

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temel Eğitim Ana bilim Dalı

Okul Öncesi Eğitimi Programı

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİSİ VE ÇOCUKLARIN
PSİKOLOJİK İYİ OLUŞU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Burçin ÖZOĞUL

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temel Eğitim Ana bilim Dalı

Okul Öncesi Eğitimi Programı

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİSİ VE ÇOCUKLARIN
PSİKOLOJİK İYİ OLUŞU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PARENT-CHILD
RELATIONSHIP AND THE CHILDREN PSYCHOLOGICAL WELL-BEING IN THE
PRESCHOOL PERIOD

Burçin ÖZOĞUL

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Burçin Özoğul'un hazırladığı "Okul Öncesi Dönemde Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Çocukların Psikolojik İyi Oluşu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Cansu TUTKUN

İmza

Jüri Üyesi (Danışman)

Doç. Dr. Aysel ÇOBAN

İmza

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Menekşe BOZ

İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 24/07 /2022 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Öz

Bu çalışmada okul öncesi dönemde ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocukların psikolojik iyi oluşu arasındaki ilişkinin aileye ve çocuğa ilişkin değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında ebeveynlerin ve öğretmenlerin değerlendirmelerine yer verilmiştir. Araştırmanın örneklemini Türkiye genelindeki resmi veya özel kreş, anasınıfı ve anaokullarında eğitim gören 3-6 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmadaki veriler “Ebeveyn ve Çocuk Kişisel Bilgi Formu”, “Öğretmen Kişisel Bilgi Formu”, “Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği” ve “Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlık Ölçeği/PERİK” ile toplanmıştır. Sonuçlar, çocuğun yaşı, cinsiyeti ve kardeş sayısı değişkenleri ile çocukların PERİK Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Kızların ve erkeklerin PERİK Ölçeğinin Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmüştür. 6 yaşındaki çocukların PERİK Ölçeği puanlarının en yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı arttıkça PERİK Ölçeği'nden alınan toplam puanların azaldığı görülmüştür. Ele alınan değişkenler ile ebeveyn-çocuk ilişkisi puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Sonuçlar, çocukların ebeveynleriyle olan ilişkisi ve psikolojik iyi oluşları açısından değerlendirilmiş; politika yapıcılara, araştırmacılara ve ailelere öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: psikolojik iyi oluş, ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocuk, okul öncesi dönem, ebeveynlik

Abstract

In this study, it is aimed to examine the relationship between parent-child relationship and child psychological well-being in preschool period. Parent-child relationship and children's psychological well-being were examined in terms of family and child-related variables. Within the scope of the research, the evaluations of parents and teachers were included. The sample of the study consists of children aged 3-6 who are educated in public or private nurseries and kindergartens throughout Turkey. The data in the study were collected with "Parent and Child Personal Information Form", "Teacher Personal Information Form", "Child-Parent Relationship Scale" and "Social Emotional Well-Being and Psychological Resilience Scale for Preschool Children/PERIK". The results show that there is a significant difference between the variables of the child's age, gender, and number of siblings and the PERIK Scale scores of the children. There was a significant difference between the mean scores of girls and boys in the Emotional Stability/Coping with Stress dimension of the PERIK Scale. It was observed that the PERIK Scale scores of 6-year-old children were at the highest level. It was observed that as the number of siblings increased, the total scores obtained from the PERIK Scale decreased. There was no significant difference between the variables considered and the parent-child relationship scores. The results were evaluated in terms of the children's relationship with their parents and their psychological well-being and suggestions were presented to policy makers, researchers, and families.

Keywords: psychological well-being, parent-child relationship, child, preschool period, parenting

Teşekkür

Zorlu, stresli ve bir o kadar da heyecan verici geçen tez yazma sürecimde ilgisini ve desteğini her daim bana hissettiren, bilgi ve deneyimini benimle paylaşan, güven verici tavırlarıyla yoluma ışık tutup devam etmeme yardımcı olan değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Aysel ÇOBAN'a sabrı ve emeği için teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince üzerimde emeği olan başta sevgili hocam Doç. Dr. Mine Canan DURMUŞOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Arif YILMAZ nezdinde, bütün hocalarıma teşekkür ederim. Tez savunmamda jüride yer alan, sahip oldukları bilgi ve tecrübeyle tezimin daha iyi ve nitelikli bir hale gelmesine destek olan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Menekşe BOZ ve Dr. Öğr. Üyesi Cansu TUTKUN'a teşekkür ederim.

Tezimin istatistiksel temelini oluşturmada benden desteğini esirgemeyen, umutsuz hissettiğim zamanlarda cesaret ve güven veren tavırlarıyla yoluma devam etmemi sağlayan, ihtiyaç duyduğum her an ulaşabileceğimi bildiğim sevgili arkadaşlarım Ar. Gör. Ensar YILDIZ'a ve İsa KÖRDİŞ'e bu süreçteki desteği ve emekleri için çok teşekkür ederim.

Sevgisini her daim bana hissettiren, bana benden çok güvenen, yoluma ışık tutan, güçlü ve ayakları sağlam şekilde yere basan bir birey olma yolunda ilerlememi sağlayan büyük destekçim... Emeğimin emektarı, yol arkadaşım İnzar ELÇİ'ye bana kattığı bütün güzellikler, değerler ve renkler için çok teşekkür ederim.

Bana olan inançları ve sonsuz sevgileriyle bu satırları yazma serüvenimin en büyük destekçisi olan, bana güç veren ve her daim elimden tutarak yanımda olduklarını hissettiren, bugünümün mimarı ve emekçisi canım annem Günay ÖZOĞUL'a ve sevgili babam Cuma ÖZOĞUL'a çok teşekkür ederim. Varlığınızla var olmak çok kıymetli bir duygu, iyi ki varsınız.

İçindekiler

Kabul ve Onay	ii
Öz	iii
Abstract.....	iv
Teşekkür	v
Tablolar Dizini	viii
Şekiller Dizini	xi
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini	xii
Bölüm 1	1
Giriş.....	1
Problem Durumu	5
Araştırmanın Amacı ve Önemi	6
Araştırma Problemi.....	8
Sayıtlılar	9
Sınırlılıklar	9
Tanımlar	10
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	11
Kuramsal çerçeve.....	11
Aile Sistem Teorisi.....	11
Ekolojik Sistem Teorisi	12
Sistemik Aile Gelişim Teorisi	13
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	14
Bağlanma Teorisinin Temel Prensipleri.....	16
Pozitif Psikoloji ve İyi Oluş.....	30
Çocuğun psikolojik iyi oluşunu etkileyen faktörler	41
İlgili Araştırmalar.....	45
Bölüm 3 Yöntem	59
Araştırmanın Modeli	59
Araştırmanın Örneklemi.....	59

Veri Toplama Süreci.....	64
Veri Toplama Araçları.....	66
Verilerin Analizi.....	68
Bölüm 4 Bulgular, Yorumlar ve Tartışma	69
Bölüm 5 Sonuç ve Öneriler	121
Kaynaklar	126
EK-A: PERİK Ölçeği İzin Formu.....	cxliv
EK-B: Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği İzin Formu	cxiv
EK-C: Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği.....	cxivi
EK-Ç: Ebeveynler için Gönüllü Katılım ve Demografik Bilgi Formu.....	cxviii
EK-D: Öğretmenler için Gönüllü Katılım ve Demografik Bilgi Formu.....	cl
EK-E: Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi.....	clii
EK-F: MEB Araştırma Uygulama İzni	cliii
EK-G: Etik Beyanı	clivi
EK-Ğ: Tez Çalışması Orijinallik Raporu	clv
EK-H: Thesis/Dissertation Originality Report.....	clvi
EK-I: Yayımlama ve Fikri Mülkiyet Hakları Beyanı.....	clvii

Tablolar Dizini

Tablo 1 Ebeveynlerin Demografik Bilgileri.....	60
Tablo 2 Çocukların Demografik Bilgileri.....	61
Tablo 3 Öğretmenlerin Demografik Bilgileri, Görev Yaptığı Okul Türü ve Çalıştığı Sınıfın Yaş Aralığının Dağılımı.....	62
Tablo 4 Çocukların Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeyleri Arasında Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları (n=117).....	70
Tablo 5 Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Dağılımı.....	71
Tablo 6 Mevcut Değişkenlere Göre Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları.....	72
Tablo 7 Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Ebeveynlerin Eğitim Durumuna Göre Çatışma, Olumlu İlişki ve Toplam Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri.....	73
Tablo 8 Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi.....	74
Tablo 9 Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Sosyoekonomik Duruma Göre Çatışma, Olumlu İlişki ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	76
Tablo 10 Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Sosyoekonomik Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi.....	77
Tablo 11 Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Ebeveyn Yaşına Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	78
Tablo 12 Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi.....	80
Tablo 13 Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Ebeveynin Çalışma Durumuna Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	81
Tablo 14 Çocukların Çocuk-Anababa ilişki Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Çalışma Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi.....	82
Tablo 15 Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocuğa Bakım Sağlayan Kişiyeye Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	83
Tablo 16 Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Çocuğa Bakım Sağlayan Kişiyeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi.....	85
Tablo 17 Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	86
Tablo 18 Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İncelenmesi.....	87
Tablo 19 Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocuğun Yaşına Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	88

Tablo 20 Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi.....	89
Tablo 21 Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocukların Kardeş Sayısına Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	90
Tablo 22 Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi.....	92
Tablo 23 Çocukların Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK) Puanlarının Dağılımı.....	93
Tablo 24 Çocukların PERİK Ölçeği Ortalamalarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi.....	94
Tablo 25 Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Sosyoekonomik Duruma Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	95
Tablo 26 Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Sosyoekonomik Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi	98
Tablo 27 Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Ebeveynin Yaşına Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri	99
Tablo 28 Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi	102
Tablo 29 Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi	103
Tablo 30 Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Çocuğa Bakım Sağlayan Kişiye Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	105
Tablo 31 Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Çocuğa Bakım Sağlayan Kişiye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi	107
Tablo 32 Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Cinsiyetlerine Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri	109
Tablo 33 PERİK Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İncelenmesi.....	110
Tablo 34 Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Yaşlarına Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri	112
Tablo 35 Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi	114
Tablo 36 Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Kardeş Sayısına Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri	116
Tablo 37 Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi	118

Şekiller Dizini

Şekil 1 Sistemik Aile Gelişim Teorisinde Aile Sisteminin İşleyiş 14

Şekil 2 Bağlanmanın Oluşumunda Etkili Olan Etmenler 19

Şekil 3 Baumrind' in Ebeveyn Tutumları Modellerinin Karşılaştırılması 23

Şekil 4 Üçlü Öznel İyi Oluş Modeli 33

Şekil 5 Psikolojik İyi Oluşun Temel Boyutları ve Teorik Temelleri 35

Şekil 6 Seligman'ın PERMA Psikolojik İyi Oluş Modeli 41

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

EECD: Encyclopedia on Early Childhood Development

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

SED: Sosyoekonomik Durum

Bölüm 1

Giriş

Bireyler arasında gelişen karşılıklı etkileşim bağlarını temsil eden sosyal ilişkiler, insan için temel bir ihtiyaçtır (Kikuyo, 2003). Bu nedenle, doğası gereği toplumsal bir varlık olan birey (Hortaçsu, 2003) yaşamı boyunca çevresiyle ve çevresindeki kişilerle geliştireceği ilişkilere ihtiyaç duyar ve bu ilişkiler bağlamında gelişerek sosyal deneyimlerini zenginleştirir. Bireyin sosyal deneyimlerini zenginleştirdiği ilişki türlerine ebeveyn-çocuk ilişkisi, öğretmen-çocuk ilişkisi, akran ilişkileri, komşuluk ilişkileri ve iş ilişkileri örnek olarak gösterilebilir. Genel olarak her ilişki türünde ilişkiye dahil olanların birbirlerinden etkilenebildiklerini ve birbirlerini etkileyebildiklerini söylemek mümkündür. Bununla birlikte ilişki türlerinin farklı özellikler taşıyabileceğini ve yaşamın farklı evrelerinde sosyal çevrenin genişlemesinin bir sonucu olarak birey üzerinde farklı etkiler bırakabileceğini unutmamak gerekir.

Çocukluk dönemi, insanların dünyayı bir ilişkiler ortamı olarak deneyimlediği ve kişilerarası ilişkiler bağlamında geliştiği yıllardır (National Scientific Council on The Developing Child, 2004). Özellikle çocukların içinde bulundukları sosyal çevreleri ile olan etkileşimleri ve ilişkileri yoluyla şekillenen okul öncesi yıllar, psikolojik ve sosyal gelişimin temellerinin atıldığı, beynin çevresel etkilere en açık olduğu, çocuğun en hızlı geliştiği ve çevresiyle etkileşiminin en yoğun olduğu dönemdir (Boyd ve Bee, 2005). Bu dönemin sağlıklı geçirilmesi için bireysel ve çevresel faktörlerin çocuğun gelişimini desteklemesi gerekmektedir. Çünkü çocukların sağlıklı gelişmeleri, destekleyici ve besleyici bir sosyal çevre içinde olmalarını (Australian Institute of Health and Welfare, 2015) ve bu çevreyle çift taraflı, güçlü etkileşimler kurmalarını (Danış, 2006) gerektirir. Çocuğun yaşamı boyunca çevresindeki kişilerle geliştirdiği kişiler arası ilişkiler (ana-baba-çocuk ilişkisi, akran ilişkisi, öğretmen-çocuk ilişkisi) göz önüne alındığında, ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukluğun ötesine uzanan etkileri ve benzersizliğiyle ön plana çıktığı ve bu ilişki üzerine çok sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir.

Çocuk ile ebeveyn arasında kurulan ilişki ve bu ilişkinin etkileri üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, pek çok araştırmacının ebeveyn-çocuk ilişkisine farklı tanımlamalar getirdiği göze çarpmaktadır. Darity (2008), çocuğun yaşamı boyunca pek çok farklı ilişki geliştirdiğine ve geliştirmiş olduğu bu ilişkilerden hiçbirinin ebeveyn-çocuk ilişkisinden daha kalıcı ve önemli olmadığına; ebeveyn-çocuk ilişkisinin doğasının, bireyin kişiliğinin, sosyal ve bilişsel gelişimin altında yatan birincil faktör olduğuna vurgu yapmaktadır. Troll ve Fingerman (1996) ise ebeveyn-çocuk ilişkisinin doğası gereği özel olduğunu ve yakınlık derecesi göz önüne alındığında, diğer tüm ilişki türlerinden farklılık

gösterdiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda ebeveyn ve çocuk arasında kurulan bu ilişkiyi, ailedeki en kalıcı bağlardan biri olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamaların ortak noktası, ebeveyn-çocuk ilişkisinin onu diğer sosyal ilişkilerden temelde farklı kılan birtakım özelliklere sahip olduğu gerçeğidir.

Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkilerin temeli çocuğun doğduğu zamana dayanmaktadır. Bebekler sosyal etkileşime girmeye yatkın bir şekilde dünyaya gelmekte ve yaşamın ilk yılında, onları önemseyen insanlarla güçlü duygusal bağlar kurmaktadır (Brown ve Oed, 2019). Kurulan ilişkilerin farklı bir boyutu olarak ifade edilen ve çocukların hayatlarındaki özel insanlarla, özellikle de ebeveynleriyle geliştirdikleri bu güçlü duygusal bağlar, bağlanma olarak tanımlanmaktadır (Ainsworth ve Bowlby, 1991; Bee ve Boyd, 2011).

Bebek ile birincil bakıcısı arasında belirli bir duygusal ilişki türünün oluştuğunu belirten ve bu ilişkinin çocuğun sonraki psikolojik ve duygusal gelişimi üzerindeki etkilerine dikkat çeken John Bowlby (1982), öncülük ettiği Bağlanma Teorisinde, bireyin kendisine bakım hizmeti veren kişiyle ilişki kurarak onu araması ve ona yönelik yakınlık arayışında bulunmasını "bağlanma" olarak ifade etmekte; özellikle ebeveyn-çocuk arasındaki bağı, bebekler ve birincil bakıcıları arasındaki içsel, şefkatli bağlar olarak tanımlamaktadır (Bowlby, 1982). Bağlanma Teorisinin en temel önermesi, sağlıklı sosyal ve duygusal gelişimin gerçekleşmesi için küçük bir çocuğun en az bir birincil bakıcıyla ilişki geliştirmesi gerektiğidir. Bowlby' e (1982) göre erken yaşlarda çocuk ile birincil bakıcı arasında kurulan ilişkinin niteliği, ileriki yıllarda kurulacak olan yakın ilişkiler için temel oluşturmaktadır.

Overbeek, Stattin, Vermulst, Ha ve Engels (2007) yaptıkları bir çalışmada, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları zararlı ve olumsuz ilişkilerin, çocukların yetişkinlik döneminde eşleriyle olan ilişkilerinin kalitesi ve duygusal uyumları ile ilişkili olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçları olumsuz ve duygusal açıdan düşük kalitedeki ebeveyn-çocuk bağlarının, ergenlik döneminde ebeveynlerle yüksek düzeyde çatışma ve düşük kaliteli iletişim kurma ile ilişkili olduğunu göstermiş, ergenlik dönemindeki bu çatışmalı ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin ise genç yetişkinlikteki düşük kaliteli eş ilişkileriyle bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Sroufe ve Fleeson'un (1986) anne ve çocuk arasında kurulan bağlanma ilişkisi ile anaokulu öğretmeni ve çocuk arasında kurulan bağlanma ilişkisini irdeledikleri çalışmalarında, anneleriyle güvenli bir ilişkiye sahip olan çocukların öğretmenleriyle de güvenli ve sağlıklı bir ilişki geliştirerek onlara daha az bağımlı olduklarını belirtmektedirler (Akt., Hortaçsu, 2003).

Bahsi geçen çalışmalara ek olarak Gülay Ogelman ve Erol (2020), baba-çocuk ilişkisinin çocukların akran ilişkileri üzerindeki yordayıcı etkisini ortaya çıkarmayı

amaçladıkları çalışmalarında, babalar ve çocuklar arasındaki ilişkinin küçük çocukların prososyal, saldırgan, asosyal ve dışlanma davranışları için anlamlı bir yordayıcı olduğunu belirtmişlerdir. Gülay Ogelman ve Erol' un (2020) elde ettikleri bu sonuç, baba-çocuk ilişkisinin küçük çocukların sonraki ilişkilerinde yordayıcı bir faktör olabileceğini göstermiş; babanın çocuklar için anne kadar önemli bir bağlanma figürü olabileceğine vurgu yapmıştır. Sözü edilen bu çalışma bulguları, Bowlby' nin yakın ilişkiler görüşünü destekleyerek, çocuklukta kurulan ebeveyn-çocuk ilişkisinin diğer ilişkiler için belirleyici olabileceğini gözler önüne sermektedir.

Bu noktada ebeveyn-çocuk ilişkisinde duygusal açıdan kaliteli bir bağ kurmanın neden önemli olduğuna dikkat çekmek gerekir. Ebeveyn ve çocuk arasında kurulan bu bağın kalitesi, çocukları riske atabileceği gibi onları stres faktörlerinden de koruyabilmektedir (Longe, 2016). Ancak riskli veya stresli durumlarla karşı karşıya kalarak baş edilmesi zor deneyimler (çatışma, stres, iletişim eksikliği vb.) yaşadıkları bir ilişkide, çocukların psikolojik iyi oluşunun olumsuz etkilenmemesi mümkün değildir. Ele alınan birçok çalışma bulgusu bu ifadeyi destekleyerek hem annenin hem de babanın çocukla olan ilişkisinin, çocukların ruh sağlığı ve psikolojik iyi oluşları üzerinde belirleyici bir faktör olabileceğine ve sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocuğun psikolojik iyi oluşu açısından sağlayacağı olumlu gelişimsel çıktıları dikkat çekmektedir. Yaşamın ilk yıllarında geliştirilen olumlu ilişkiler, çocukların gelecekte olumlu benlik imajına sahip olmalarına ve psikolojik iyi oluşlarının olumlu yönde gelişmesine yardımcı olmaktadır (Raver ve Zigler, 2004). Psikolojik iyi oluşu pozitif yönde gelişme gösteren çocukların ise özerk olma, problem çözme, duyguları yönetme, empati kurma, dikkat geliştirme ve zorluklara karşı dirençli olma gibi beceriler kazanmada daha başarılı oldukları ifade edilmektedir. Bu nedenle ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocuğun psikolojik iyi oluşu üzerinde etki bırakabileceğini ve belirleyici bir faktör olabileceğini söylemek mümkündür. Çünkü psikolojik iyi oluş, başkalarıyla sağlık ve mutluluğu artırıcı ilişki kurma becerisini içermektedir (Rahman, Ansari ve Parveen; 2016).

Psikolojik sağlık, sosyal ve duygusal gelişim, iyilik hali ve iyi oluş gibi adlarla da anılan psikolojik iyi oluş; çocukların duygu, düşünce ve olumlu davranışlarına yön verebilmesini, hayattan zevk almalarını, olumlu ilişkiler kurma ve amaçları için çalışmalarını ifade eder (Australian Institute of Health and Welfare, 2012). Psikolojik iyi oluş, bireyin yaşamının ruhsal, psikolojik ve duygusal yönlerini içeren ve gelişmesine imkân veren olumlu durumlardır (Linley & Joseph, 2004). Bireylerin psikolojik performansını, yaşam doyumunu ve olumlu kişiler arası ilişkiler geliştirme ve sürdürme yeteneğini ifade eder (Abed, Pakdaman, Heidari ve Tahmassian, 2016). Aynı zamanda bireylerin diğer bireylerle verimli ilişkiler geliştirmesi ve bu ilişkileri sürdürmesi, yaşamına yönelik hedeflerinin farkında olması ile ilişkilidir (Ryff ve Keyes, 1995). Bowlby (1988) diğer bireylerle yakın duygusal bağlar

kurma kapasitesini etkili kişilik işlevi ve ruh sağlığının temel bir özelliği olarak tanımlarken, Ryff (1995) yaşamda pozitif insan sağlığının merkezinde yer alan birincil iyilik olarak tanımlamaktadır. Sheldon ve King (2001) ise psikolojik iyi oluşu, bireyin belirli kriterlere göre yaşam kalitesini zihinsel olarak değerlendirdiği bir tür bilişsel değerlendirme süreci olarak ifade eder. Bu tanımlamalar, çocuğun psikolojik iyi oluşunun geliştirdiği sosyal ilişkilerle yakından ilişkili olduğuna ve bu ilişkilerden etkilenebildiğine vurgu yapmaktadır. Bu duruma paralel olarak alan yazında kişiler arası ilişkiler ve bu ilişkilerin etkileri üzerine yapılan araştırmalar, bireylerin kurduğu sosyal ilişkilerin kalitesinin, psikolojik iyi oluşlarını desteklemekte önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Carr ve Springer, 2010; Cohen, 2004; Umberson ve Montez, 2010). Buradan hareketle, çocuğun psikolojik iyi oluşu ve sosyal çevresi ile olan ilişkisi arasında yakın bir ilişki olduğu çıkarımında bulunmak mümkündür.

Psikolojik iyi oluş bireyin diğer kişilerle ve çevresiyle etkileşiminin bir ürünüdür. Sosyal ilişkileri ele alan araştırmalar, özellikle ebeveynlerle olan ilişkilerin, çocuğun bütüncül gelişimini ve psikolojik iyi oluşunu desteklemekte belirleyici rol üstlendiğine dikkat çekmektedir. Psikolojik iyi oluş bilişsel gelişim, fiziksel gelişim ve sosyo-duygusal/psikolojik gelişim gibi pek çok gelişim alanının birbiri ile uyumlu çalışmasının bir sonucudur. Bu gelişim alanları birbirini etkilemekle birlikte, dinamik ve devam eden sonraki gelişimsel süreçleri oluşturur (Child Trends, 2016). Çocuklar ebeveynleriyle kurdukları ilişkiler sayesinde kişilerarası ilişkiler hakkında genel şemalar öğrenir ve daha sonraki ilişkilerinde öğrendiği bu şemaları geliştirir. Böylece, çocuğun ebeveyn-çocuk ilişkisi bağlamında oluşturduğu şemalar, daha sonra akranlarıyla veya diğer yetişkinlerle kuracağı ilişkiler için zemin hazırlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2006).

Alan yazında bağlanmanın psikolojik iyi oluşla ilişkili olabilecek önemli bir faktör olduğunu gösteren çalışma bulgularına rastlanmıştır (Love ve Murdock, 2004). Çocukların psikolojik iyi oluşu büyük ölçüde bakım veren yetişkinler tarafından sağlanan güvenlik duygusuna bağlıdır. Ebeveynine karşı güven geliştiren bir çocuk, ihtiyaçlarının karşılanacağı beklentisini geliştirir ve kendini güvende hisseder. Aynı zamanda ebeveyn ve çocuk arasındaki güven ilişkisi duygu düzenleme, öz yeterlilik, etkili plan yapabilme, umutlu olma/iyimserlik, neşe ve diğer olumlu duygular gibi psikolojik iyi olma halinin sürdürülmesine yardımcı olan diğer yürütücü işlevleri de kapsamaktadır (Bowlby, 1982; Child Trends, 2016). Güvenli ve nitelikli ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocuğun baş edilmesi zor durumlar karşısında ebeveyninin koruyucu olacağına inanmasına ve zor durumların üstesinden gelmesine yardımcı olacağına güvenir.

Görüldüğü üzere, alan yazındaki birçok araştırma, çocuğun ebeveynleriyle kurduğu ilişki ve bu ilişkinin niteliği ile psikolojik iyi oluşu arasında yakın bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. İnsanların birbirleriyle paylaştığı güçlü, şefkatli bağlarla kurulan yakın

ilişkilerin, bireylerin fiziksel ve psikolojik iyi oluşunun merkezinde yer aldığı (Bowlby, 1982) düşüncesinden hareketle, çocuğun hayatında bu denli önemli yer tutan ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini incelemek ve bu ilişkilerin çocukların psikolojik iyi oluşu üzerindeki belirleyici rolüne değinmek oldukça önemlidir.

Bu çalışmada ebeveyn-çocuk ilişkisi Bowlby'nin Bağlanma Kuramı ve yakın ilişkiler görüşü çerçevesinde incelenmiş, bu ilişkinin çocukların psikolojik iyi oluşları üzerinde belirleyici bir faktör olabileceği düşüncesi, mevcut çalışmanın başlangıç noktasını oluşturmuştur.

Problem Durumu

Erken çocukluk gelişiminin doğası hakkında sahip olunan anlayış derinleştikçe, ilişkilerin çocuğun hayatında oynadığı hayati rol giderek daha belirgin hale gelmiştir. İlgili pek çok çalışma, ilişkilerin çocukların yaşam boyu devam eden psikolojik iyi oluşları için merkezi bir öneme sahip olduğuna ve küçük çocukların hayatlarındaki önemli insanlarla kurdukları ilişkiler aracılığıyla geliştiğine vurgu yapmaktadır (Moore, 2007; Bronfenbrenner, 1988; Gerhardt, 2004; National Scientific Council on the Developing Child, 2004). İlişkiler, çocukların psikolojik iyi oluşunun en güçlü öngörülerinden biridir, bu nedenle ebeveynlerin çocuklarıyla olan yakın ilişkilerinin derinine inmek, onların fiziksel ve ruhsal sorunlarını belirlemenin anahtarıdır (Newland, Lawler, Giger, Roh ve Carr, 2015; Ye, 2020). Aile ilişkilerinin kalitesi, bireylerin psikolojik iyi oluşunun önemli bir göstergesi olabilmekte ve ruh sağlığı üzerinde iyileştirici bir etkiye sahip olabilmektedir.

Bu nedenle doğdukları andan itibaren etraflarında sosyal ortaklar aramaya ve sosyal etkileşimle gelişmeye hazır olan çocukların, sosyal etkileşimlerinin filizlenmeye başladığı aile ortamına yakın mercekten bakmak, hem çocukların bütüncül gelişimlerini ve iyi oluşlarını desteklemek hem de ebeveyn-çocuk ilişkisi ile çocuğun psikolojik iyi oluşu arasındaki ilişkiyi incelemek açısından oldukça önemli görülmektedir.

Bakım veren yetişkinlerle çocuk arasında kurulan güvenli ve sağlıklı ilişkiler, sağlıklı gelişim için kritik önem taşır ve çocukların öğrenme sevgisine, olumlu sosyal beceriler geliştirmesine, gelecek yaşantısında başarılı ilişkiler kurmasına ve yaşamları boyunca kullanacakları kapasiteleri için güçlü bir temel kurmalarına katkıda bulunmaktadır (National Scientific Council on the Developing Child, 2004). Ancak ebeveyn ile çocuk arasında kurulan sağlıklı, güvenilir olmayan ve niteliği düşük ilişkilerin, başta çocuk olmak üzere bütün aile üyeleri üzerinde sosyal, duygusal, fiziksel ve davranışsal açıdan olumsuz etkiler bırakabileceği düşünülmektedir.

Bir çocuğun yaşamının ilk yılları gelecek yaşamındaki sağlığı, gelişimi ve psikolojik iyi oluşu için temel oluşturmaktadır. Hayata olumlu bir başlangıç yapmak, çocukların tam potansiyellerine ulaşmalarına yardımcı olurken kötü bir başlangıç yapmak, olumsuz sonuçların olasılığını artırmaktadır (Australian Institute of Health, 2012). Bunun, yalnızca çocukların yaşamları boyunca değil, potansiyel olarak sonraki nesiller için de geniş kapsamlı sonuçları olabilmektedir (Australian Institute of Health, 2012).

Çocuğun iyi oluşunun kökenini anlamak, iyi oluşuna katkıda bulunan ilişkisel deneyimlerinin doğasına ve işlevine dikkat edilmesini gerektirir (Thompson, 2014). Bu gereklilikten hareketle, bu tez çalışması okul öncesi dönemde ebeveynlerin çocuklarıyla geliştirdikleri ilişkisel deneyimlerin, çocukların psikolojik iyi oluşu üzerinde bir rolünün olacağı düşüncesi çerçevesinde şekillenmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde bağlanmanın ve sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirmenin yadsınamaz bir etkisinin olduğu, kabul edilen bir gerçektir. Ancak bu ilişkinin kalitesini ve gelişimini etkileyebilecek faktörlerin de dikkatle incelenmesi gerekir. Çünkü ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde hem aileye hem de çocuğa ilişkin faktörler belirleyici olabilmektedir. Çocukların gelişimi üzerinde aile faktörünün etkisine dikkat çeken çalışmaların bulgularına göre; ailenin yapısı ve sosyoekonomik durumu, ebeveynlik stilleri, ebeveyn-çocuk arasındaki davranış özellikleri, çocuğun ve ebeveynlerin mizaçları, ebeveynlerin eğitim ve çalışma durumu, aileye ilişkin genetik faktörler, çocuk ve ebeveyn arasındaki iletişim, etnik ve kültürel faktörler, çocuğun yaş, cinsiyet ve gelişim özellikleri, içinde bulunulan yakın çevre, ebeveynlerin yaşı ve cinsiyeti bu faktörler arasında sayılmaktadır (Eman, Fadel ve Abdel Aziz, 2017; Topçu Bilir ve Sop, 2016; Popov ve Ilesanmi, 2015; Bigner ve Gerhardt; 2019; Tominey ve Rivers, 2012; Saygı, 2011; O'Connor ve Scott, 2007; Russell, Mize, Bissaker; 2002). Bu çalışmalarda adı geçen değişkenlerle ilgili bilgilere araştırmalar kısmında detaylı olarak yer verilmiştir. Mevcut tez araştırmasında da aileye ve çocuğa ilişkin birtakım faktörler ele alınmıştır.

Bu çalışmada, okul öncesi eğitimine devam etmekte olan 3-6 yaş grubu çocukların ebeveynleriyle geliştirmiş oldukları ilişki ve çocukların psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelemek hedeflenmiştir. Bununla birlikte, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin ve çocukların psikolojik iyi oluşunun hem aileye ilişkin değişkenler (eğitim durumu, sosyoekonomik durum, yaş, çalışma durumu, birincil bakıcısı olup olmama) hem de çocuğa ilişkin değişkenler (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı) açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek araştırmanın amaçları arasındadır.

Aile ilişkilerinin çocukların psikolojik iyi oluşu üzerindeki etkilerini anlama üzerine, birçok araştırmacı ve kuramcı tarafından farklı açıklamalar getirilmiş, çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bağlanma Teorisinin temel alındığı bu tür araştırmalar, ebeveyn-çocuk ilişkisindeki bozulmaların çocuklar için duygusal ve davranışsal sorunlar açısından uzun süreli olumsuz sonuçlara yol açabileceğini öne sürmektedir (Save The Children, 2012). Çocukların sağlığı ve iyi oluşu, ailelerin çocuklarının temel fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama yetenekleriyle doğrudan ilişkilidir (Schor, 1995). Ekolojik Teori, çocukların sahip olduğu tüm deneyimlerin genel iyi oluşlarına katkıda bulunacağını ve bir çocuğun hayatının bir bölümünde yaşanan deneyimlerin başka yerlerde yaşanabilecek deneyimleri etkileyeceğini kabul etmektedir (Bronfenbrenner, 1988). Öncü sosyolog Ernest Burgess ise Sistemik Aile Gelişim Teorisinde aileyi etkileşim halindeki kişiliklerin birliği olarak tanımlamakta ve aile üyeleri arasındaki etkileşimin, her aile üyesinin psikolojik iyi oluşunu teşvik ederek aile sisteminin işleyişinde hayati bir amaca hizmet ettiğini ifade etmektedir (Bigner ve Gerhardt, 2019). Ancak son yıllarda çocuğun gelişimi ve psikolojik iyi oluşu üzerinde çocuğa ilişkin özelliklerin yanında ebeveyn ve ebeveyne ilişkin faktörlerin de etkili olabileceği düşüncesi önem kazanmaya başlamıştır. Bu tez araştırması da çocuğun ilk sosyal çevresi içinde yer alan ebeveynleriyle kurduğu ilişkilerinin değerlendirilmesinin önemli olabileceği düşüncesinden hareketle ortaya çıkmıştır.

Yapılan literatür taramasında, Türkiye’de çocuğun psikolojik iyi oluşunu ele alan birçok çalışmaya rastlanmıştır (Atan, 2020; Aydın, 2021; Gençdoğan ve Gülbahçe, 2021; Karabulut, 2019; Çelik, 2021; Taştüner, 2021). Bu çalışmalar incelendiğinde, psikolojik iyi oluş kavramını okul öncesi dönem çocuğu açısından ele alan çalışma sayısının ergenler, ebeveynler ve genç yetişkinler açısından ele alınan çalışma sayısına göre çok daha az olduğu dikkat çekmektedir. Psikolojik iyi oluş kavramının psikolojik sağlık, sosyal ve duygusal gelişim, iyilik hali ve iyi oluş gibi farklı adlarla anılarak da araştırmalara konu olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, psikolojik iyi oluş ile ilgili araştırmaların daha çok ilkökul düzeyi ve üzerindeki çocuklar, ergenler, ebeveynler ve genç yetişkinler açısından ele alındığı görülmüştür (Ulusal Tez Merkezi, 2022).

Türkiye’de ebeveyn-çocuk ilişkisini inceleyen ilgili araştırmalarda, okul öncesi dönem çocuğunun ebeveyniyle olan ilişkisinin sosyoekonomik durum, yaş, cinsiyet, çalışma durumu, eğitim gibi aileye ve çocuğa ilişkin değişkenler açısından ele alındığı; ebeveyn-çocuk ilişkisinin davranış problemleri, akran ilişkileri, benlik saygısı, öz-kabul, öğretmen-çocuk ilişkisi gibi değişkenler üzerindeki etkisinin incelendiği görülmüştür. Bununla birlikte ebeveyn-çocuk ilişkisinde önemli bir yer tutan ebeveyn tutumlarının, çocuk ve kurulan aile ilişkileri üzerindeki etkilerine dikkat çeken çalışmalar da bulunmaktadır. Uluslararası literatüre bakıldığında ise hem psikolojik iyi oluşu hem de ebeveyn-çocuk ilişkisini çocuk ve

yetişkin açısından ele alan çok sayıda çalışmanın olduğu görülmüştür. Söz konusu çalışmalar, ilgili araştırmalar kısmında detaylı olarak yer bulmuştur. Bu anlamda, mevcut tez çalışmasını önemli kılan nokta, okul öncesi dönemde çocuğun psikolojik iyi oluşunun ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin ilişkisel anlamda bir arada ele alınmasıdır. Bu iki değişkenin bir arada ele alındığı çalışma sayısı oldukça az olduğundan, mevcut çalışmanın literatüre zenginlik katacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, ebeveyn çocuk ilişkisi ve çocuğun psikolojik iyi oluşu arasındaki ilişkinin, ebeveyne ve çocuğa ilişkin demografik faktörlerin ışığında ele alınması amaçlanmıştır. Ebeveynlerin çocuklarıyla geliştirmiş oldukları ilişki, çocuğun fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde belirleyici etkiler bırakabilmektedir. Bu düşünceden hareketle, okul öncesi dönemde hem aile ilişkilerini hem de çocuğun psikolojik iyi oluşunu birlikte ele alan bir çalışmayı literatüre kazandırmanın önemli olacağı düşünülmektedir. Mevcut çalışmanın ebeveynlerin, öğretmenlerin ve akademisyenlerin psikolojik iyi oluş kavramının önemine ve gerekliliğine ilişkin sahip oldukları bilgi ve farkındalığı destekleyeceği düşünülmektedir.

Araştırma Problemi

Bu çalışmada, okul öncesi eğitime devam eden 3-6 yaş çocukların ebeveynleriyle geliştirmiş oldukları ilişkiler ile çocukların psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki incelenecektir. Bu amaç doğrultusunda, "çocukların ebeveynleriyle geliştirdikleri ilişki ile çocuğun psikolojik iyi oluşu arasındaki ilişki nedir?" sorusuna cevap aranmaktadır.

Alt Problemler

1. Ebeveyn çocuk ilişkisi ile çocukların psikolojik iyi oluşları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkileri hangi düzeydedir?
3. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ebeveynlerin;
 - a. Eğitim durumuna,
 - b. Sosyoekonomik durumuna,
 - c. Yaşına,
 - d. Çalışma durumuna,
 - e. Ebeveynin çocuğa bakım sağlayan kişi olup olmamasına göre anlamlı fark göstermekte midir?
4. Ebeveyn-çocuk ilişkisi çocuğun;

- a. Cinsiyetine,
 - b. Yaşına,
 - c. Kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Çocukların psikolojik iyi oluşları hangi düzeydedir?
6. Çocukların psikolojik iyi oluşları ebeveynlerin;
- a. Eğitim durumuna,
 - b. Sosyoekonomik durumuna,
 - c. Yaşına,
 - d. Çalışma durumuna,
 - e. Çocuğa bakım sağlayan kişi olup olmamasına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
7. Çocukların psikolojik iyi oluşu;
- a. Cinsiyetlerine,
 - b. Yaşlarına,
 - c. Kardeş sayısına göre anlamlı fark göstermekte midir?

Sayıtlılar

Araştırmaya katılan anne babaların, çocuklarıyla olan ilişkilerini belirlemek için doldurmuş oldukları " Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği" 'nde verdikleri bilgilerin gerçeği yansıttığı ve ailelerin bilgileri aktarırken içten ve samimi oldukları varsayılmıştır.

Araştırmaya katılan anne ve babaların kişisel bilgi formuyla vermiş oldukları bilgilerin gerçeği yansıttığı kabul edilmiştir.

Öğretmenlerin Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği 'ni (PERİK) doğru ve objektif bir şekilde doldurdukları kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın verileri okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklar ve bu çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri ile sınırlıdır.

COVID-19 karantina ve kısıtlamalar nedeniyle, veri toplama araçları ebeveynlere ve öğretmenlere çevrimiçi olarak gönderilmiş ve veriler çevrimiçi toplanmıştır.

Daha öncesinde yapılan çalışmalara bakıldığında, Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği sadece anneler ile yapılan çalışmalarda kullanılmıştır.

Tanımlar

Ebeveyn-çocuk ilişkisi: Ebeveynden çocuğa doğru olan tek taraflı bir etkilenmeden çok, çocuğun ve ebeveynin karşılıklı olarak birbirini etkilediği iki yönlü etkileşimli bir süreç çerçevesidir (Maccoby, 2002).

Ebeveyn-çocuk çatışması. Ebeveynlerin ve çocukların birbirine karşıt durduğu durum/durumlar olarak tanımlanır (Goodman-Wilson, Waters ve Thompson, 2012).

Psikolojik İyi Oluş: Pozitif ve negatif duygulanım arasındaki içsel farklılaşma/dengedir (Bradburn, 1969).

Duygulanım: Duygulanım, mevcut çevresel güçlerin etkilerinden kaynaklanan geçici bir ruh halidir. Duygusal bir durumun ya da duygunun temsilidir (Bradburn, 1969).

Olumlu Duygulanım: Yüksek bir enerji, heyecan ve coşku düzeyini yansıtan duygusal deneyim boyutudur (Watson ve Pennebaker, 1989).

Olumsuz Duygulanım: Geniş bir caydırıcı durum yelpazesini içeren öznel sıkıntı boyutudur (Watson ve Pennebaker, 1989).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Kuramsal Çerçeve

Kişilerarası ilişkiler ile yaşam doyumu ve yaşamdan alınan keyif arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır ve bu ilişkiler, bireylerin psikolojik ve fiziksel iyi oluşu için hayati öneme sahiptir (Bradbury, Cohan ve Karney, 1998). Bir birey yaşamı boyunca akran ilişkisi, ebeveyn-çocuk ilişkisi, iş ilişkisi, romantik ilişki ve komşuluk ilişkisi olarak örneklendirebileceğimiz birçok farklı kişilerarası ilişki geliştirmektedir. Ancak ebeveyn-çocuk ilişkileri, yaşamın erken dönemlerinde başlaması ve çocukların uzun vadeli uyumu ve başarısı için kritik bir öge olması (Orbuch, Parry, Chesler, Fritz ve Repetto; 2005) bakımından diğer ilişki türlerinin önüne geçmektedir. Bu çerçevede oluşturulan erken çocukluk eğitim teorileri ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların gelişimi ve iyi oluşu üzerindeki etkisine vurgu yapmaktadır. Erken çocukluk eğitimi teorileri ve ebeveyn-çocuk ilişkileri birlikte ele alındığında, Murray Bowen'ın Aile Sistem Teorisi, Urie Bronfenbrenner'ın Ekolojik Sistemler Teorisi ve Ernest Burgess'in öncülük ettiği Sistemik Aile Gelişim Teorisinin, ilişkilerin çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerini incelemek ve değerlendirebilmek adına öncelikli olarak incelenmesi gereği doğmuştur.

Aile Sistem Teorisi

Çocuğun içinde geliştiği bağlamlara vurgu yapan Aile Sistem Teorisi, tüm organizmaların bir sistem olduğuna ve her sistemin alt sistemlerden oluştuğuna; alt sistemlerin birbirleriyle ve diğer sistemlerle ilişkili olduğuna vurgu yapmaktadır. Sistemler ve alt sistemler arasındaki tüm ilişkiler çift yönlüdür (Klein ve White, 1996). Aile Sistem Teorisi hem ebeveyn ve çocuk arasındaki bağlanmayı hem de iletişimi birbirine bağlayan bir teoridir. Bowen (1966), aileyi her üyenin etkileşim yoluyla birbirini etkilediği bir sistem; bireyi ise bu aile sisteminin bir parçası olarak tanımlamaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkileri aile sisteminin; aile ise farklı ailelerden oluşan akraba sisteminin alt birimi olarak ifade edilir. Aynı zamanda Aile Sistem Teorisi, olayları yaşadıkları çevre içinde ve çeşitli düzeylerde incelemesiyle ön plana çıkmaktadır (Hortaçsu, 2003). Bu teoride bireyin gelişimsel özellikleri ve geliştirdiği ilişkiler; aile bireyleri arasındaki ilişkiler; ailenin sosyoekonomik konum, değer, tutum ve alışkanlıkları; çocuğun ve ailenin bulunduğu ortamlar ortak bir paydada ele alınır (Hortaçsu, 2003).

Sistem Teorisinin arkasındaki ana fikir, çocuğun gelişimi üzerinde birden çok faktörün bütünsel olarak birlikte çalışmasıdır. Ailenin ne olduğunu kapsamlı bir şekilde açıklamak ve bireyleri nasıl şekillendirdiğini araştırmak, zaman içerisinde gelişim bilimcileri

için önemli bir konu haline gelmiş ve onları Sistem Teorisine yöneltmiştir (Lamb ve Lewis, 2011). Sistem teorisyenleri, herhangi bir sistemin iki temel özelliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Her şeyden önce, bir sistemin bütünlüğü ve düzeni vardır; başka bir deyişle, bütünün parçalarının toplamından daha büyüktür. Sistemlerin içinde her bir sistemin birbirlerini etkileyebildiği farklı ilişkiler bulunduğu düşünülmektedir (Bee ve Boyd, 2013; 2015). Genellikle sistem ve melodi arasında bir benzetme yapılmakta ve bu benzetmeye göre bir melodi, bireysel notalardan çok daha fazlasıdır; melodiyi yaratan, notaların birbirleriyle olan ilişkisidir (Bee ve Boyd, 2013). Bu anlayışa benzer olarak Aile Sistemleri Teorisi, ailenin bir çocuğun gelişimini etkilemek için birlikte çalışan bütünleşmiş bir faktörler ağı olduğu görüşündedir. Sistemin bir bütün olarak gelişim üzerindeki etkisi, aileyi oluşturan bireysel faktörlerin toplamından daha fazladır (Bee ve Boyd, 2013).

Aile Sistem Teorisinden hareketle, çocuğun gelişimi üzerinde aile ilişkilerinin yadsınamaz bir etkisi olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Aile dediğimiz sosyal yapılanma, birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen bireylerden oluşur. Dolayısıyla bu yapılanma içerisinde gelişen sosyal ilişkilerin, çocuğun psikolojik iyi oluşu üzerinde iz bırakabileceğini düşünmek mümkündür.

Ekolojik Sistem Teorisi

Sistem Teorisini temel alarak farklı çevrelerin rolüne ve bu çevrelerin bireyi nasıl etkilediğine vurgu yapan bir diğer teori Ekolojik Sistemler Teorisidir. Bronfenbrenner'in öncülük ettiği bu teori, zaman içinde çocukların gelişimini etkileyen çeşitli, etkileşimli bağlamlara vurgu yapmaktadır. Ekolojik Teori, gelişimin çocuk dışındaki kuvvetler tarafından büyük ölçüde etkilendiği fikrine dayanarak insan ve çevre etkileşimini incelemekte ve insan gelişimini etkileyen, halkalardan oluşan bir daire gibi iç içe geçmiş sistemleri tanımlamaktadır (Gordon ve Browne, 2007). Bronfenbrenner'a göre gelişim bağlamları, daireler içindeki daireler gibidir. Bu dairelerin dıştan içe doğru sıralanışı; kronosistem, makrosistem, ekzosistem, mezosistem ve mikrosistem şeklindedir ve bu sistemlerin en dıştan içe doğru birbirlerini etkilediği savunulmaktadır (Bronfenbrenner, 1988; Bee ve Boyd, 2015).

Bronfenbrenner'ın Teorisi, mikrosistemin çocukların yaşadığı en küçük ve en yakın ortam olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle, mikrosistem, çocukların günlük ev, okul veya kreş, akran grubu ve toplum ortamından oluşmaktadır. Mikrosistem düzeyinde, çocuğun gelişimi diğer insanlarla anlık etkileşimlerden etkilenmektedir. Bu sistem içindeki etkileşimler genel olarak aile üyeleri, sınıf arkadaşları, öğretmenler ve bakıcılar ile kurulan kişisel ilişkileri içermektedir (Bredekamp, 2017; Heath, 2017; Bee ve Boyd, 2015). Mezosistem, çocukların kendilerini içinde buldukları farklı mikrosistemlerin etkileşimini

kapsamaktadır. Özünde bir mikro sistemdir ve bu nedenle ev ve okul, akran grubu ve aile, aile ve toplum arasındaki bağlantıları içermektedir (Bredekamp, 2017). Ekzosistem çocuğun doğrudan rolünün olmadığı bir sosyal sistem içinde çocuğun deneyimlerini temsil etmektedir. Makrosistem, çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürünü ifade eden yapının bütünüdür (Bredekamp, 2017). Son olarak Bronfenbrenner'ın modeline eklediği en geniş sistem olan kronosistem ise bireyin özelliklerini ve içinde yaşadığı çevrenin zaman içindeki değişimini, tutarlılığını kapsamaktadır. Başka bir deyişle, kronosistem zamanın geçişini temsil eder (Shelton, 2019). Ekolojik Teorinin temel özelliği, bir sistemde meydana gelen değişimin kaçınılmaz olarak diğer sistemleri de etkilemesidir. Her ne kadar çocuğun doğrudan etkileşimi yakın çevresiyle (mikrosistem içinde) gerçekleşiyormuş gibi görünse de diğer sistemler de çocuk üzerinde belirleyici etkilere sahip olmaktadır.

Çocukların güçlü yönlerinin desteklenmesine ve zorlu durumlara karşı dayanıklılığının artmasına katkıda bulunan en önemli faktörlerden biri, yakın çevresindeki bireylerin oynadığı roldür. Çocuğun doğrudan veya dolaylı olarak içinde bulunduğu sistemlere bakıldığında, herhangi bir sistemde meydana gelen stresli durumların/olumsuz yaşam deneyimlerinin çocuğun psikolojik sağlığı üzerinde etki bırakabileceği düşünülebilir. Bronfenbrenner (1979), çocukların günlük yaşamlarında bulundukları farklı ortamların (aile çevresi, okul çevresi ya da yaşadığı yer) ruh sağlıkları ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda çocuğa en yakın kişiler olarak nitelendirilen ebeveynlerin çocuklarıyla olan besleyici ve sürekli ilişkileri, onların bütüncül gelişimini desteklediği gibi psikolojik iyi oluşlarına da etki edebilmektedir. Çünkü ebeveyn-çocuk ilişkisi çocukların iyi oluşlarının sosyal ve duygusal yönlerini inşa etmede önemli bir role sahiptir (Moore, 2007). Çocukların iyi oluşunu etkileyen ana faktörler arasındaki etkileşimleri fark etmek ve bu etkileşimlerin niteliği hakkında bilgiye sahip olmak, çocuğun iyi oluşunu değerlendirebilmek açısından önemlidir. Bu noktada, çocuğun psikolojik iyi oluşunu destekleyerek fizyolojik ve psikolojik açıdan sağlıklı bir birey olarak yetişmesi ve davranışlarının şekillenmesi için rol üstlenen anne-babanın çocuklarıyla olan ilişkilerine odaklanmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

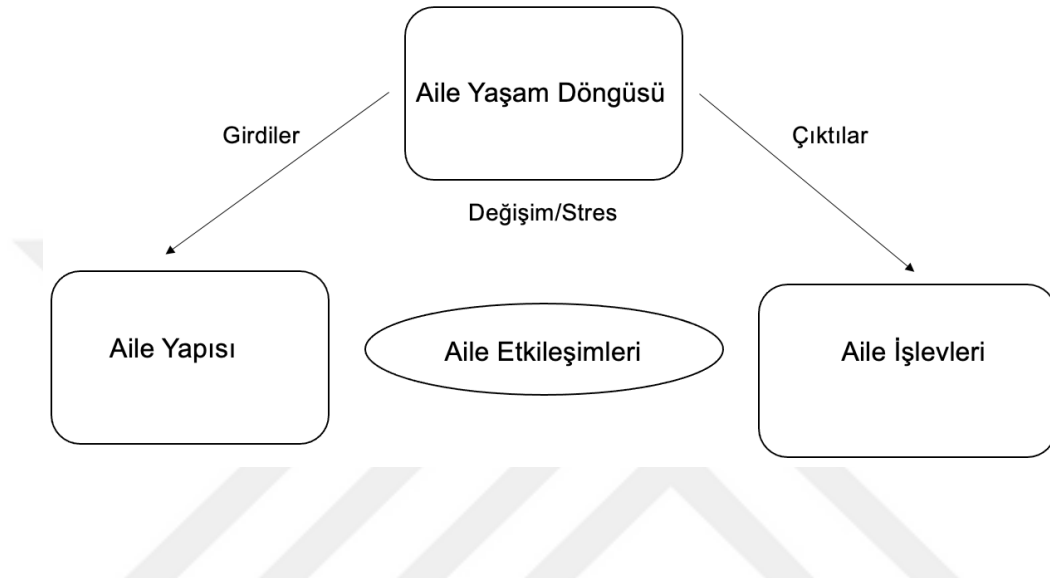
Sistemik Aile Gelişim Teorisi

Sistemik Aile Gelişim Teorisinde öncü sosyolog Ernest Burgess (1926), aileyi etkileşim halindeki kişiliklerin birliği olarak tanımlamaktadır. Buradaki birlik, Aile Sistemleri Teorisinde kullanılan bütünlük ve karşılıklı ilişki kavramlarını ifade etmektedir. Aile üyeleri arasındaki etkileşim, her aile üyesinin psikolojik iyi oluşunu teşvik ederek aile sisteminin işleyişinde hayati bir amaca hizmet etmektedir. Etkileşim halindeki kişilikler arasındaki birlik fikri, bir ailenin, grup ortamının içindeki ve dışındaki değişikliklere, özellikle de işleyişine etki eden faktörlere yanıt veren dinamik bir sistem olduğunu belirtir (Burgess, 1926; Bigner ve

Gerhardt, 2019). Kısaca Sistemik Aile gelişim Teorisi, aile üyelerinin de bir bütünün parçalarını oluşturan ayrı birer kişilik olarak duygusal ihtiyaç ve isteklerini ifade etmesi düşüncesini vurgulamaktadır.

Şekil 1.

Sistemik Aile Gelişim Teorisinde Aile Sisteminin İşleyişi

Ele alınan üç teorinin ortak önermesi, bireyin bulunduğu çevreden ve çevresindeki kişilerle geliştirmiş olduğu ilişkilerden bağımsız olmayışıdır. Bireyler, içinde bulunduğu sosyal gruptaki gelişimsel değişiklikler ve değişen çevresel sistemlerle etkileşimler bağlamında gelişir (Bronfenbrenner, 1979). Bu sebeple, çocuğun gelişimi hakkında bir yargıya varmadan önce, içinde bulunulan çevre ve çevrenin özelliklerini, çocuğun özellikleriyle ve sahip olduğu yaşam deneyimleriyle harmanlayıp tek bir potada eriterek, bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirme yapmak gerekir.

Çocuğun çevresindeki kişilerle kurduğu yakın ilişkiler, yaşamının her döneminde önemli olsa da bu ilişkilerin temeli okul öncesi dönemde atılmaktadır. Bu dönemde çocuğun ebeveynleri, akranları ve çevresindeki diğer kişilerle iletişiminin desteklemesi, sosyal becerilerini geliştirebileceği olumlu ilişki deneyimlerinin sunulması psikolojik iyi oluşlarını desteklemek açısından oldukça önemlidir.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Çocukların sağlıklı bir gelişim göstermesi, hayatındaki önemli kişilerle geliştirdiği ilişkilerin kalitesine ve güvenilirliğine bağlıdır. Çocuğun kurduğu bu ilişkiler, erken yıllarda beyin mimarisinin gelişimi için bir gerekliliktir (National Scientific Council On The Developing

Child, 2004). Çünkü beyin, Peter Fonagy'nin söylemiyle, sosyal bir organdır. Gerhardt (2004), insan zihninin diğer zihinlerle etkileşime girerek organize olduğunu vurgulamakta, bireyin yaşamı boyunca duygusal tepkilerini şekillendiren öncelikli etmenin biyolojik dürtüler değil, bebeklik döneminde diğer insanlarla kurulan duygusal deneyim kalıpları olduğunu ifade etmektedir. Gerhardt'a göre bu kalıplar değişmez değildir, ancak edinilen tüm alışkanlıklar gibi, bir kez kurulduktan sonra kırılmaları zordur.

Çocuk-ebeveyn ilişkileri özeldir. Diğer ilişki türlerine kıyasla, ebeveynler ve çocukları arasındaki bağlar son derece uzun zamana yayılan bir yapıya sahiptir (Noack ve Buhl, 2004). Çocuk ile ebeveyn arasında kurulan bu ilişki ve ilişkinin niteliği, en önemli erken yaşam deneyimlerinden birini oluşturur. Aile bağlamındaki erken deneyimlerinin kalitesi, çocuğun daha sonraki yaşantısında deneyimleyeceği bilişsel, sosyal ve duygusal uyumunun bir göstergesidir (Wilson ve Durbin, 2013).

Gelişim teorisyenleri ve Bağlanma Teorisini destekleyen birçok araştırmacı, anne-çocuk ilişkisinin çocukların çevrelerini keşfetmeleri ve başkalarıyla ilişkilerini geliştirmeleri için bir temel oluşturduğunu belirtmektedir (Bronfenbrenner ve Morris, 1998). Bağlanma Teorisine göre, ebeveyn-çocuk bağlanması, özellikle anne-çocuk bağlanması, çocukların bilişsel temsiller olarak adlandırılan içsel çalışma modellerini geliştirmelerinde önemli bir role sahiptir (Bowlby, 2012). Birincil bakıcının çocuğa verdiği tepkiler ve bakıcının yakınlık isteğine karşı çocuğun sergilediği davranışlar, kurulan ilişkideki bilişsel temsiller olarak adlandırılmaktadır (Bowlby, 1973).

Bowlby, bilişsel temsilleri "içsel çalışan modeller" olarak adlandırmış ve bu temsilleri Bağlanma kuramının temeline koymuştur. İçsel çalışma modeli, bir çocuğun birincil bakıcısıyla olan erken deneyimleri aracılığıyla oluşturduğu bilişsel temsillerin ifadesidir (Li, 2022). Başka bir ifadeyle, bakıcıyla tekrarlanan günlük yaşantıların bir sonucu olarak birincil bakıcının çocuğa verdiği tepkiler ve çocuğun yakınlık isteğine karşı sergilediği davranışlardır. Çocuğun kendisini, başkalarını ve içinde bulunduğu dünyayı anlamasını sağlayan bilişsel temsilleri içeren, bilişsel bir çerçevedir (Bowlby, 1973; Bretherton ve Munholland, 1999). Bu modeller bilinçli farkındalığın dışında çalışmakta ve ilişkilerde kişinin dikkatini ve davranışlarını bilinçsizce yönlendirmekle birlikte; dinamik olmalarına ve bazı koşullar altında değişebilmelerine rağmen, zaman içinde sabit kalma eğilimindedirler (Li, 2022; Bowlby, 1973).

Bilişsel temsiller, çocuğun duygularını, davranışlarını, başkalarıyla nasıl etkileşime gireceğini, onlarla nasıl ilişkiler kuracağını ve bu ilişkilerden beklentilerini etkilemektedir (Li, 2022). Bowlby (1973), bu içsel çalışma modellerinin, bireylerin kendilerini başkalarından sevgi ve ilgiye ne ölçüde layık gördüklerini (benlik modeli) ve başkalarının onlara

destekleyici bir şekilde yanıt vereceğine ne ölçüde inandıklarını yansıttığını öne sürmektedir. Çocuk ihtiyaç duyduğu anlarda bakıcısından gereken desteği ve olumlu tepkiyi görürse bakıcısının güvenilir, ulaşılabilir ve destekleyici olduğuna yönelik bilişsel temsiller geliştirir. Aksi durumda, yani, bakıcısı çocuğun ihtiyaçlarına ilgisiz kaldığında ya da bu ihtiyaçlara birbiriyle uyuşmayan tepkileri kullanarak karşılık verdiğinde çocuk bağlanma figürünü reddedici olarak görürken, kendisini de sevmeye ve desteklenmeye değer biri olarak algılar (Bowlby, 1973;1969).

Bağlanma Teorisine göre, yakın bağlanma ilişkilerinin içsel temsilleri veya çalışan modelleri çocuklukta başlar ve gelişen kişilik yapısına dahil edilir ve sonunda aile dışındaki daha sonraki sosyal ilişkilerin oluşumuna rehberlik eder (Bowlby, 1973). Erken bebeklik döneminde, bu modeller yalnızca bağlanma figürlerinin tanınması ve kısa vadeli beklentiler için mevcutken; çocuğun hafızası, düşünceleri, duyguları ve anıları birbirine bağlama kapasitesi geliştikçe, bu modeller kendilerinin ve başkalarının genel bilişsel temsilleri haline gelir. Çocukluktan yetişkinliğe kadar taşınan ve daha karmaşık hale gelen bu temsiller; kişinin düşüncesini, duygularını, davranışlarını ve insan ilişkilerini özellikle romantik ilişkilerini- derinden etkilemektedir (Bretherton, 1999; Li, 2022). Bu durum, erken dönemde kurulan ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesinin, bireyin gelecekteki ilişkilerini etkileyebileceğinin önemli bir göstergesidir.

Bağlanma Teorisinin Temel Prensipleri

Simpson ve arkadaşları (2021), Bağlanma Teorisinin temel prensiplerini şu şekilde sıralamaktadır:

Bağlanma teorisi, güvenlik ve hayatta kalma için önemli olan diğer kişilere yakın olma eğilimini açıklayan evrimsel, biyolojik temelli bir teoridir. Temel güvenlik ve hayatta kalma ihtiyaçlarını karşılayabilecek önemli bir bakıcı ile yakınlık kurma durumu bağlanma olarak ifade edilirken, bağlanma ihtiyacını karşılayan kişiler ise bağlanma figürü olarak tanınır.

Bağlanma sistemi; bakım verme sistemi ve cinsellik sistemi gibi diğer doğuştan gelen davranışsal sistemlerle bir arada bulunur. Her bir sistem önemli ve birbiriyle ilişki halindedir. Sıkıntı, korku, kayıp, acı veya ayrılık durumlarında bağlanma davranış sistemi baskın hale gelir, bağlanma figürlerinden beklenen yakınlık arayışı ön plana çıkar.

Bağlanma ve bakım verme arasındaki bağlantı sistemleri, bebeklerin güvenli veya güvensiz bağlar kurup kurmadığını belirler. Bağlanmayla ilgili davranış, önemli ölçüde erken bakım vermenin kalitesine yanıt olarak gelişir. Erken dönemde yüksek kalitede, tutarlı erken bakım hizmeti sunmak güvenli bağlanmayı desteklemekteyken; sıkıntılı süreçlerde

bağlanma figürlerinin tutarsız davranması, bebeği veya bakım vermeyi reddetmesi güvensiz bağlanmaya neden olmaktadır.

Bağlanma ilişkilerinin yakınlık arayışını teşvik etmek, güvenli bir sığınak sağlamak ve güvenli bir temel sağlamak şeklinde üç temel unsuru vardır. Bu unsurlar, öz düzenlemeyi ve duygu düzenlemeyi kolaylaştırır. Yakınlık arayışı, bebeğin bağlanma figürüne karşı olan fiziksel ve duygusal yakınlığın artışıyla, bebeğin güvenliğini ve hayatta kalmasını desteklemektedir. Güvenli bir sığınak, bireyin sıkıntı yaratacak durumlarda duygularını düzenlemesine yardımcı olur. Güvenli bir temel ise, bireyin dünyayı keşfetmesine ve daha fazla özerklik, yetkinlik geliştirmesine olanak tanır ve bu durum daha iyi öz düzenleme becerisine ve psikolojik gelişime sahip olma ile sonuçlanır.

Bağlanma figürleri ve bağlanma türleri (güvenli ve güvensiz), benliğin ve başkalarının içsel çalışma modellerini (bilişsel temsillerini) şekillendirir. Bilişsel temsiller; bireyin kendine, başkalarına ve dünyaya yönelik bilişleri, algıları, duyguları, tutumları ve davranışlarını şekillendiren anılardan oluşur. Bebeklerde ve küçük çocuklarda bağlanma davranışının organizasyonu (sıkıntıyı ifade etme, rahatlık arama, teselli ederek yatıştırılma gibi), bağlanma figürleriyle olan geçmiş bakım verme deneyimlerine göre değişir. Çocuklar, bağlanma figürlerine verdikleri tepkilere göre güvenli, kararsız (endişeli), kaçınan veya dağınık olarak sınıflandırılır. Zamanla, içsel çalışma modelleri daha ayrıntılı ve önemli hale gelerek kaygı, kaçınma ve düzensizliği içeren yetişkin bağlanma yönelimlerine dönüşür.

Bağlanma sistemi “beşikten mezara” kadar geçerlidir. Bireylerin bakıcılarla olan bütün bağlanma geçmişini temel alan bilişsel temsiller, tüm yaşamı boyunca bilişlerine, algılarına, duygularına, tutumlarına ve davranışlarına rehberlik eder.

Bağlanma güvenliği, dayanıklılığı kolaylaştırabilen bir iç kaynak iken; bağlanma güvensizliği, genellikle daha kötü yaşam sonuçlarıyla ilişkilendirilen bir kırılganlıktır. Güvensiz bağlanma kişilerarası ilişkilerde yaşanan yetersizlikler ve ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileriyle kendini gösterir.

Bireyler, bağlanma figürlerinden ayrıldıklarında veya onları kaybettiklerinde, belirli tepkiler verirler. Bu süreçte bireyler protesto, umutsuzluk ve kopma olarak adlandırılan bu üç aşamada bir yas süreci geçirirler. Bu süreçlerin her biri, uyarlanabilir bir amaca hizmet eder.

Bağlanma sistemi evrensel olmasına rağmen, kültürel olarak bağımlıdır ve özel adaptasyon ve gelişme biçimlerini teşvik eder. Bazı kültürlerde çoğu birey, uygun ortamlarda yer almasının bir sonucu olarak bağlanma figürleri tarafından sunulan uygun bakım ile güvenli bağlanma geliştirirken; bazı kültürlerde ise daha az uygun olan bir ortamda yetişip bağlanma figürleri tarafından daha az duyarlı ve uygunsuz bakıma maruz kalan çok sayıda birey güvensiz bağlanma geliştirmektedir.

Çocuğun gelişimi üzerinde belirleyici bir faktör olan anne-çocuk etkileşiminin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi, anne-çocuk ilişkisinin de olumlu olmasını desteklemektedir. Kurulan bu olumlu ilişki, çocuğun sonraki yaşantısında diğer yetişkinler ile kuracağı ilişkiler için yordayıcı olmaktadır. Annesi ile güvenli, uyumlu ve huzurlu bir ilişki kuran çocuk, gelecekteki yaşantısında yetişkinlerle olan ilişkilerini de benzer şekilde yaşamaktadır (Bowlby, 1982; Sierra, 2012). Aynı zamanda, çocuklar ve ebeveynleri arasındaki güçlü bağlanma bağları, gelecekteki yetişkinin iyi bir ruh sağlığına ve psikolojik iyi oluşa sahip olması için gerekli bir koşuldur (Bowlby, 1973).

Bowlby, bir çocuğun hayatındaki en önemli bağlanma figürü olan annesinden sürekli bakım almasının önemini vurgulamaktadır. Bowlby (1969), anneliğin iki buçuk ila üç yıl sonraya ertelenirse neredeyse işe yaramaz olduğunu ve bu durumun çoğu çocuk için kritik bir dönem olduğunu ifade etmekte; kritik süreçte bağlanma figürüyle olan ilişki dağılırsa, çocuğun anne yoksunluğunun geri dönüşü olmayan uzun vadeli sonuçlarına maruz kalacağını vurgulamaktadır. Bowlby, anne yoksunluğu terimini annenin ayrılmasının veya kaybolmasının sonucunda bağlanma geliştirmedeki başarısızlık olarak ifade etmiş, bu terime Anne Yoksunluğu Hipotezinde geniş çapta yer vermiştir. Bowlby' nin Anne Yoksunluğu Hipotezi, bebek ve birincil bakıcı (yani anne) arasındaki bağlanmanın sürekli olarak bozulmasının, o bebek için uzun vadeli bilişsel, sosyal ve duygusal zorluklarla sonuçlanabileceğini öne sürer. Bu hipotezin temel varsayımı, bebek ve birincil bakıcı (yani anne) arasındaki bağlanmanın sürekli olarak bozulmasının, o bebek için uzun vadeli bilişsel, sosyal ve duygusal zorluklarla sonuçlanabileceğidir (Bowlby, 1973; McLeod, 2017).

Bowlby'nin Bağlanma Teorisi, ebeveynlerin çocuğun çok yönlü gelişimini etkileyen en güçlü faktörlerden biri olduğunu vurgulamakta ve çocuğun tüm yaşamı boyunca ebeveynleriyle kurduğu ilişkinin etkilerini hissedeceğini ortaya koymaktadır. Buradan hareketle, çocuğun yaşamında adeta bir dönüm noktası haline gelen bağlanmanın türlerine ve özelliklerine değinmek, ebeveyn ve çocuk arasında kurulan ilişkinin iç dinamiklerini anlamak açısından önemlidir.

Bağlanma Stilleri

Bağlanmanın amacı, tehlike anlarında korunmaktır; bu, korku, sıkıntı, kaygı ve terk edilme zamanlarında güvenliği ve hayatta kalmayı sağlamak için birincil bakıcıyla yakınlık ve temas arayarak elde edilir (Bowlby 1969). Bağlanma bebek ile birincil bakıcısı arasında gelişen duygusal ve davranışsal bir etkileşim modeli olarak tanımlanmaktadır (Encyclopedia on Early Childhood Development, 2020). Çocuk birincil bakıcısı ile geliştirdiği bu bağ sayesinde, gelecekte kuracağı ilişkiler için de sağlam bir temel oluşturmaktadır.

Ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerine yapılan bilimsel araştırmalar, çocuk ile bağ kurduğu kişi arasında, *güvenli bağlanma* ve *güvensiz bağlanma* olarak adlandırılan iki temel bağlanma türünün oluştuğunu göstermektedir.

Brotherson (2005), bu bağlanma türlerini sergileyen çocukların özelliklerini şu şekilde tanımlamaktadır:

Güvenli bağlanma: Ebeveynleriyle güvenli bağ kuran çocuklar; ebeveynlerle etkileşime veya yeniden bir araya gelmeye mutlu bir şekilde yanıt veren, ebeveynlerinin nerede olduğunun bilinciyle içinde bulundukları çevreyi keşfeden, sıkıntılı olduklarında ebeveynleriyle iletişim kurmaya çalışan ve ebeveynlerinin onlara verdiği tepkilere güvenen çocuklardır.

Güvensiz bağlanma/dirençli-kararsız: Ebeveyniyle bu türden güvensiz bir bağlanma yaşayan çocukların, farklı zamanlarda hem temas kurmak istediğini hem de temastan kaçındığını gözlemlemek mümkündür. Bu tür bir bağlanma yaşayan çocuklar; kaygılı olan ve ebeveynini ortadan kayb olduğunda onu arayan ancak ebeveyniyle bir araya geldikten sonra ondan kaçmak için mücadele eden, çevreyi keşfetmekte isteksiz olan, kolayca üzülen ve ebeveynlerinin onlara verdiği tepkilerle hayal kırıklığı yaşayan çocuklardır.

Güvensiz bağlanma/reddeden/kaçınan: Ebeveyni ile kaçınmalı bir bağlanma ilişkisi kuran çocuklar; ebeveynin varlığından kaçınan veya onu görmezden gelen, ebeveynler yakınındayken çok az tepki gösteren, bazı güçlü duygusal patlamalar yaşayan ve ebeveyninin onlara karşı tepkilerini önleyen veya bu tepkileri görmezden gelen çocuklardır.

Güvensiz bağlanma/düzensiz: Davranışlarında öngörülebilir olmayan, stresle kolayca başa çıkamayan veya rahatlayamayan ve bir bakıcının etrafında korku veya kafa karışıklığına sahip olduğuna dair izlenim bırakan çocuklardır.

Hem içinde bulunulan zamanı hem de geleceği şekillendiren bağlanma ilişkisi, çocuğun yaşamında önemli değişikliklere kapı aralamaktadır. Ancak çocuk ile ebeveyni arasında kurulan bu ilişkinin tek bir faktöre bağlı kalarak şekillenmediğini unutmamak gerekir. Bayatlı (2008), bağlanmayı çocuğu çevresel tehlikelerden korumaya yönelik biyolojik ve sosyal bir süreç olarak tanımlamakta ve bu sürecin aile davranışları, çocuğun özellikleri, aile ve kültür gibi birçok faktörden etkileneceğini ifade etmektedir. Biller (1993) ise, bağlanmanın oluşmasında etkili olan çocuğa ilişkin kişilik özelliklerini, aile sistemini ve sosyo-kültürel etkenleri tanımlamıştır.

Şekil 2.

Bağlanmanın Oluşmasında Etkili Olan Süreçler (Biller, 1993)

Çocuğun kişilik özellikleri	Aile sistemi	Sosyo-kültürel etmenler
Doğum öncesindeki ve sonrasındaki süreçler	Annelik ve babalık rollerinin benimsenmesi	Kültürel değerler
Nörolojik ve hormonal işlevler	Anne-babanın çocukluk öyküleri, kendi anne-babaları ile olan bağlanma ilişkileri, gelişim düzeyleri, eğitim iş ve mizaçları	Cinsiyet rolleri
Genetik aktarım	Anne-babaların birbirleriyle olan ilişkilerinin niteliği	Etnik köken
Cinsiyet	Anne-babanın sağlık durumu	Eğitim
Mizaç özellikleri	Ailenin çocuğuna ilişkin sorumluluklarını (ilgi, sevgi, eğitim, sağlık ve parasal kaynaklar) yerine getirme derecesi	İşsizlik oranı
Motor faaliyetler ve bilişsel faaliyetler	Aile büyüklerinin ve çevrenin desteği Ailedeki ilişki örüntüleri (anne-baba, anne-çocuk, baba-çocuk, anne-baba-çocuk)	Komşuluk ve diğer ilişkiler ağı Etkin güç kaynakları (medya, politika, din ve teknoloji) Tarihsel yapı (sosyal çevre, savaş-barış ve ekonomi)

Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler

Çeşitli çevresel sistemlerin ebeveyn-çocuk mikro ortamının işleyişi üzerindeki etkisi birçok çalışmada inceleme konusu olmuştur. Kurulan ilişkide ebeveynlerin ve çocuğun sergilediği davranışlar, bir dizi çevresel faktörden etkilenmektedir. Ebeveynlerin çocuklarıyla olan geçmiş deneyimleri, sahip oldukları değer yargıları ve üstlendikleri roller, ebeveynlerin davranışlarında değişkenliğe yol açmakta ve çocuklarıyla kurdukları etkileşimlerin gerçekleşme şeklini etkilemektedir (Bigner ve Gerhardt, 2019).

Alan yazında çocukların gelişimi üzerinde aile faktörünün önemine dikkat çeken çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların ebeveyn-çocuk ilişkisini etkileyen çeşitli bağlamlara vurgu yaptığı görülmüştür. Ebeveyn-çocuk ilişkisini ele alan çalışma bulguları, bu ilişki üzerinde birden çok faktörün etkili olabileceğini ve ebeveyn-çocuk ilişkisini sadece çocuğa ilişkin özelliklerin (yaş, cinsiyet, mizaç) değil aynı zamanda aileye (sosyoekonomik durum, çalışma durumu, çocuk sayısı, mizaç, davranış özellikleri vb.) ve içinde bulunulan topluma ve kültüre ilişkin özelliklerin de etkileyebileceğini göstermektedir.

Araştırmalar ebeveyn-çocuk ilişkisinin aile yapısı (Popov ve Ilesanmi, 2015; Aitken, 2007; Öngider, 2013; Russell, Mize, Bissaker; 2002), ebeveynlerin benimsedikleri ebeveynlik stilleri (Bigner ve Gerhardt; 2019; Popov ve Ilesanmi, 2015; O'Connor ve Scott, 2007), ebeveynler ve çocuklar arasındaki davranış özellikleri (Topçu Bilir ve Sop, 2016; Popov ve Ilesanmi, 2015), ebeveynlerin ve çocukların mizaçları, olumsuz duygulanım özellikleri (Popov ve Ilesanmi, 2015), aileye ilişkin genetik özellikler (Popov ve Ilesanmi, 2015; Bigner ve Gerhardt, 2019), çocuğun cinsiyet, yaş ve gelişim özellikleri (Saygı, 2011; Russell, Mize, Bissaker; 2002), sosyoekonomik durum (Bigner ve Gerhardt, 2019; Ge, 2017; Saygı, 2011), anne-babanın eğitim ve çalışma durumu (Saygı, 2011), etnik ve kültürel faktörler (Bigner ve Gerhardt, 2019; Russell, Mize, Bissaker; 2002), yakın çevre (Russell, Mize, Bissaker; 2002) ve iletişim (Popov ve Ilesanmi, 2015) gibi çeşitli faktörlerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Ebeveyn-çocuk ilişkisinin iç dinamiğini değerlendirebilmek adına bu ilişkiyi etkileyebilecek çeşitli faktörlerin ele alınması önemlidir. Çünkü her bir faktör, ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde farklı çevre ve bağlamlarda farklı bir etki yaratabilmektedir. Aşağıda ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde etkiye sahip olabilecek bazı faktörlerin açıklamalarına yer verilmiştir.

Ebeveyn ve Çocuk Arasındaki İletişim Düzeyi: İletişim kurmanın sosyal ilişkileri inşa etmekte önemli ve belirleyici bir rolünün olduğu bilinen bir gerçektir. Bireyin kendini ifade etmesinin önemli bir temsili olarak tanımlayabileceğimiz iletişim, özellikle sosyal ilişkilerin temellerinin atıldığı çocukluk döneminde ebeveynlerin çocuklarıyla aralarında güçlü bağlar oluşturmalarına yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte iletişim, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkinin kurulmasına ve sürdürülmesine; onların birbirleriyle anlayış ve karşılıklı kabule dayalı etkili ilişkiler geliştirmelerine katkıda bulunur (Runcan, Constantineanu, Ielics ve Popa; 2012). İlişkiler, sağlıklı ve çok yönlü gelişimin temel noktalarından biridir. Bu nedenle çocuğun sağlıklı gelişiminin ebeveyni ile arasında kuracağı etkili iletişimden bağımsız olacağı düşünülmemelidir. Etkili iletişim, güçlü ve sağlıklı ailelerin temel bir özelliği, yapı taşıdır (Peterson ve Green, 2009).

Runcan vd., (2012) iletişimin ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerindeki etkilerine ilişkin yaptıkları çalışmada, ebeveynler ve çocuklar arasındaki iletişimin aralarında nitelikli bir etkileşim geliştirmede önemli bir role sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ebeveynin Eğitim Düzeyi: Ebeveynlerin eğitimsel kazanımı, çocukları için yarattıkları ortamlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmakla birlikte, bilişsel ve davranışsal sonuçların bir öngörücüsüdür (The Urban Child Institute, 2012). Çünkü eğitim dediğimiz faktör, ebeveynlerin sahip olduğu ebeveynlik bilgilerini ve inançlarını etkilemekte; bunun bir sonucu olarak da ebeveynlik uygulamalarını ve ev ortamlarının kalitesini etkilemektedir (Davis-Kean, 2005). Ebeveynlerin ebeveynlik becerileri ve uygulamaları konusundaki bilgileri arttıkça, çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarını fark etmenin kolaylaşacağı düşüncesinin bir sonucu olarak, çocuklarıyla olan ilişkilerinin kalitesinde de niteliksel açıdan bir gelişme olacağı düşünülmektedir. Li ve arkadaşları tarafından 2020 yılında yapılan bir çalışmada, ergenlerin kurduğu sosyal ilişkiler (ebeveyn-çocuk ilişkisi, öğretmen-çocuk ilişkisi, akran ilişkileri) ile sosyoekonomik durumları arasındaki ilişki farklı boyutlar (anne-babanın eğitimi ve mesleği, aile yapısı gibi) açısından ele alınmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, düşük sosyoekonomik düzeye sahip ergenlerin yüksek sosyoekonomik düzeye sahip olan ergenlere göre daha zayıf sosyal ilişkilere sahip olduğunun bulunmuş, baba eğitimi ve anne eğitiminin sırasıyla akran ilişkisi, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve öğrenci-öğretmen ilişkisinin temel yordayıcıları olduğu belirtilmiştir.

Ebeveyn Tutumları/Tarzları: Ebeveyn olmayı ve çocuk yetiştirmeyi hem annenin hem de babanın önemli roller üstlendiği bir deneyim süreci olarak ifade etmek mümkündür. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin kalitesi, çocukların gerek fiziksel gerekse ruhsal açıdan sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde önemli bir role sahiptir (Aktaş, 2013). Önemi göz önüne alındığında ebeveyn ile çocuk arasında kurulan ilişkide hem çocuğun ve ebeveynlerin sergiledikleri hal ve tavırlar hem de çocukların yetiştirilme şekli dikkat çekici olmaktadır. Sosyalleşmenin ve geçmiş deneyimlerin sonucu olan ve ebeveyn davranışına rehberlik eden (Bigner ve Gerhardt, 2019) ebeveyn tutumları, ebeveynlerin davranış yelpazelerini ifade etmektedir. Ebeveyn tutumlarını, ebeveynlerin çocukların gelişimsel davranışlarını şekillendirmede kullandığı stratejiler olarak tanımlamak da mümkündür. Ancak üzerinde durulması gereken bir nokta da şudur ki, birçok farklı nedenden dolayı ebeveynlerin çocuk yetiştirme şekillerinde farklılıklar meydana gelebilmektedir.

Literatürde ebeveyn tutumlarını ve bu tutumların farklılaşması üzerinde hangi faktörlerin etkili olabileceğini araştıran çalışmalar bulunmaktadır. Araştırmalar kültürel, sosyal, politik ve ekonomik faktörler, çocuğun davranışları ve eğitimi, kişilik özellikleri, psikolojik durum ve sosyoekonomik durum gibi birçok faktörün ebeveynlerin benimsediği ebeveyn tutumunu etkilediğini vurgulamaktadır (Eman, Fadel ve Abdel Aziz, 2017). Bigner

ve Gerhardt (2019) ise, ebeveynlerin potansiyel davranışlarının doğasına katkıda bulunan ve benimsedikleri ebeveynlik tarzlarının yapısını etkileyen sekiz temel kategoriden bahseder:

- 1.*Kültürel etkiler.* Sosyal sınıf, geçmiş ve ilgili değerler ve inançlar
- 2.*Gelişimsel zaman.* Ebeveyn tarzı ile çocuğun gelişim evresinin eşzamanlılığı
- 3.*Yapı ve yetiştirme.* Çocuk yetiştirme hedeflerine ulaşmada temel ebeveynlik hedefleri
- 4.*Aile kökenli etkiler.* Aile neslinde deneyimlendiği şekliyle ebeveyn davranışı modeli sergileme
- 5.*Çocuk etkileri.* Çocukların ebeveynlerinin davranışlarını etkilemesinin yolları
- 6.*Disiplin yaklaşımı.* Ebeveynlerin çocuklarını hedeflere doğru yönlendirmede benimsediği yaklaşım
- 7.*Ailenin ekolojik faktörleri.* Etnik kimlik, aile gelir düzeyi ve aile yapısı türü
- 8.*Tutumlar ve ebeveynlik stilleri.* Otoriter, demokratik ve izin verici ebeveynlik yaklaşımları

Zaman ilerledikçe çocuklar daha fazla olgunlaşır ve kendi kararlarını vermekte daha yetkin hale gelirler. Bu durumun sonucu olarak, çocukların ebeveynleriyle kurdukları ilişkinin seyri de değişmekte; çocuklar ebeveynlerinin beklentilerini reddetme veya bu beklentilerle uzlaşma eğilimine girmektedir. Hem ebeveynin hem de çocuğun ilişkiye bakış açısı, ebeveyn-çocuk ilişkisini ve bu ilişkinin kalitesini şekillendirir. Bu farklı bakış açılarının birliği, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde farklı tutumlar benimsemesine zemin hazırlamıştır.

Ebeveyn tutumları üzerine tanımlama ve sınıflandırmalar farklı araştırmacılar bulunmaktadır. Baumrind (1971), ebeveynlerin çocukları hakkında sahip oldukları kontrol/beklenti düzeyine ve çocuklarına karşı ne kadar sıcak/duyarlı olduklarına odaklanan bir ebeveynlik modeli geliştirmiş ve bu modelde otoriter, demokratik ve hoşgörülü/izin verici ebeveynlik olmak üzere üç ebeveyn tutumundan bahsetmiştir. Ancak ilerleyen süreçte Maccoby ve Martin (1983), Baumrind' in çalışmalarını temel alarak ebeveyn tutumlarını yeniden sınıflandırmış, ebeveyn tutumları modelindeki üç tutuma ek olarak izin verici ebeveynliğin bir alt tipi olan ihmalkâr tutumu tanımlamış ve ebeveyn tutumları modelini genişletmişlerdir.

Şekil 3.

Baumrind' in Ebeveyn Tutumları Modellerinin Karşılaştırılması

Beklentiler / Kontrol			
Sıcaklık / Yanıt verme	Düşük		Yüksek
	Düşük	İlgisiz/ ihmalkâr	Otoriter/Yetkili
	Yüksek	İzin verici/hoşgörülü	Demokratik

(Lally ve Valentine-French, 2019).

Demokratik ebeveynlik: Genel olarak ebeveynlerin çocuklarının davranışları konusunda yüksek ancak makul beklentilere sahip olması, onlarla iyi iletişim kurması, çocuklarına karşı sıcak, sevecen ve duyarlı yaklaşımları, çocukların yeterlilik düzeyinde artışa ve özgüvenlerinin gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Ebeveynlerin benimsedikleri bu tarz, yetkili ebeveynlik olarak tanımlanmıştır (Lally ve Valentine-French, 2019; Baumrind, 2013). Baumrind'e göre, yetkili ebeveynler destekleyici, baskıcı olmayan ve çocuklarının aktivitelerine ilgi gösteren kişilerdir. Çocuklarına ilgi gösterirken aşırıya kaçmamaları ve onların yapıcı hatalar yapmalarına izin vermeleri bu ebeveynlik stilinin belirgin özelliklerindendir (Lally ve Valentine-French, 2019).

Otoriter ebeveynlik: Ebeveynlerin kuralları koyduğu ve çocukların itaatkâr olmalarının beklendiği geleneksel ebeveynlik modelidir. Bu ebeveynler otoriter, "katı yönetici" yaklaşımı kullanır; çocuklarına açıkça belirtilen kurallara sahip, iyi düzenlenmiş ve yapılandırılmış ortamlar sunarlar (Lang, 2020). Baumrind, otoriter ebeveynlerin çocuklarına makul olmayan derecede yüksek ve mesafeli ve mesafeli olma eğiliminde olan olgunluk talepleri yükleme eğiliminde olduklarına vurgu yapmaktadır. Otoriter bir tutumla yetiştirilen çocuklar ebeveynlerine saygı duymak yerine onlardan korkabilmekte, ebeveynlerinin kendisinde oluşturduğu hayal kırıklıkları akranlarına karşı zorbalık göstermelerine neden olabilmektedir. Otoriter yaklaşımın kullanıldığı ortamlarda yetiştirilen çocukların itaatkâr ve yetkin olma olasılıkları daha yüksektir. Ancak bu çocuklar mutluluk, sosyal yeterlilik ve özgüven açısından daha düşük puan almaktadır (Lally ve Valentine-French, 2019; Lang, 2020).

İzin verici/hoşgörücü ebeveynlik: İzin verici ebeveynlik, çocuklardan makul olarak beklenebilecek olanın altında olan beklentileri tutmayı içerir. Bu ebeveynlik tutumunda ebeveynlerin desteği yüksek ve talepkârlığı düşüktür. Ebeveynler hoşgörülüdür,

çocuklarının sınırlara veya kurallara uymasını beklemez, onların kendi kurallarını koymalarına ve kendi etkinliklerini belirlemelerine izin verir. Ebeveynler çocuklarına karşı sıcakkanlıdır ve onlarla iletişim kurarlar. İzin verici ebeveynlik yaklaşımının kullanıldığı ortamda yetişen çocuklar öz disiplini öğrenememekte ve sınırları bilmedikleri için kendilerini güvensiz hissedebilmektedir. Bununla birlikte, bu çocuklar mutluluk ve özdenetim açısından alt sıralarda yer alma eğilimindedir ve otorite ile ilgili sorunlar yaşama olasılıkları daha yüksektir. (Lally ve Valentine-French, 2019; Lang, 2020).

İlgisiz/ihmalkâr ebeveynlik: İhmalkâr ebeveynlikte, ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimleri oldukça zayıftır. Ebeveynler çocuklarının davranışlarına sınır koymaz, onların ihtiyaçlarına cevap vermez, çocuklarını ihmal veya reddederler. Ayrıca ebeveynler çocuklarından talepte bulunmaz ve onlara tepki vermezler (Milbrand, 2019; Lally ve Valentine-French, 2019). Hem destek verme hem de talep etme açısından düşük düzeyde olan ebeveynler tarafından yetiştirilen çocuklar, tüm yaşam alanlarında en alt sıralarda yer alma, öz denetimden yoksun olma, düşük öz saygıya sahip olma ve yaşlılarından daha az yetkin olma eğilimindedir (Lang, 2020).

Bağlanma Stili

Bowlby (1969) bağlanmayı, çocukta yer alan ve ihtiyaç anında anahtar kişiyle bağ kurmasını sağlayan doğuştan var olan davranışlar sistemi olarak tanımlamıştır. Bağlanma figürü olarak da adlandırılan bu kilit kişi genellikle çocuğun çekirdek ailesinde (anne, baba, büyükanne, büyükbaba vb.) yer alan kişilerdir. Bu nedenle çocuklar, bu birincil kişiyle geliştirdikleri ilişkiye dayanarak başkalarıyla kuracakları ilişkilerini aşamalı olarak içselleştirir. Ebeveynlerin bebeklerinin ihtiyaçlarını anında algılama, yorumlama ve tepki verme becerisine sahip olması, bağlanma ilişkilerinin kalitesini etkilemektedir (EECD, 2020). Güvenli bir ilişkinin kurulması, zaman içinde çocuğun yalnızca olumlu gelişimsel çıktılar elde etmesini sağlamakla kalmaz, bununla birlikte bu ilişki ilerleyen zamanlarda akranlarla ve diğer kişilerle kuracağı ilişkilerin kalitesini de etkilemektedir (EECD, 2020). Buradan hareketle, çocuğun ebeveyni ile güvenli ve sağlıklı bağlanma ilişkisi geliştirmesinin, sağlıklı gelişimsel çıktılarla ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Easterbrooks ve Lamb (1979) farklı bağlanma türlerinin çocuk üzerindeki etkilerini irdeledikleri çalışmalarında, anneleriyle güvenli bağlılık ilişkisi geliştiren çocukların, karşı koyucu/dirençli ilişkisi olanlara göre akranlarına daha olumlu biçimlerde yaklaştıklarını bulmuşlardır.

Sosyoekonomik Durum: Ailenin sosyoekonomik durumunun ve sosyal statüsünün çocukların bütüncül gelişimi üzerinde ne gibi etkileri olabileceği sosyal bilimlerde pek çok araştırmaya konu olmuştur. APA'ya (2018) göre, sosyoekonomik durum (SED) sadece geliri

değil, aynı zamanda eğitimsel kazanımı, sosyal statüyü, sosyal sınıfı, yaşam kalitesi niteliklerini ve toplumdaki insanlara tanınan fırsat ve ayrıcalıkları da kapsamaktadır. Buradan hareketle, ekonomik durumun çocuğun gelişimini doğrudan veya dolaylı yoldan etkileyebilecek pek çok faktöre görünmez iplerle bağlı olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte SED, ailelerin çocuklarına sunabilecekleri imkanlar üzerinde belirleyici olabilmektedir. Genel olarak yüksek düzeyde sosyoekonomik duruma sahip olan ailelerin düşük düzeyde sosyoekonomik duruma sahip olan ailelere göre çocuklarına daha fazla imkân sunabilmesi ve çocuklarının temel ihtiyaçlarını daha kolay bir şekilde karşılayabilmesi beklenmektedir.

İlgili araştırmalara bakıldığında, Tominey ve Rivers (2012) sosyoekonomik durumun çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini irdeledikleri çalışmalarında, düşük sosyoekonomik statüye sahip aile içinde büyüyen çocukların yüksek sosyoekonomik statüye sahip ailede yetişen çocuklara kıyasla, zayıf sosyal-duygusal becerilere sahip olma riskinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Ailenin sosyoekonomik durumuna ilişkin faktörlerin (ebeveynlerin eğitim düzeyi, ebeveynlerin geliri ve ebeveynlerin mesleği) çocukların sosyal-duygusal gelişimine etkisini araştıran Mohamed ve Toran (2018), çalışmanın sonucunda ebeveynlerin eğitim seviyesinin, ebeveynlerin aylık gelirin ve annelerin meslek kategorisinin çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu keşfetmiştir. Sosyoekonomik durum ile ebeveyn-çocuk ilişkisinin birbirini nasıl etkileyebileceğini sorgulayan Squires ve Bricker (2007), ebeveynler ve çocuklar arasındaki etkileşim eksikliğini, düşük sosyoekonomik aileden gelen çocukların sosyal-duygusal gelişimine katkıda bulunan faktörlerden biri olarak tanımlamıştır. Sosyoekonomik gücün bir sonucu olarak ebeveynlerin çalışmaya başlaması, çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmekten çok işte zaman geçirmelerine ve çocuklarına sosyal destek sağlamada yetersiz olmalarına neden olabilmektedir (Mohamed ve Toran, 2018). Bu sonuç, bireyin içinde bulunduğu bağlamların birbiriyle etkileşimini savunan Ekolojik Teorinin sistemler arası ilişkilere ilişkin görüşünü desteklemektedir. Ebeveynin iş yaşantısı ve ailenin sosyoekonomik durumu çocuğun doğrudan rolünün olmadığı ekzosistemi ifade eder. İlgili araştırma sonuçları, ekzosistem içinde gerçekleşen değişimlerin dolaylı bir şekilde dahi olsa ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde etkili bir faktör olabileceğine güzel bir örnektir.

Ailenin Büyüklüğü: Aile ilişkileri üzerinde etkisi olabileceği düşünülen faktörlerden biri de ailenin büyüklüğüdür. Aileni büyüklüğü ailedeki kişi sayısının artışı ile doğru orantılı olduğundan, kaynakların çocuklar arasında ne ölçüde dağıldığını belirlemekte önemli olabilmektedir. Her aile çocuklarına eşit oranda imkân sunmak isteyebilir, ancak bazı durumlarda aile büyüklüğünün artışı bu duruma engel olabilmekte, ailelerin çocuklarına sunabilecekleri imkanları kısıtlayabilmektedir. Pristina Rosalyn ve Divya Dovina (2019)

tarafından yapılan çalışmanın bulguları, aile büyüklüğü ile aile ilişkileri arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermekte; ailedeki çocuk sayısının artışına bağlı olarak, ebeveynlerin o oranda para kazanması gerektiğine ve çocuklarını geçindirmek zorunda kaldıklarına vurgu yapmaktadır. Çocukların paranın getirebileceği birçok avantajdan mahrum kalmasını önleme düşüncesi, ebeveynlerin üstündeki baskının artmasına neden olabilmektedir. Pristina Rosalyn ve Divya Dovina (2019), ebeveynlerin uzun çalışma saatlerinin ve çocuklarına en iyisini verme düşüncesinin altında stres ve baskıya maruz kalabildiklerini; aile büyüklüğü ile aile ilişkileri arasındaki negatif ilişkinin nedenleri arasında ebeveynlerin çocuklarına bakmak düşüncesinin baskısı altında kalarak aileleriyle bir arada bulunmayışları ve çocuklarıyla vakit geçirmemelerinin bulunduğunu belirtmektedir.

Sosyal Çevre: Aile sosyal, etnik veya kültürel terimlerle tanımlanabilecek daha büyük sosyal grupların parçasıdır. Bronfenbrenner (1979), bu sosyal grupların ebeveyn-çocuk ilişkilerini etkileyebildiğini ifade etmekte ve çocuk-ebeveyn-sosyal çevre üçlüsü arasında karşılıklı, etkileşimli ilişkilerin var olduğunu vurgulamaktadır. Ekolojik bakış açısının sosyal çevreye yönelik temel önermesi, bireylerin çevresiyle olan ilişkisine bakılmadıkça tam olarak anlaşılamayacağıdır. Buradan hareketle, yaşamın ilk yıllarında çocuğun ilk sosyal çevresini oluşturan ev ortamını ele almak yerinde olacaktır. Bir çocuğun sağlıklı ve güvenli bir ev ortamında bulunması büyümesi, öğrenmesi ve keşfetme isteği üzerinde olumlu etkilere sahipken; problemleri bir ev ortamı, çocuğun bilişsel ve sosyal duygusal gelişimi üzerinde zararlı etkilere sahip olabilmektedir (The Urban Child Institute, 2012; 2013). Sosyal çevrenin çocuk üzerindeki etkilerine değinen çalışmalar, çocuğun yaşamın ilk yıllarında olumsuz bir ev ortamında bulunmasının, zayıf dil becerileri, davranış bozuklukları, okula hazır olmada eksiklik gibi olumsuz gelişimsel bozulmalara neden olabileceğini göstermiştir (The Urban Child Institute, 2012; 2013).

Kardeş Sayısı: Kardeş sayısının aile içi ilişkiler üzerinde etkisinin olduğunu gösteren birçok çalışma bulgusuna rastlanmaktadır (Mannion, 2013; Pristina Rosalyn ve Divya Dovina, 2019). Pristina Rosalyn ve Divya Dovina 2019 yılında yaptıkları bir araştırmada, çocukların sahip oldukları kardeş sayıları ile algıladıkları sosyal destek arasında negatif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar kardeş sayısının artışıyla birlikte gelir, daha iyi eğitim kalitesi, yaşam kalitesinin yükselmesi gibi fırsatlar sağlayan maddi destek kaynaklarıyla birlikte, ebeveynlerin çocukları ile geçirdikleri zaman ve çocuklarına sundukları duygusal destek gibi manevi kaynakların azaldığını vurgulamaktadır. Ailedeki çocuk sayısının fazla olması her bir çocuk için ayrılan kaynağın miktarında azalmaya neden olduğundan, yaşam standartlarının kalitesini olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

Çocuğun Cinsiyeti ve Yaşı: Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin üzerinde çocuğa ilişkin değişkenlerin etkisinin olup olmadığını incelemek, kurulan ilişkinin kalitesi hakkında bilgi verebilmektedir. Cinsiyet, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkilerin kalitesinin en tutarlı yapısal yordayıcısı olarak ifade edilmektedir. Çalışmalar, diğer cinsiyet kombinasyonlarına (anne-oğlan, baba-oğlan, baba-kız vb.) kıyasla anneler ve kızlar arasında daha fazla yakınlık ve daha fazla çatışma olduğunu ortaya koymaktadır (Suitor, Gilligan ve Pillimer; 2015). Bununla birlikte, ebeveyn-çocuk ilişkilerindeki cinsiyet farklılıkları ile ilgili olarak, kızların erkek çocuklara göre anne ve babalarıyla daha iyi bir ilişki kurma eğiliminde olduğu bulunmuştur (Tam vd., 2012).

Lloyd ve Devine (2006) tarafından yapılan bir araştırma, çocukların cinsiyet farklılıklarının, ebeveynlerin ebeveynlik tarzlarını seçme şeklini ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin gücünü etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın sonucuna göre, ebeveynler, kız çocuklarına oğlan çocuklarına nazaran daha olumlu ebeveynlik yapma eğilimindedir. Ayrıca, kızlar oğlanlardan daha fazla övülmekte ve kucaklanmaktadır. Lloyd ve Devine (2006) ayrıca, ebeveynlerin kızlarına karşı daha destekleyici ve daha iyi iletişim kurma eğiliminde olduklarını açıklamaktadır.

Ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde yaş faktörünün etkisi incelendiğinde, yaştan kuşaklar arası ilişkilerin kalitesini etkileyebileceği düşüncesi ön plana çıkmıştır. Suitor vd., (2015) ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin çocukların yaşı büyüdükçe daha az çatışmalı hale geldiğini; en yakın ilişkilerin genellikle ebeveynler ve son doğan çocuk arasında bulunduğunu ifade etmişlerdir. Ancak aksi görüşleri ortaya koyan çalışma bulgularının olması da muhtemeldir. Yani, ebeveynlerin büyük çocuklarıyla yakın bağlarını sürdürme olasılığı daha yüksek olabilir.

Aileye İlişkin Kültürel Değerler: İçinde yaşanılan kültüre ve topluma ilişkin değer yargıları, bireyi ve bireyin ebeveyniyle geliştirdiği ilişkiyi etkileyecek önemli faktörlerden biridir. Kültürel değerler yaşam boyu süren ebeveyn-çocuk ilişkisini etkileyebilmekte ve düzenleyebilmektedir. Ebeveyn-çocuk ilişkileri ise, çocukta ve ebeveynlerde değer yöneliminin gelişimini ve değişikliklerini etkileyerek değerlerin bir sonraki nesle aktarılmasını sağlamakta, bu sayede kültürel değer sistemini etkileyebilmektedir (Trommsdorff, 2006). Bu nedenle, değer yönelimlerini ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesini etkileyen yönlendiriciler olarak görülebilir. Kültürel değerlerin ve toplumsal yapının ailelerin çocuk yetiştirme tutumları, ebeveyn rolleri ve davranışları, çocuğa karşı olan bakış açısı ve yaklaşımı, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki ve bu ilişkinin kalitesi üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bireyin toplum içindeki rolüne ve değerine vurgu yapan kültürel değerler, yaşam boyu geliştirilen kişilerarası ilişkilerle ilgilidir ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin değerini içerir (Trommsdorff, 2006).

Aile İçi Çatışma: Çatışma, iki kişinin veya iki gücün birbirine karşı durduğu durumdur. Ebeveyn-çocuk çatışması ise ebeveynlerin ve çocukların birbirine karşıt durduğu durum/durumlar olarak tanımlanabilmektedir (Goodman-Wilson, Waters ve Thompson, 2012). Başka bir ifadeyle, aile bireylerinin istek ve ihtiyaçlarının birbiriyle çelişmesi ve fikir ayrılıkları yaşamalarının bu kişiler üzerinde yarattığı ruhsal durumdur. Ebeveynler ve çocuklar arasındaki çatışmanın kaynağı kıyafet seçimi veya yatma zamanı gibi rutinelere ilişkin önemsiz sayılabilecek sorunlardan, çocuğun güvenliği ve iyi oluşu ile ilgili çok ciddi sorunlara kadar önemli ölçüde değişebilmektedir (Goodman-Wilson, Waters ve Thompson, 2012).

Aile içindeki her birey, birbirlerine görünmez iplerle bağlıdır. Herhangi birini etkileyen olumlu veya olumsuz bir durumun diğer aile üyelerini etkilememesi mümkün değildir. Bu nedenle ebeveynler arasındaki çatışma, çatışma sürecine dahil olmasalar bile çocuklar için üzücü olabilmektedir. Bu nedenle ebeveynler arasındaki çatışmalı ilişkilerin de çocuklar üzerinde iz bıraktığını söylemek mümkündür. Martin, DeVries, O'Leary ve Gottschalk (2018), ebeveynler arası çatışmalar sırasında, çocukların bu çatışmalara maruz kalmamak için farklı davranışlar ortaya koyduklarını vurgulamakta ve bu süreçte çocukların genellikle dört tür davranış sergilediklerini ifade etmektedir:

Çatışmayı bozma: Çocukların rol yaparak, yaramazlık yaparak, fiziksel olarak ebeveynlerin arasına girerek ebeveynlerinin çatışmalarını bozmaya çalışmalarıdır.

Kamuflej: Çocukların ebeveynler arası çatışmaya çok sessiz ve hareketsiz kalarak; kendilerini mümkün olduğunca küçük ve göze batmayacak hale getirerek yanıt vermesidir. Bu davranışlar, çocukların ebeveynlerin dikkatini veya öfkesini kendilerine çekmekten kaçınmalarına yardımcı olmaktadır.

Arbuluculuk etme: Çocukların ebeveynler arasındaki çatışmalara tanık olduğunda, bu çatışmaları engellemek için arabulucu rol üstlenme girişiminde bulunarak çözüm bulmaya çalışmalarıdır.

Kaçmak: Çocukların ebeveynler arası çatışmalara maruz kalmamak için kullandığı yoldur. Çatışma başladığında çocuklar kaçabilir, odadan çıkabilir, saklanabilir ve hatta çatışmayı görmek veya duymak zorunda kalmamak için gözlerini ve kulaklarını kapatabilirler. Bu davranışlar, çocukların kavga eden ebeveynlerinin görüntülerine ve seslerine maruz kalmalarını önlemektedir.

Çocukların davranış sorunları, ruh sağlıklarındaki bozulma, stres düzeylerindeki artış ve zayıf okul becerileri ebeveynler arasındaki çatışmalara tanık olmaları ile ilişkilendirilmektedir (Martin, DeVries, O'Leary ve Gottschalk, 2018). Ebeveyn-çocuk çatışması ise çocukların davranış sorunları, okul güçlükleri ve akran reddi ile

ilişkilendirilmektedir (Smetana, 1996). Her ne kadar çatışma deyince akla ilk gelen, bu durumun olumsuz bir şey olduğu düşüncesiye de literatürde çatışmanın çocuk açısından kötü sonuçları olabildiği gibi iyi sonuçlarının da olabileceğine, çocukların sosyal bilişsel gelişimi için kritik bir katalizör görevi görebileceğine ve iş birliği içinde çözölen yapıcı ebeveyn-çocuk çatışmasının, çocukların daha yüksek benlik saygısı, daha fazla bağımsızlık ve kimlik gelişimi ile ilişkilendirildiğine ilişkin kanıtlar bulunmaktadır (Goodman-Wilson, Waters ve Thompson, 2012; Dunn, 2004).

Pozitif Psikoloji ve İyi Oluş

“Pozitif psikoloji” kavramı ilk kez, yirminci yüzyılın en etkili psikologlarından biri olan Abraham Maslow (1954) tarafından kullanılmıştır. Peterson (2008), pozitif psikolojiyi “hayatı en çok yaşamaya değer kılan şeyin bilimsel çalışması” şeklinde tanımlamaktadır. Bireyin iyi oluşuna ulaşabilmek amacıyla ortaya konan (Ümmet, 2020) pozitif psikoloji, genel olarak iyi oluşun artırılması, bireylerin yaşamlarını anlamlandırması ve yaşamlarından mutluluk duyması olarak ifade edilmektedir (Çankır ve Yener, 2017). Bu tanımlı oluşturan esas unsurlarından biri olan iyi oluş, pozitif psikolojinin temel belirleyicilerinden bir tanesidir. Çünkü iyi oluş, bireylerin karşılaştıkları olumsuz durum ve zorlukların olumlu yönlerini dikkate almalarını sağlayan bir bakış açısı geliştirir (Çankır ve Yener, 2017).

İyi oluş, birey için en uygun düzeydeki psikolojik deneyim ve işleyiş anlamına gelmektedir (Ryan ve Deci, 2001). Aynı zamanda ruhsal/psikolojik, fiziksel ve sosyal boyutları kapsayan çok boyutlu bir yapıdır (Columbo, 1986). Çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olması, araştırmacıların iyi oluş kavramına farklı tanımlamalar getirmelerine zemin hazırlamıştır. Bu tanımlamalarda dikkat çeken unsur, iyi oluş kavramının; öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, yaşam kalitesi, mutluluk, olumlu ve olumsuz duygulanım gibi farklı kavramlarla karakterize olmasıdır (Diener, 2000; Ryff-Keyes, 1995; Ryan ve Deci, 2008).

İyi oluş kavramı üzerine yapılan araştırmalar, bu kavramın açıklanmasında iki temel görüşe vurgu yapmaktadır. Bunlardan ilki, mutluluğa odaklanan ve iyi oluşu, zevke ulaşmak ve acıdan kaçınmak olarak tanımlayan hedonik (haz) yaklaşım, ikincisi ise yaşamın amacına ve kendini gerçekleştirilmeye odaklanarak iyi oluşu bir kişinin tam fonksiyonunda olması olarak tanımlayan ökonomik (psikolojik işlevsellik) yaklaşımdır (Ryan ve Deci, 2001). Bu iki görüş, birçok araştırma alanında farklı ve tamamlayıcı özellikte bir bilgi birikimi ortaya çıkarmıştır (Ryan ve Deci, 2001).

Hedonik yaklaşımda mutluluk arayışı, insan faaliyetlerinin yol gösterici ilkesi olarak görölmekte; artan haz ve azalan acı, mutluluğun kaynağı olarak ifade edilmektedir. Hedonik yaklaşım, bireyin hayatının duygusal ve bilişsel değerlendirmelerine odaklanmaktadır. İkisi

duyuşsal (yüksek düzeyde olumlu duygulanım, düşük derecede olumsuz duygulanım); bir tanesi bilişsel (yaşam doyumu) olmak üzere üç temel bileşenden oluşmaktadır (Andrews ve Withey 2012; Bradburn 1969). Kısaca ifade edilirse, hazcı yaklaşım iyi oluşu zevkle özdeşleştirir. İyi oluş, bir öznenin hoş ve hoş olmayan deneyimler arasındaki dengesinden oluşur (Eid ve Larsen, 2007). Hedonik yaklaşım, öznel iyi oluş kavramına vurgu yapmasıyla dikkat çekmektedir.

Öznel iyi oluş, genellikle 'mutlu veya iyi yaşamı' ifade etmek için kullanılan bilimsel bir terimdir. Öznel iyi oluş ve mutlu bir yaşam, olumlu etkilerin en üst düzeye çıkarılmasını ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesini gerektirir. (Ryan ve Deci, 2001). Hem olumlu duygu hem de yaşam doyumu yüksek olduğunda bireyin mutluluk yaşadığı ileri sürülmektedir (Carruthers ve Hood, 2004). Hedonik psikologlar, öznel iyiliğin mutluluktan oluştuğunu; haz ve hoşnutsuzluk deneyiminin ise hayatın iyi veya kötü unsurları olduğunu vurgulamaktadır.

Öznel iyi oluş ile mutluluk kavramı, sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar olmuştur. Bu nedenle, kişinin iyi oluşunu maksimum düzeye çıkarmak, mutluluk duygusunu maksimum düzeye çıkarmak olarak görülmüştür (Ryan ve Deci, 2001; Deci ve Ryan, 2008). Bu açıdan iyi bir yaşam, bir bireyin sıklıkla olumlu duygular beslediği, mutluluk ve tatmin duyguları yaşadığı bir yaşam olarak görülmektedir.

Bireyin psikolojik iyi oluşuna vurgu yapan ökonomik yaklaşım ise, ökonomik düşünce çizgisinin kurucusu olan Aristoteles'in "bir kişinin iyi oluşu, kendi potansiyeline ulaşmasına bağlıdır" görüşünden türemiştir. Aristoteles, hedonik mutluluğu kaba bir ideal olarak değerlendirerek reddetmiş; bunun yerine, gerçek mutluluğun erdemin ifadesinde, yani yapmaya değer olanı yapmakta bulunduğunu varsaymıştır (Gale vd., 2013).

Ökonomik yaklaşım, iyi oluşu büyük ölçüde tatmin sağlayan düşünce ve davranış biçimleri olarak tanımlamaktadır (Gale vd., 2013). Hedonik yaklaşımdaki iyi oluş kavramıyla karşılaştırıldığında daha az bilinen bir terim olan ökonomik iyi oluş, psikolojik iyi oluşun amaca yönelik yönünü ifade etmek için kullanılmaktadır (Robertson, 2020). Psikolojik iyi oluş terimi, ökonomik düşünce çizgisinden esinlenen iyi oluş alanını ifade etmek için kullanılmaktadır (van de Weijer, Baselmans, van der Deijl ve Bartels, 2018). Aynı zamanda, kişinin gerçek potansiyelinin gelişimi olarak ifade edilmekte ve iyi yaşanmış bir yaşamın sonucu olarak görülmektedir (Morales-Rodríguez, Espigares-López, Brown ve Pérez-Mármol, 2020). Ökonomik bir bakış açısıyla, psikolojik olarak iyi olmak, mutluluk duygularından daha fazlasını içermekle birlikte, kişisel gelişimi ve değerlere uygun yaşamayı gerektirmektedir (Ryff ve Singer, 2008). Çünkü psikolojik iyi oluş, bireyin güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olarak kendini tanıması, kendinden ve yaşamından memnun olması ile ilgilidir (Sarı ve Çakır, 2016).

Hedonik ve ödonomik iyi oluş, farklı felsefi geleneklere dayanmaları nedeniyle genellikle birbirlerine zıt olarak kabul edilmektedir (Deci & Ryan, 2008). Öznel iyi oluş kavramı iyi oluşu genel olarak olumlu duygular ve yaşam doyumu ile karakterize ederken, psikolojik iyi oluş kavramı ise iyi oluşu insanın gelişim süreci ve bu konudaki çabası ile açıklamaktadır (Güner, 2019). Bu nedenle, öznel iyi oluş çoğunlukla olumsuz duygu ve durumların olmayışı anlamını taşıırken psikolojik iyi oluş gelişim ve büyüme için çaba gösterme, yaşam zorluklarına karşı meydan okuma olarak tanımlanmaktadır (Güner, 2019).

Hedonik ve eudaimonik yaklaşımların iyi oluşa farklı bakış açıları getirmesinin bir sonucu olarak araştırmacılar, bu iki yaklaşımın iyi oluşu nasıl ele aldığına dair karşılaştırmaları içeren çalışmalar ortaya koymuştur (Ryan ve Deci, 2001). Huta & Ryan (2010), iyi oluş üzerine yaptıkları çalışmada hem hedonik hem de ödonomik iyi oluşa sahip olan insanların, hedonik veya ödonomik iyi oluştan sadece birine sahip olan insanlara göre daha yüksek derecede iyi oluş düzeyine sahip olduklarını bulmuşlardır. Keyes (2002) ise hem hedonik hem de ödonomik iyi oluş puanları yüksek olan insanların, diğer bireylere göre daha yüksek ruh sağlığı derecelerine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca, Huta ve Ryan (2010), hedonik arayışların daha çok anlık iyi oluşla ilişkili olduğunu, ödonomik arayışların ise daha uzun vadeli iyi oluşla ilişkili olduğunu kanıtlamışlardır. Bu araştırma bulguları, hedonik iyi oluş ile ödonomik iyi oluş kavramlarının anlamları birbiriyle tamamen aynı olmasa bile büyük oranda birbirleriyle ilişkili olabilecek kavramlar olduklarını ortaya koymaktadır. Bu nedenle birbirlerini tamamlayan bu iki yaklaşımın iyi oluş kavramını ele alış şekillerine yakın perspektiften bakmak yararlı olacaktır.

Öznel İyi Oluş

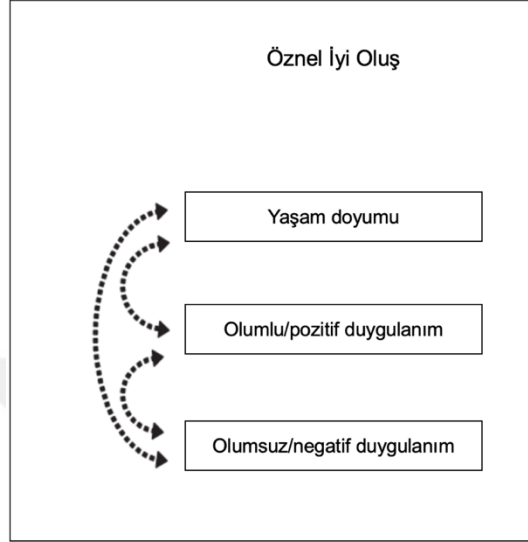
Öznel iyi oluş kavramı, ilk olarak Diener (1984) tarafından literatüre kazandırılmıştır. Öznel iyi oluş, iyi oluşu veya mutluluğu "zevki en üst düzeye çıkarmak ve acıdan kaçınmak/acıyı en aza indirmek" olarak tanımlayan haz (hedonik) yaklaşımına dahil olan bir kavramdır (Albuquerque, 2010). Kişinin "gerçek benliğine" göre yaşadığı psikolojik işlevsellik (eudaimonik/ödonomik) yaklaşımından farklı olan bu kavram, bireylerin kendi mutluluk düzeyine ve yaşamına ilişkin bilişsel ve duyuşsal değerlendirmelerini içerir (Diener, 2000). Bilişsel ve duygusal değerlendirmeler kişinin hayatının ne kadar iyi gittiğini ve yaşadığı hayatın beklentilerini ne kadar iyi karşıladığını ifade eder.

Bilişsel değerlendirme, bireyin genel yaşam memnuniyetini nasıl değerlendirdiğini açıklarken, duygusal değerlendirme ise duygusal deneyimlerini ifade eder (Albuquerque, 2010). Öznel iyi oluş; yüksek derecede olumlu duygulanım, düşük derecede olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu olarak ifade edilen üç bileşenden oluşur (Tov ve Diener,

2013). Bu üç bileşen birlikte, öznel iyi oluşun “Üçlü Modeli” ini oluşturur (Busseri ve Sadava, 2011).

Şekil 4.

Üçlü Öznel İyi Oluş Modeli (Busseri ve Sadava, 2011)

Öznel iyi oluşun yüksek olması, bireyin duygu durumlarıyla ve yaşamdan aldığı doyumla yakından ilişkilidir. Yüksek öznel iyi oluş, olumlu durumların (neşe, umut ve gurur gibi) sık ve yoğun; olumsuz durumların (öfke, kıskançlık ve hayal kırıklığı gibi) ise düşük ya da hiç olmaması ile karakterizedir (Kashdan, 2004). Diener, Suh ve Oishi (1997), yaşam doyumu yüksek, sık sık neşe duyan ve sadece nadiren üzüntü veya öfke gibi hoş olmayan duygular yaşayan kişilerin yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip olduğunu; yaşamdan memnun olmayan, çok az sevinç ve şefkat duyan ve sıklıkla öfke veya kaygı gibi olumsuz duygular hisseden kişilerin ise düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu ifade, öznel iyi oluşu yüksek olan bireylerin mutlu olan kişiler olduğunu söylemenin başka bir yoludur.

Öznel iyi oluşun tek bir belirleyicisi yoktur. Yüksek düzeyde bir öznel iyi oluşa sahip olmak için bazı koşullar gereklidir ancak bu koşullar kendi başlarına bireyin mutlu olmasını sağlamak için yeterli değildir. Araştırma bulguları, kişilik özellikleri (Diener, 1996) sosyal ilişkiler (Diener ve Seligman, 2002), çevre (Diener ve Seligman, 2004), yaş (Diener ve Suh, 1998), kültür ve bireysel özellikler (Diener, Diener ve Diener, 1995) olarak ifade edebileceğimiz faktörlerin öznel iyi oluş üzerinde etkili olabildiklerini ortaya koymaktadır.

Psikolojik İyi Oluş

Psikolojik iyi oluş, ökonomik perspektif içinde kişinin gerçek potansiyel gelişimi olarak ifade edilmektedir. Öznel iyi oluş görüşünden farklı bir bakış açısına sahip olan

psikolojik iyi oluş, “iyi yaşanmış bir hayatın sonucu” olarak görülmektedir (Morales-Rodríguez, Espigares-López, Brown ve Pérez-Mármol, 2020). Bireyin algılanan ruh sağlığına ilişkin içsel görüşü olarak da tanımlanan psikolojik iyi oluş, insanların hayatlarını nasıl değerlendirdiklerini gösteren çok boyutlu bir kavramdır. Pozitif işlevsel durum olarak ifade edilir ve yaşamda olumlu işleyişin algılanan varlığı ve yokluğunun ölçümlerini içerir (Ryff, 1989). Bununla birlikte, genel olarak hedonik bakış açısındaki mutluluk kavramı ile ökonomik bakış açısındaki optimal işleyiş gibi olumlu duygusal durumların bir kombinasyonu olarak kavramsallaştırılmakta ve insanların yaşamları ve faaliyetleri üzerinde ne kadar anlamlı bir kontrole sahip olduklarını ifade etmektedir (Deci ve Ryan, 2008).

İyi oluşla ilgili literatürün sistematik bir incelemesini yapan Pollard ve Lee (2003), psikolojik iyi oluş kavramının pek çok araştırmacı tarafından tanımlandığını; ancak bu tanımların farklılıklar gösterdiğini vurgulamıştır. Linley ve Joseph (2004), psikolojik iyi olma halini bireyin yaşamının ruhsal, psikolojik ve duygusal yönlerini içeren ve gelişmeyi destekleyen herhangi bir olumlu durum olarak ifade etmektedir. Ryff (1995) psikolojik iyi oluşu bireyin yaşamında endişe, tedirginlik, depresyon ve diğer olumsuz psikolojik durumları yaşamama hali, kişinin gerçek potansiyelinin gerçekleşmesini temsil eden mükemmellik arayışı olarak tanımlarken, White (1994) psikolojik iyi oluş kavramını daha yalın bir hale getirerek bu kavramı genel bir “iyi hissetme” veya “kötü hissetme” durumu olarak ifade etmiştir. Bu tanımlamalar, psikolojik iyi oluşu hayatların iyi gitmesiyle ilgili bir kavram kabul edip iyi hissetme ve etkili bir şekilde çalışmanın birleşimi olarak ifade eden Huppert’in (2009) görüşünü desteklemektedir.

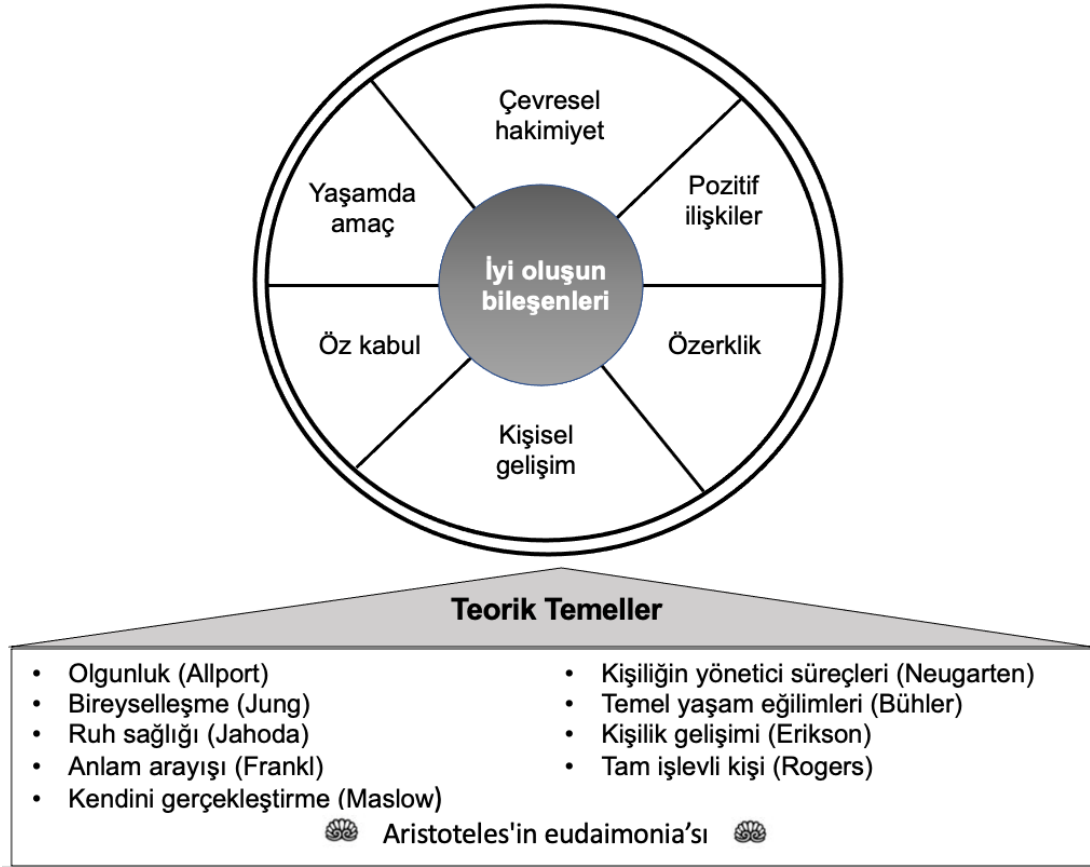
Psikolojik iyi oluş kavramının ortaya çıkış hikayesine bakıldığında, bu kavramın öncü çalışmalarının Bradburn (1969) tarafından yapıldığı görülmektedir. Bradburn, psikolojik iyi oluşu “olumlu ve olumsuz duygulanım” olmak üzere iki boyuta sahip olan bir kavram olarak ifade etmektedir. Duygulanım, mevcut çevresel güçlerin etkilerinden kaynaklanan geçici bir ruh halidir. Duygusal bir durumun veya duygunun temsilidir (Bradburn, 1969). Olumlu duygulanım, yüksek bir enerji, heyecan ve coşku düzeyini yansıtan duygusal deneyim boyutudur. Olumsuz duygulanım ise, geniş bir caydırıcı durum yelpazesini içeren öznel sıkıntı boyutudur (Watson ve Pennebaker, 1989). Bradburn’a (1969) göre olumlu ve olumsuz duygulanım arasında bir denge vardır ve olumlu duygulanım olumsuz duygulanımdan fazla olduğunda, psikolojik iyi oluş sağlanmaktadır. Başka bir deyişle, psikolojik iyi oluşun yüksek düzeyde olması, olumlu duygulanımın olumsuz duygulanıma üstünlüğünü yansıtır. Bradburn (1969), birbirinden bağımsız olmalarına karşın hem olumlu hem de olumsuz duygulanımların sıklığının psikolojik iyi oluş düzeyini belirlediğini vurgulamaktadır.

Bradburn'un kurduğu temel üzerine, psikolojik iyi oluş kavramına yeni bir soluk getiren bir diğer araştırmacı, Carol Ryff'tir. Ryff (1995), psikolojik iyi oluşu "kişinin gerçek potansiyelinin gerçekleşmesini temsil eden mükemmellik arayışı" olarak tanımlamaktadır. Ryff (1989), psikolojik iyi oluşu çok yönlü bir şekilde açıklamak için altı boyutlu bir teori geliştirmiştir. Aristoteles'in *Nikomakhos'a Etik (nicomachean ethics)* anlayışına dayandığı Altı Faktörlü Psikolojik İyi Oluş Teorisi, yaşamın amacının iyi hissetmek değil, erdemli yaşamak olduğunu vurgulamaktadır (Ryff, 1989). Bu teori, iyi oluşun çok boyutlu olduğunu ve sadece mutluluk veya olumlu duygularla ilgili olmadığını ifade eder. İyi bir yaşam dengeli ve bütündür, bu nedenle bu teori iyi oluş kavramına dar perspektiften bakmak yerine, bu kavramın farklı yönlerinin her birine odaklanmak gerektiğini vurgular (Ryff, 1989).

Carol Ryff'in Altı Faktörlü Psikolojik İyi Oluş Modeli: Altı Faktörlü Psikolojik İyi Oluş Modeli, bireyin psikolojik iyiliğine, memnuniyetine ve mutluluğuna katkıda bulunan altı faktörü ortaya koymaktadır (Seifert, 2005). Bu altı faktör, psikolojik iyi oluşun temel unsurları olarak kabul edilir. Keyes ve Ryff (1998), bu teorinin psikolojik iyi oluşu ökonomik bir bakış açısıyla analiz ettiğini vurgulamaktadır. Ryff (1989), Altı Faktörlü Psikolojik İyi oluş Teorisinin temeline Maslow'un kendini gerçekleştirme anlayışını, Rogers'ın tam potansiyeldeki kişiye bakışını, Jung'un bireyleşme oluşumunu, Allport'un olgunluk anlayışını, Erikson'un, Buhler'in ve Neugarten'in yetişkin gelişimi konusundaki teorilerini ve Jahoda'nın ruh sağlığı yaklaşımını koymuştur. Ryff'in teorisinin altı boyutu; öz kabul, başkalarıyla olumlu ilişkiler, özerklik, çevresel hakimiyet, yaşamda amaç ve kişisel gelişimdir (Ryff, 1989).

Şekil 5.

Psikolojik İyi Oluşun Temel Boyutları ve Teorik Temelleri (Ryff, 2016)

Altı boyutun her biri aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

Öz kabul: Kendini kabul etme, bireyin güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olmasını ve bu yönlerini kabul etmesini içeren bir tür öz-değerlendirmedir (Ryff ve Singer, 2008). Maslow, Rogers, Allport ve Jahoda, kendini kabul etme kavramını bireyin kendine karşı olumlu bir tutuma sahip olması, iyi ve kötü niteliklerini kabul etmesi olarak tanımlarken, Erikson ise bu kavramı bireyselleşme ve kişinin geçmiş yaşamının kabulü olarak ifade etmektedir (Ryff, 1995). Aynı zamanda öz kabul kavramı, ruh sağlığının merkezi bir özelliği ve kendini gerçekleştirme, optimal işlev ve olgunluğun bir özelliği olarak tanımlanmaktadır. Bireyin kendisine karşı olumlu tutumlara sahip olması, olumlu psikolojik işleyişin temel bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır (Ryff ve Singer, 2008; Ryff, 1989). Ryff (2014), yüksek düzeyde öz kabule sahip bireylerle düşük düzeyde öz kabule sahip olan bireylerin özelliklerini şu şekilde ifade etmektedir:

Yüksek düzeyde öz kabul: Kendine karşı olumlu bir tutuma sahiptir; iyi ve kötü nitelikler de dahil olmak üzere kendiliğın birçok yönünü kabul eder ve tanır; geçmiş yaşamı hakkında olumlu duygular hisseder.

Düşük düzeyde öz kabul: Kendinden memnun değildir; geçmiş yaşamında yaşadıklarıyla ilgili hayal kırıklığına uğrar; belirli kişisel nitelikleri konusunda sıkıntı duyar ve olduğundan farklı olmayı diler.

Özerklik. Altı Faktörlü İyi Oluş Modelinin altında yatan kavramsal çerçevelerin çoğu, kendi kararını verme, bağımsızlık ve davranışın içeriden düzenlenmesi gibi nitelikleri vurgulamaktadır. Örneklerle açıklamak gerekirse, Maslow kendini gerçekleştirenleri, özerk işleyiş ve "kültürleşmeye karşı direnç" gösteren kişi olarak tanımlar. Rogers'a göre tam olarak işleyen kişi, içsel bir değerlendirme odasına sahiptir, bu nedenle kişi başkalarının onayını beklememekte, kendini kişisel standartlara göre değerlendirmektedir (Ryff, 1989; Ryff ve Singer, 2008). Yaşam boyu gelişim anlayışını savunan kişiler (Erikson, Neugarten, Jung) ise yaşamın sonraki yıllarında içe dönmenin önemine değinmiş ve buna bağlı olarak, günlük yaşamı yöneten normların özgürlüğü duygusunu ifade etmişlerdir. Ryff (2014), bireyin özerkliğinin yüksek düzeyde ve düşük düzeyde olabileceğini ifade etmektedir:

Yüksek düzeyde özerklik: Kendi kendine karar verir ve bağımsızdır; belirli şekillerde düşünmek ve hareket etmek için sosyal baskılara dirençlidir; davranışı içeriden düzenler, kendini kişisel standartlara göre değerlendirir.

Düşük düzeyde özerklik: Başkalarının beklentileri ve değerlendirmeleri ile ilgilenir; önemli kararlar almak için başkalarının yargılarına güvenir; belirli şekillerde düşünmek ve hareket etmek için sosyal baskılara uyar.

Kişisel Gelişim: Kişisel gelişim, bireyin kişisel yeteneklerini ve potansiyelini ne ölçüde kullandığıyla ilgilidir (Ryff, 2014). Optimal psikolojik işleyiş, kişinin potansiyelini geliştirmeye, bir birey olarak büyümeye ve gelişmeye devam etmesini gerektirir (Ryff, 1989). Örneğin, yeni deneyimlere açık olma, tam olarak işleyen kişinin temel bir özelliğidir. Deneyimlemeye açık bir birey, tüm sorunların çözüldüğü sabit bir duruma ulaşmak yerine, sürekli olarak kendini geliştirir ve farklı durumları keşfeder (Ryff ve Singer, 2008). Ryff (2014), bireyin kişisel gelişiminin yüksek düzeyde ve düşük düzeyde oluşunun farklı sonuçları olduğunu ifade eder:

Yüksek düzeyde kişisel gelişim gösteren bireyler: Sürekli gelişme hissine sahip; kendini büyüyen ve gelişen biri olarak gören; yeni deneyimlere açık ve potansiyelini gerçekleştirme duygusuna sahip kişilerdir.

Düşük düzeyde kişisel gelişim gösteren bireyler: Kişisel bir durgunluk hissine sahip, zaman içinde gelişme veya genişleme hissinden yoksun, hayattan sıkılmış ve ilgisiz olduğunu ve yeni tutumlar veya davranışlar geliştiremediğini hisseden kişilerdir.

Yaşamda amaç: Ruh sağlığının, insana yaşamda amaç ve anlam olduğu hissini veren inançları içerdiği ifade edilmektedir (Ryff, 1989). Hayattaki amaç, kişinin yaşamında net hedeflere sahip olması ve hedefler tanımlayabilmesidir (Ryff, 1995). Hayatta anlam bulmanın önemi ile ilgili fikirleriyle öne çıkan en önemli teorisyenlerden biri, Holokost toplama kampından sağ kurtulan Victor Frankl'dır (Schaefer, 2022). İyi oluşun bu boyutu, büyük ölçüde varoluşsal perspektiflere, özellikle de Frankl'ın zorluk karşısında anlam arayışına dayanır. Sartre'a göre, yaşamda anlam ve yön yaratmak aynı zamanda özgün yaşamının temel mücadelesidir (Ryff ve Singer, 2008). Ryff (2014), hayatta güçlü amaçları ve zayıf amaçları olan kişileri şu şekilde tanımlamaktadır:

Hayatta güçlü amaçları olan kişiler: Hayatta hedefleri ve yönelim duygusu olan, şimdiki ve geçmiş yaşamının anlamı olduğunu hisseden, yaşama amaç veren inançlara sahip olan, yaşamak için amaçları ve hedefleri olan kişilerdir.

Hayatta zayıf amaçları olan kişiler: Hayatta bir anlam duygusu olmayan kişilerdir. Yaşamında sadece birkaç tane amacı vardır, yön duygusundan yoksundur; geçmiş yaşamında amaç görmez, hayata anlam katan görüşleri veya inançları yoktur.

Başkalarıyla pozitif ilişkiler. Kişilerarası alan, olumlu ve iyi yaşanmış bir yaşamın merkezi bir özelliğidir (Ryff ve Singer, 2008). Psikolojik iyi oluş alanında başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmanın önemi sıklıkla vurgulanmaktadır (Ryff, 1989). Alan yazındaki birçok teori sıcak, güvene dayalı kişilerarası ilişkilerin önemini vurgulamaktadır (Bronfenbrenner, 1979; Bowen, 1966; Burgess, 1926). Sevme yeteneği, ruh sağlığının merkezi bir bileşeni olarak görülmekte, başkalarıyla ilişki kurmak bir olgunluk kriteri olarak ifade edilmektedir (Ryff, 1989). Kendini gerçekleştiren bireyler, tüm insanlara karşı güçlü empati ve şefkat duygusuna; daha büyük sevgi, daha derin arkadaşlık ve başkalarıyla daha eksiksiz özdeşleşme yeteneğine sahip olarak tanımlanmaktadır (Ryff, 1989). Başkalarıyla yüksek düzeyde pozitif ilişki geliştiren bireylerle düşük düzeyde pozitif ilişki geliştiren bireyler arasındaki birtakım farklılıkları Ryff (2014) şu şekilde ifade etmektedir:

Yüksek düzeyde pozitif ilişki geliştiren kişiler: Başkalarıyla sıcak, tatmin edici, güvene dayalı ilişkileri vardır; başkalarının iyi oluşu konusunda endişelidir. Güçlü empati, şefkat ve samimiyet yeteneğine sahip olan kişilerdir.

Düşük düzeyde pozitif ilişki geliştiren kişiler: Başkalarıyla çok az yakın, güvene dayalı ilişkisi vardır; yakın ilişkiler geliştirmek ve başkaları hakkında endişeli olmak konusunda zorlanır. Kişilerarası ilişkilerde izole olup hüsrana uğrayan bu kişiler, başkalarıyla önemli bağları sürdürmek için taviz vermeye istekli olmamaktadır.

Çevresel hakimiyet. Bireyin ruhsal koşullarına uygun ortamları seçme veya yaratma yeteneği, bireyin ruh sağlığının temel bir özelliği olarak gösterilmektedir. Çevresel hakimiyet, olayları kontrol edebilmenin yanı sıra fiziksel veya zihinsel eylemleri kullanarak çevredeki bağlamı seçme veya değiştirme yeteneğini vurgulamaktadır (Ryff ve Singer, 2008; Ryff, 1989). Altı Faktörlü Psikolojik İyi Oluş Teorisinin son halkası olan bu kavram, çevreye aktif katılımın ve hâkim olmanın, pozitif psikolojik işleyişin önemli bir bileşeni olduğunu göstermektedir (Ryff, 1989). Ryff (2014), yüksek düzeyde çevresel hakimiyete sahip olan bireylerle düşük düzeyde çevresel hakimiyete sahip kişilerin özelliklerini şu şekilde ifade etmektedir:

Yüksek düzeyde çevresel hakimiyete sahip olan bireyler: Çevreyi yönetmede ustalık ve yeterlilik duygusuna sahiptir; karmaşık dış faaliyetler dizisini kontrol ederek kendisini çevreleyen fırsatları etkili bir şekilde kullanır. Aynı zamanda bu kişiler, kişisel ihtiyaç ve değerlere uygun bağlamlar seçebilmekte veya bu bağlamları yaratabilmektedir.

Düşük düzeyde çevresel hakimiyete sahip olan bireyler: Günlük işleri yönetmekte güçlük çeken, kendilerini çevreleyen bağlamı değiştiremediğini veya iyileştiremediğini hisseden kişilerdir. Çevredeki fırsatlardan habersiz; dış dünya üzerinde kontrol sahibi olma hissinden yoksundurlar.

Martin Seligman'ın Psikolojik İyi Oluş Teorisi (PERMA+): Psikoloji alanındaki önde gelen araştırmacılardan biri olarak tanınan Seligman, geliştirmiş olduğu PERMA Modeli ile psikolojik iyi oluş kavramına yeni bir bakış açısı getirmiş, kendi psikolojik iyi oluş teorisini oluşturmuştur. Seligman'ın PERMA Psikolojik İyi Oluş Teorisi, "İnsan gelişimi nedir ve bu gelişimi mümkün kılan şey nedir?" sorusuna cevap aramakta ve insanın gelişimine ve iyi oluşuna yönelik kendini sorgulamasına zemin hazırlamaktadır. Seligman (2012) psikolojik iyi oluşun temeli olarak gördüğü beş unsuru ele alarak PERMA Modelini tanımlamıştır. Seligman (2012) bu beş temel unsur olumlu duygu (Positive Emotion), katılım (Engagement), ilişkiler (Relationships), anlam (Meaning) ve başarı (Accomplishment) olarak ifade eder. Seligman bu beş unsura odaklanmanın, insanların tatmin, mutluluk ve anlam açısından daha dolu bir yaşam sürmeye çalışmasına yardımcı olabileceğini belirtir. Bu teorideki beş unsur hem eudaimonik hem de hedonik bileşenleri içermesi bakımından

Seligman'ın Psikolojik İyi Oluş Teorisini diğer psikolojik iyi oluş teorilerinden ayırmaktadır (Madeson, 2022).

Seligman'ın Psikolojik İyi Oluş Teorisindeki beş temel unsur şu şekilde tanımlanmaktadır:

Olumlu Duygu: Bu unsur, genel mutluluk kavramıyla yakından ilişkilidir. Olumlu duyguya odaklanmak, iyimser kalma ve hayatın sunduğu olay ve koşulları yapıcı ve olumlu bir şekilde görme yeteneğini bulmaya dayanır (Seligman, 2012). Umut, ilgi, neşe, sevgi, şefkat, gurur, eğlence ve minnet olumlu duygulardan bazılarıdır. Olumlu duyguları artırmak, bireylerin psikolojik iyi oluşu destekleyen fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal kaynaklar oluşturmaya yardımcı olmakta; olumsuz duyguların zararlı etkilerini geri alabilmeye ve dayanıklılığı artırabilmeye destek olmaktadır (Seligman, 2012; Madeson, 2022).

Katılım: Seligman (2012), katılım unsurunu “akış” kavramı ile ifade eder. Akış, bireyin sevdiği herhangi bir aktiviteyle veya işle meşgulken dış etkenlerin farkında olmaması, kendini sevdiği aktiviteye kaptırması ve tamamıyla içinde bulunduğu zaman (şimdiki zaman) ile meşgul olmasıdır. Katılım unsurunun temelinde, bireye iyi gelen ve onu mutlu eden durumlar vardır. Kitap okumayı çok seven birinin ilgi çekici bir kitap okurken zamanın nasıl geçtiğini fark etmemesi, kitabın derinliklerine dalarak kaybolması katılıma örnek olarak gösterilebilir. Seligman ve Csikszentmihalyi'e (2014) göre, birey ancak gerçekten zevk aldığı ve önemseydiği şeyleri yapmaya odaklandığında, şimdiki zamanla meşgul olmaya başlayabilir ve akış olarak bilinen duruma girebilir.

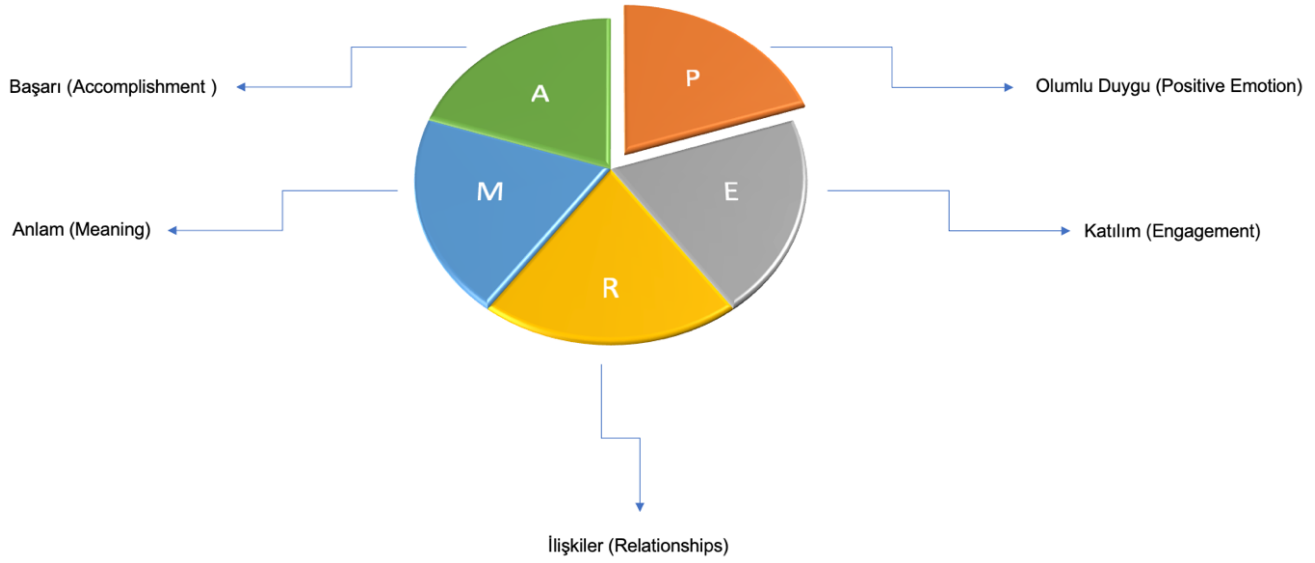
Pozitif İlişkiler: İlişkiler, bireyin içinde yaşadığı toplulukta yer alan kişilerle (eş, arkadaş, aile üyeleri, iş arkadaşı vb.) oluşturduğu çeşitli etkileşim kalıplarıdır. İlişkiler, insanın doğası gereği sosyal bir varlık olduğu fikrinden hareketle PERMA Modeline dahil edilmiştir (Seligman, 2012). PERMA modelindeki ilişkiler unsuru, başkaları tarafından desteklendiğini, sevildiğini ve değer verildiğini hissetmeyi ifade eder. Seligman ve Csikszentmihalyi'e (2014) göre, herkesin birine ihtiyacı vardır ve birey çevresindeki insanlarla güçlü ilişkiler kurarak psikolojik iyi oluşunu artırır. Başka bir deyişle, bireyin etrafındaki diğer insanlarla kurduğu ilişkilerin kalitesi, psikolojik iyi oluşu yüksek ve pozitif enerjiyle dolu bir hayat yaşamasına yardım etmede hayati önem taşır (Seligman, 2012).

Anlam: Bireyin yaşamında bir amaç ve değer duygusuna sahip olma ihtiyacı vardır. Seligman (2012) anlamı kendimizden daha büyük bir şeye ait olmak ve/veya ona hizmet etmek olarak ifade etmiştir. Ona göre, hayatımızın bir anlamı olduğunu hissetmemiz için eylemlerimizin değerli olduğunu hissetmemiz gerekir, bu da ancak kendimizden daha büyük bir şeye katkıda bulunduğumuzda gerçekleşir.

Başarı: Başarı duygusu, belirlenen hedeflere ulaşmak için çalışmanın, bir çabada ustalaşmanın ve yapmaya karar verdiğiniz şeyi bitirmek için öz motivasyona sahip olmanın bir sonucudur. Başarmak, bireylerin yaşamlarına gururla bakabilmelerini sağladığından psikolojik iyi oluşlarına katkıda bulunur (Seligman, 2012). Bireyin yaptığı bir işte “bunu yaptım ve iyi yaptım” diyebilmesi, başarı duygusunu tadabilmesi oldukça önemlidir.

Şekil 6.

Seligman’ın PERMA Psikolojik İyi Oluş Modeli (Seligman, 2012)

Çocuğun Psikolojik İyi Oluşunu Etkileyen Faktörler

Çocuğun psikolojik iyi oluşunu etkileyen faktörler aşağıda sıralanmıştır.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi: İnsan ilişkileri ve bu ilişkilerin etkileri, sağlıklı gelişimin yapı taşlarıdır. Her türden ilişkinin, ilişkiye dahil olanların gelişimi ve iyi oluşu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğuna dair güçlü kanıtlar vardır. Bu kanıtlar, küçük çocukların hayatlarındaki önemli insanlarla ilişkilerinde geliştiklerini göstermektedir (Moore, 2007; Bronfenbrenner, 1988; Gerhardt, 2004; National Scientific Council on the Developing Child, 2004). Bu anlamda, küçük bir çocuğun yakın çevresinin merkezinde yer alan ebeveynlere odaklanmak gerekir.

Ebeveynlerle etkili bir iletişim, psikolojik sorunları önlemeye ve çocukların duygusal iyilik halini korumaya yardımcı olan bir faktördür. Ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocukların psikolojik iyi oluşunu etkileyen önemli faktördür. Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocukların

ruhsal açıdan olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalmasına neden olabilmektedir (Ge, 2017; Rainisch, 2010). Buna karşılık, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi (yüksek düzeyde ebeveyn-çocuk bağlanması ve düşük düzeyde ebeveyn-çocuk çatışması), özellikle düşük sosyoekonomik düzeydeki çocukların psikolojik gelişiminde yer alan koruyucu bir faktör olarak kabul edilmektedir (Min vd., 2016).

Çocuk Sayısı: Ailelerin sahip olduğu çocuk sayısının, çocuğun gelişimi ve sağlığı üzerinde bir etki bırakabileceğini söylemek mümkündür. Aydın ve Delioğlu (2003) anne ve babaların en temel sorumluluklarından birinin, bakabilecekleri sayıda çocuk dünyaya getirmeleri olduğunu ifade etmekte; bakamayacakları çocukları dünyaya getirmelerinin pek çok problem durumu beraberinde getireceğine vurgu yapmaktadır. Anne babanın çocuklarıyla vakit geçirmesi, çocuklarının fiziksel (yeterli beslenme, barınma, elverişli ve uygun bir çevre vb.) ve psikolojik ihtiyaçlarını (zaman ayırma, güven, sevmek, sevilme, ait olma vb.) gidermesi çocuk için oldukça değerli ve gereklidir. Ancak çocuk sayısının artması, anne ve babanın sahip olduğu imkanları bütün çocuklarına eşit olarak sunabilmesini ve çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesini zorlaştırmakta; çocuklarına karşı olan tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Ailedeki çocuk sayısının artmasıyla, ebeveynlerin çocuklarıyla paylaşacağı zaman azalmakta, bunun sonucu olarak çocuklar temel ihtiyaçlarından mahrum bir şekilde büyümek zorunda kalmaktadır (Aydın ve Delioğlu, 2003). Öte yandan ebeveynlerin sahip oldukları kaynakları çocuklarının her birine eşit olarak dağıtabilmesi için daha fazla eforla daha fazla çalışması gerebilmektedir. Daha fazla çalışmak ve aile üyeleri ile daha az bir araya gelmek, ebeveynlerin üzerinde baskı ve stres yaratabilmektedir.

Ailenin Sosyoekonomik Durumu: Ekonomik iyi oluşun, psikolojik iyi oluşun anlamlı bir öngörücüsü olabileceğini söylemek mümkündür. Aile geliri ve ekonomik iyi oluş, çocukların iyi oluşunun önemli göstergeleridir (The Urban Child Institute, 2012). Ailelerin sosyoekonomik durumunun iyi olması demek, bu ailelerin çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılayabilmekte ve onlara imkân sunabilmekte yeterli olabileceğinin göstergesidir. Alan yazındaki ilgili çalışmalar incelendiğinde, çocukların psikolojik iyi oluşlarının sosyoekonomik belirleyicilerinin geniş çapta araştırıldığı görülmektedir (Ge, 2017). Genel olarak ekonomik durum, ebeveyn eğitim seviyesi ve ebeveyn mesleği gibi sosyoekonomik durum göstergelerinin çocukların ruh sağlığı üzerindeki etkilerine bakıldığı dikkat çekmektedir. Araştırma sonuçları çeşitli sosyoekonomik durum göstergelerinin çocukların psikolojik iyi oluşunu doğrudan ve dolaylı olarak etkilediğini ortaya koymuştur (Ge, 2017).

Aile İçi Çatışma: Sosyoekonomik durumdaki yetersizliklerin, pek çok farklı problemi beraberinde getirdiğini, bu problemlerin ise ebeveyn-çocuk ilişkisi, ailenin çatışma düzeyi,

aile üyelerinin psikolojik iyi oluşu ve ruh sağlığı üzerinde belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Ailenin sınırlı mali kaynaklarla geçinmek için mücadele etmesi ebeveynlerin stres altında kalmalarına ve bu durumu aile ortamına yansıtarak aile içi çatışma ve ebeveyn-çocuk ilişkisinde bozulma gibi sonuçlarla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Pannilage (2017) çeşitli sosyo-ekonomik nedenlerden kaynaklanan ailedeki uyumsuzluklar, ebeveynlerin sevgi, bakım ve şefkat eksikliği, aile içi şiddete maruz kalma, sosyal ayrımcılık ve aile geliri faktörlerinin çocukların iyi oluşunu olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir. Literatürde bu görüşü destekleyen farklı çalışmalar da bulunmaktadır (Tominey ve Rivers, 2012; Heinrich, 2014; Pannilage, 2017; Mohamed ve Toran, 2018).

Çocuğun Cinsiyeti: Çocuğun erkek veya kız olması, onu bir birey olarak kabul eden ve onlara değerli gören ailelerde ebeveynlerin çocuklarına karşı olan davranışlarını değiştirmemektedir (Aydın ve Delioğlu, 2003). Ancak çocuğun cinsiyetinin ne olduğuna verilen önem, içinde bulunulan kültür, çevre koşulları, sosyoekonomik durum ve toplum yapıya bağlı olarak değişebilmektedir. Türkiye toplumu göz önüne alındığında, gelenekçi ve ataerkil aile yapısının bir sonucu olarak erkek çocuklarının kız çocuklardan daha fazla değer gördüğü dikkat çekmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin de bu durum üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Çocuğun cinsiyetinin ebeveynlerin beklentisine uygun olmaması (Aydın ve Delioğlu, 2003), düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin erkek çocuklarını bir gelir kaynağı olarak görmesi, erkek çocuklarının evlendiğinde -soyadı değişmediğinden- ailenin soyunu devam ettirecek ve aile mirasının bölünmesini engelleyecek kişi olarak görülmesi cinsiyet ayrımının nedenleri arasındadır. Bu durumlar, aynı ortamda yetiştikleri halde erkek çocuklarının daha rahat, kız çocuklarının daha baskıcı bir tutumla yetiştirilmesine, kız çocuklarının erkek çocuklarına nazaran kendilerini daha önemsiz biriymiş gibi algılamalarına ve küçük görmelerine neden olmaktadır. Ailenin gözde çocuğu olarak görülen ve sürekli olarak aileye karşı sorumlulukları hatırlatılan erkek çocuğu da kendi başına karar vermekte zorlanan biri olarak yetişir (Aydın ve Delioğlu, 2003). Bütün bunlar ışığında, cinsiyete yönelik ayrımcı bakış açısının hem kız hem de erkek çocuklarının kendilerini güvensiz ve yetersiz görmelerine neden olduğunu, psikolojik iyi oluşlarının ise bu durumdan olumsuz etkilenebileceğini söylemek mümkündür.

Ebeveynlerin Boşanması: İçinde yaşanılan toplumun mihenk taşı olarak görülen aile, toplumun değişimine ve gelişimine öncülük eden temel bir birim, sosyal bir yapılandırma. Bu yapılandırmanın temel işleyişi, aile üyeleri arasındaki ilişkilere ve etkili iletişime bağlıdır. Aile üyeleri arasındaki ilişkinin güçlü ve sağlıklı olması bireylerin kendilerini sosyal ve duygusal yönden etkili bir şekilde ifade ederek değerli ve yeterli olduklarını hissetmelerine yardımcı olmaktadır. Aile ortamında bireyin fikirlerini ifade etmesi

oldukça önemlidir, çünkü kendini ifade edemeyen ve diğer aile üyelerinin gözünde değersiz olduklarını hisseden bireyler, sosyal açıdan kendilerini yetersiz hissedebilmekte ve psikolojik açıdan zarar görebilmektedir.

Değişen dünya düzeni ve hayat şartlarının bir sonucu olarak zaman içerisinde aile kavramının iç dinamikleri değişmiş, farklı aile yapıları ortaya çıkmıştır. Bu farklı aile yapıları içerisinde, aile üyeleri üzerinde bıraktığı derin etkilerden dolayı araştırmalara en çok konu olanlardan biri parçalamış/boşanmış ailelerdir. Parçalanmış aile yapısının çocukların ruh sağlığı üzerindeki etkilerini araştıran pek çok çalışma bulgusuna rastlanmaktadır.

Boşanma süreci tüm aileyi etkisi altına alan, zorlu bir süreçtir. Ebeveynler boşanmaya karar verdiğinde, çocukları birden çok stres faktörüyle karşı karşıya kalmaktadır. Çünkü çocuklar ebeveynleri boşandıktan sonra artık eskisi gibi olamayacaklarının farkına varmakta, ancak sürecin kendileri için ne kadar korkutucu olabileceğini tam olarak bilmemektedir (Foulkes-Jamison, 2001). Bu bilinmezliğin bir sonucu olarak, her iki ebeveyni ile bir arada yaşamaya ve vakit geçirmeye alışkın bir çocuğun, ebeveynlerinden birinin artık sürekli olarak yanında olamayacağını düşünerek bu durumun haklı üzüntüsünü yaşaması beklendik bir durumdur.

Boşanmış ailelerin çocukları, ailelerindeki birçok değişiklikte başa çıkmayı öğrenmek zorundadır. Evden ayrılan ebeveyni ile olan ilişkisinin eskisi gibi olmaması ve onunla olan temas miktarının azalması, evinden taşınmak veya okul değiştirmek zorunda kalması bu değişiklikler arasında sayılabilir (Foulkes-Jamison, 2001). Bununla birlikte çiftlerin boşanması birtakım sosyoekonomik zorlukları da beraberinde getirebilmektedir. Ailenin yaşam standartlarının düşmesinin bir sonucu olarak velayete sahip olan ebeveyn, artan ihtiyaçlar nedeniyle çocuğun fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanabilmektedir (Foulkes-Jamison, 2001). Bunlardan hareketle, boşanmanın çocuğun psikolojik iyi oluşu üzerinde etki bırakabileceğini ifade etmek mümkündür.

Ebeveynliğin Kalitesi: Ebeveyn davranışlarının hem ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesini hem de çocukların psikolojik iyi oluşunu anlamada kritik bir rolü olduğunu söylemek mümkündür. Amato (2005) aile türünün ne olduğu fark etmeksizin, ebeveynliğin kalitesinin çocukların psikolojik iyi oluşu üzerinde belirleyici bir rol üstlendiğini ifade etmektedir.

Çocuğun Akran İlişkileri: Bir çocuğun ilk sosyal çevresi ailesidir ancak onun için önemli olan tek ilişki türünün aile içindeki ilişkiler (ebeveyn-çocuk ve kardeş ilişkisi) olmadığını da belirtmek gerekir. Merak ve keşfetme dürtüsüyle hareket eden çocuk büyüdükçe özerkleşmeye, içinde bulunduğu sosyal çevreyi genişletmeye ve olgunlaşmaya

başlar. Sosyal çevresi genişledikçe, artık anne babasının dışında başka kişilerle de ilişki kurup sosyal deneyimler elde edebileceğinin farkına varır. Değişen sosyal çevresi içinde çocuğun en çok dikkatini çeken kişinin ise yaş ve beceri açısından kendisine en çok benzeyen kişi olacağını tahmin etmek zor değildir. Akranlarının sosyal dünyasıyla tanışan çocuk, artık kendi yaşındaki çocuklarla giderek daha fazla zaman geçirmeye (Keeler, 2006) ve onlarla etkileşime girmeye başlar.

Çocuğun psikolojik iyi oluşunu etkileyen etmenlere bakıldığında, bu etmenlerin genel olarak çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre ve bu sosyal çevrede kurduğu ilişkilerin niteliği ile ilgili olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, çocuğun psikolojik iyi oluşu ile ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesinin birbirinden bağımsız olmadığını, aileye ilişkin faktörlerin (nitelikli ebeveyn-çocuk ilişkisi, aile büyüklüğü, çocuk sayısı, sosyoekonomik durum, anne/babanın çalışma durumu, aile yapısı vb.) çocuğun psikolojik iyi oluşu üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak etkiye sahip olduklarını göstermektedir.

İlgili Araştırmalar

Türkiye’de yapılan araştırmalar

Psikolojik iyi oluşu ele alan araştırmalar. Onaylı (2010), Ankara ve Kırşehir’deki 426 üniversite öğrencisinin (kadın) katılım sağladığı tez çalışmasında, benlik saygısı ve yaşam doyumu kriterlerine göre anne-kız ilişkisinin kızların iyi oluşları ile olan ilişkisini incelemiştir. Araştırmacı bu çalışmada anne-kız ilişkisini ölçmek için Yetişkin-Kız Anketini, küresel benlik saygısını ölçmek için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğini ve küresel yaşam memnuniyetini ölçmek için Yaşamdan Memnuniyet Ölçeğini kullanmıştır. Çalışmanın bulguları, anne-kız ilişkisinin ölçen Yetişkin-Kız Anketinin üç alt ölçeğinin (bağlılık, karşılıklı bağımlılık ve hiyerarşiye güven) ve iyi oluşun iki göstergesinin (öz saygı ve yaşam doyumu) birbiriyle ilişkili olduğunu; anne kız ilişkisinin kızların yaşam doyumu ve benlik saygısı ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Akdağ ve Çankaya 2015 yılında, evli bireylerin psikolojik iyi oluşlarını yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada kök aile ile ilişkiler, benlik saygısı ve evlilik doyumu faktörleri değişken olarak kabul edilmiş, bu faktörlerin psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisini test eden ilgili ölçekler kullanılarak elde edilen verilerle Çoklu Regresyon Analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda araştırmacılar, benlik saygısı ve evlilik doyumu faktörlerinin psikolojik iyi oluşu anlamlı düzeyde yordadığını ancak kök aile ile ilişkilerin anlamlı bir yordayıcı olmadığını ifade etmişlerdir.

Akın, Yılmaz, Özen, Raba ve Özhan (2016) yaptıkları bir çalışmada çocukların psikolojik iyi oluşunu ölçen "Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği" nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yaparak bu ölçeği Türkçeye kazandırmayı amaçlamışlardır. Bu çalışma ilköğretim, ortaokul ve lise düzeyindeki 149 çocuğun katılımıyla yapılmıştır. Yapılan analizlere bakıldığında, doğrulayıcı faktör analizinde tek boyutlu modelin uyumlu olduğu görülmüş, ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısının 0.90 olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular, Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği' nin Türkçeye uyarlanabilir bir ölçek olduğunu, yapılan analizlerin ışığında güvenilir ve tutarlı sonuçlar verdiğini ifade etmektedir.

Eroğlu (2017) yürüttüğü tez çalışmasında evli bireylerin psikolojik iyi oluşu ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş, ebeveynlerin psikolojik iyi oluşlarının çocuklarına karşı sergiledikleri ebeveyn tutumları üzerinde bir etkisinin olup olmadığını araştırmıştır. Katılımcı kişiler, 2-6 yaş arasında çocukları olan, evli kişilerdir. Araştırmacı çalışmada veri toplamak için "Ebeveyn Tutum Ölçeği" ni, "Evli Kadın ve Erkeklerde Psikolojik İyi Oluş Ölçeği" ni ve kendi hazırladığı demografik bilgi formunu kullanmıştır. Araştırmanın sonuçları, evli erkek ve kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri arttıkça demokratik ve izin verici ebeveyn tutumu sergileme eğilimlerinin artacağını; otoriter ebeveyn tutumunun ise azalacağını göstermiştir. Evli kişilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin ebeveyn tutumları üzerinde bir etki bırakabildiği tespit edilmiştir.

Aksel (2018) tarafından 0-6 yaş arası çocuğa sahip olan annelerin psikolojik iyi oluşunun öznel iyi oluş, öğrenilmiş güçlülük ve algılanan sosyal destek açısından yordanması amacıyla bir tez araştırması yürütülmüştür. Bu amaçla çalışmada annelerin belirlenen değişkenler ile ilgili görüşlerine yer verilmiş; veri toplamak için belirlenen ölçeklerle birlikte kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde Bağımsız Gruplar İçin t Testi ve Aşamalı (Stepwise) Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda araştırmacı, annenin çalışma durumunun psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve sosyal destek üzerinde anlamlı bir fark yarattığını tespit etmiştir. Psikolojik iyi oluşu yordama gücü en fazla olan etkenin, özel bir insana yönelik olarak algılanan sosyal destek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte sosyal desteğin farklı türlerinin (yaşam doyumu, arkadaş ve aile sosyal desteği, öğrenilmiş güçlülük) de yordayıcı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Karabulut (2019) yaptığı bir çalışmada, baba katılımının çocukların psikolojik iyi oluşu üzerindeki etkilerine dikkat çekmiştir. Psikolojik iyi oluş ve babanın katılım düzeyini ilişkilendirmeden önce, baba-çocuk ilişkisini ve bu ilişkinin özelliklerini inceleyen çalışma bulgularına değinmiştir. Bununla birlikte, psikolojik iyi oluş kavramının literatürde nasıl ele alındığına yönelik bilgi vermiştir. Literatürdeki araştırmalar baba-çocuk ilişkisi ve baba

katılımının, çocukların psikolojik iyi oluşu üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bundan hareketle araştırmacı, anneler gibi babaların da mutlaka dahil edileceği erken ebeveynlik programlarına yönelik ihtiyacın göz ardı edilmemesi ve bu konudaki çalışmaların yaygınlaştırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Özbey (2019), Toni Mayr ve Michaela Ulrich tarafından geliştirilen “ Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlık Ölçeği ’nin (PERİK)” geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmış; dil ve terminolojiye uygunluğunu değerlendirerek bu ölçeğin Türkçeye uyarlanmış formunu alana kazandırmıştır. Araştırma sonucunda PERİK ölçeğinin Türk çocukları için geçerli ve güvenilir bir ölçeğe aracı olduğu ortaya konulmuştur.

Akpakır (2020) yapmış olduğu bir çalışmada annelerin psikolojik iyi oluşları ile çocukların benlik kavramı ve bağlanma türü arasındaki ilişkiyi irdelemiştir. Çalışmaya dahil olan annelerin 5-6 yaş grubundaki çocuklara sahip olduğu bilinmektedir. Araştırmacı veri toplamak için bağlanma Öykü Tamamlama testi, Purdue Çocuklar için Benlik Kavramı Testi, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve Benlik Kuramları Ölçeği ’ni kullanmıştır. Elde edilen veriler ışığında yapılan analiz sonuçları, çocukların benlik kavramı ile annelerin benlik kuramı arasından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermiştir. Bununla birlikte, benlik kavramının güvensiz bağlanan çocuklarda güvenli bağlanan çocuklara göre daha yüksek olduğu tespit edilmekle birlikte, annelerin benlik kuramının çocuğun bağlanma örüntüsü üzerinde yordayıcı bir etkiye sahip olmadığı ortaya çıkmıştır.

Atan (2020) yaptığı bir çalışmada, 5-6 yaş çocuklarında psikolojik iyi oluş ile ilgili bir model geliştirmek ve 5-6 yaş çocuklarının psikolojik iyi oluş düzeyleri ile öğretmenler ve ebeveynlerin kişilik tipleri, ego durumları ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin ilişkisini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda araştırmacı ele alınan değişkenlerin (anne, baba ve öğretmen kişilik tipleri, ego durumları ve psikolojik iyi oluş düzeyleri) çocukların psikolojik iyi oluş düzeyi arasındaki ilişkiyi analiz etmiş, ilgili değişkenlerin çocuklarda psikolojik iyi oluş düzeyini birçok boyutta anlamlı düzeyde yordadığını görmüştür. Aynı zamanda anne-baba-öğretmenin psikolojik iyi oluşlarının çocukların psikolojik iyi oluşunu anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşmıştır.

Başaran, Erol ve Yılmaz (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, çocukların psikolojik iyi oluşları ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmaya ilköğretim 4. ve ortaokul 5. sınıf düzeyindeki öğrenciler katılım göstermiştir. Veri toplamak için “Çocuklar ve Gençler İçin Psikolojik Sağlık Ölçeği” ve “Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” nin kullanıldığı bu çalışmanın sonucunda araştırmacılar, çocukların psikolojik sağlamlıkları ve iyi oluşları arasında olumlu yönde bir ilişki olduğunu saptamış, psikolojik iyi oluşun psikolojik sağlamlık üzerinde yordayıcı bir etkisinin olduğunu

ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, kız çocuklarına nazaran erken çocuklarının psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Erata ve Özbey (2020) yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitim almaya devam eden çocukların sosyal duygusal iyi oluşlarını ve psikolojik sağlamlık düzeylerini bazı demografik değişkenleri (çocuğun yaşı/cinsiyeti/kardeş sayısı/eğitim aldığı okul türü/eğitim alma süresi, ebeveynlerin eğitim durumu/çalışma durumu/mesleği ve öğretmenlerin öğretmenlikte geçirdikleri süre vb.) baz alarak incelemiş ve bu doğrultuda 315 çocuğun verilerini değerlendirmişlerdir. Çalışmanın bulguları çocukların okula devam etme süresi, anne ve babanın eğitim durumu, babanın mesleği, annenin çalışma durumu, çocukların eğitim aldığı okul türü, öğretmenlerin kıdem süresi değişkenlerinde anlamlı farklılıklar çıktığını göstermekte; bulgular genel hatlarıyla değerlendirildiğinde 60-72 aylık olan ve 3 yıldan beri okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, bağımsız anaokulunda eğitim gören, yüksek öğrenim düzeyine sahip anne ve babaları olan, annesi çalışan, babası profesyonel meslekte olan ve öğretmenlik mesleğinde 15 yılı geride bırakmış öğretmenlerden eğitim alan çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Aydın (2021), Covid-19 döneminde ebeveyn anksiyetelerinin okul dönemi çocuklarının psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmanın amacı, okul dönemindeki çocukların iyi oluş düzeyleri ile ebeveynlerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmaya 251 ebeveyn çocuklarıyla birlikte katılmış, katılımcılardan Stirling Çocuklar İçin Psikolojik ve Duygusal İyi Oluş Ölçeği, Durumluk-Sürekli Anksiyete Envanteri (STAI) ve demografik bilgi formu kullanılarak veri toplanmıştır. Çalışmanın bulguları, salgın kaynaklı gelir ve iş kaybının ebeveynlerin kaygı düzeyine beklendik şekilde etki etmediğini ortaya koymuştur.

Çelik 2021 yılında yaptığı bir çalışmada, 5-6 yaş grubu çocukların psikolojik iyi oluşları ile öğrenme ve okula uyum davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İki ayrı çalışma grubunu oluşturan toplam 494 çocuk çalışmaya dahil olmuş, çocuklara ilişkin veriler Sınıfa Uyum Öğretmen Gözlemi-Kontrol Listesi, 5-6 Yaş Çocuklar için Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve Çocuklar için Öğrenme Yaklaşımları Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma bulguları, çocukların okula uyum davranışları üzerinde psikolojik iyi oluş ve öğrenme davranışlarının belirleyici bir rolü olduğu görülmüştür. Okula uyum ölçeğinin alt boyutu olan konsantrasyon problemlerinin öğrenme davranışları ve psikolojik iyi oluşun tüm alt boyutları ile negatif yönde ilişkili olduğu; öğrenme davranışlarının konsantrasyon problemlerinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte araştırmacı, okula uyum alt boyutlarından yıkıcı/istenmeyen davranışların, psikolojik iyi oluş ve öğrenme davranışlarının tüm alt boyutları ile negatif yönde ilişkili olduğunu saptamıştır. Çocukların

sosyal öğrenme davranışlarının, psikolojik iyi oluşları ile pozitif yönde, anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmüştür.

Gençdoğan ve Gülbahçe (2021), son yıllarda yaygınlık kazanan ebeveyn tutumlarından bir olarak tanımlanan helikopter ebeyeyn tutumu ile bu tutuma maruz kalan çocukların psikolojik iyi oluşu ve yaşam doyumu arasında bir ilişki olup olmadığı sorusuna cevap aramışlardır. Bu çalışmanın sonucunda, helikopter ebeveyn tutumunun çocukların psikolojik iyi oluşu ve yaşam doyumu üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Annelerin helikopter ebeveynlik tutumunu babalara göre algıladığı saptanmış; bununla birlikte, sosyoekonomik duruma göre yapılan karşılaştırmada gelir durumu yüksek olan ebeveynlerin gelir durumu düşük olanlara göre helikopter ebeveyn tutum ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Taştüner 2021 yılında yaptığı bir çalışmada, Covid-19 salgını sürecinde, 3-6 yaş çocuklarının psikolojik iyi oluşlarını ve sosyal duygusal sağlıklarını değerlendirmeyi amaçlamış, bu amaç doğrultusunda da çocuklar hakkında veri toplamak için öğretmen ve ebeveyn görüşlerinden yararlanmıştır. Toplam 120 çocuğun katıldığı bu araştırmada verileri toplamak için Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlık Ölçeği (PERİK) ve Okul Öncesi Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlar, çocukların kaygı düzeyleri üzerinde ebeveynin eğitim durumunun etkili bir değişken olduğunu göstermiştir. Ebeveynlerin eğitim düzeyindeki artışın, çocukların kaygı düzeylerindeki azalmayı beraberinde getirdiği belirtilmiştir. Belirlenen diğer demografik değişkenlerin (yaş cinsiyet, kıdem) ölçeklerden alınan puanlar üzerinde anlamlı fark yaratmadığı tespit edilmiştir.

Ele alınan çalışma bulgularına bakıldığında, psikolojik iyi oluş kavramının okul öncesi dönem çocuklarından çok, ilkokul ve ortaokul düzeyindeki çocuklar, ebeveynler ve diğer yetişkinler açısından ele alındığı dikkat çekmektedir. Bu durum mevcut çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının çalışmanın örneklemi olarak belirlenmesinin nedenini açıklamaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarıyla çalışmanın alana zenginlik katacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan, okul öncesi dönem çocuğunun psikolojik iyi oluşunu ele alan çalışmalara bakıldığında, çalışmaların genel olarak psikolojik iyi oluşu ölçmeye yönelik ölçek geliştirme/uyarlama çalışması olduğu görülmektedir. Ölçek geliştirme/uyarlama çalışmalarında çocuğa ve ebeveynlere yönelik demografik faktörlere yer verilmesi, mevcut çalışmayla paralellik göstermektedir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisini ele alan araştırmalar. Akgün ve Yeşilyaprak (2010) yaptıkları bir çalışmada, ülkemizde ebeveyn- çocuk ilişkisinin niteliğini belirlemeye yönelik kullanılan ölçeklerin, genel olarak ebeveyn tutumlarını ölçmeye yönelik olduklarını belirtmiş ve hem ebeveynlerin hem de çocukların karşılıklı davranışlarının tanımlandığı bir ölçeğe

ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir. Bu ihtiyaçtan hareketle, Pianta (1982) tarafından geliştirilen " Child Parent Relationship Scale (Çocuk Anababa İlişki Ölçeği) ölçeğini Türkçeye uyarlama çalışması yapmışlardır. Yapılan uyarlama çalışması sonucunda Akgün ve Yeşilyaprak (2010), anne baba çocuk ilişkisini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir aracı alana kazandırmışlardır.

Saygı (2011), Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği' ni Türkçeleştirmiş, bu ölçeğin okul öncesi kurumuna giden 5-6 yaş grubu çocuklar üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmıştır. Çalışması, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermiştir. Bu çalışmanın sonucunda, babanın yaşı ve ailenin sosyoekonomik durumu değişkenleriyle annelerin Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış, bunun aksine çocuğa ve ebeveynlere yönelik değişkenler (çocuğun yaşı, devam ettiği okul türü, annenin yaşı, anne-baba eğitim durumu, annenin çalışma durumu, sahip olunan çocuk sayısı) ile annelerin Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Ölçeği puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Öngider (2013) bir çalışmada anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişkiyi gözden geçirmiş ve büyütecisi, ebeveynlerle kurulan bu ilişkinin çocuğun psikolojik gelişimi üzerindeki etkilerine çevirmiştir. Öngider, aile içinde sağlıklı ilişkilerin olması ve yıkıcı çatışmalara yer verilmemesi durumunda çocukların psikolojik açıdan daha sağlıklı olabileceği düşüncesine vurgu yapmakta ve çocuğun yaşı küçüldükçe ebeveynine olan duygusal ihtiyacı artacağından ebeveynlerin özellikle okul öncesi dönemde çocuklarıyla kuracakları ilişkinin önemine dikkat çekmektedir.

Saygı ve Balat (2013), anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların anneleriyle olan ilişkilerini ve bu ilişkinin etkilerini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklem grubu İstanbul baz alınarak oluşturulmuş, katılımcılara ilişkin veriler Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın bulguları, ölçeğin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışma durumunun çocukların anneleriyle olan ilişkilerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğunu ortaya koymuştur.

Yurduşen, Erol ve Gençöz (2013) yaptıkları bir çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarında görülen duygusal ve davranışsal sorunlar ile anne tutumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. İlgili çalışmada ebeveyn tutumları, annedeki depresyon ve anksiyete belirtileri yordayıcı değişkenler olarak belirlenmiştir. Çalışmanın sonunda yapılan regresyon analizinin bulgularına göre, aile hayatına yönelik tutum ve çocuk yetiştirme tarzlarını reddeden annelerin reddetme davranışlarının, çocuklarındaki duygusal ve davranışsal sorunlarla yakından ilişkili olduğu görülmüştür. Annelerin aile yaşamına ve çocuk yetiştirmeye yönelik reddetme tutumunun (yani, ev hanımlığı rolünü reddetme) diğer

ebeveyn tutumlarına hâkim olduğunu göstermiştir. Ayrıca bu çalışmada, annelerin sürekli kaygısı, çocuklarının davranış sorunları üzerinde depresyon düzeylerinden daha kritik bir role sahip görünmektedir.

Topçu Bilir ve Sop, 2016 yılında yaptıkları bir çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının aileleriyle olan ilişki düzeyleri ile çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamış, bu amaç doğrultusunda da annelerin görüşlerini baz alarak aile ilişki düzeylerini çeşitli değişkenlere (çocuğun yaşı/cinsiyeti/doğum sırası, anne ve babanın yaşı/öğrenim düzeyi vb.) göre incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda çocukların aile ilişki düzeyleri üzerinde anne yaşı, çocukların doğum sırası ve okul öncesi kurumlarına devam sürelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar meydana getirdiğini belirten araştırmacılar buna ek olarak, çocukların sergiledikleri problem davranışlar ile ebeveynleriyle olan ilişki düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ifade etmiş; çocuklardaki davranış problemlerinin, anne ile çocuk arasındaki çatışma düzeyinin artmasıyla paralel olarak bir artış gösterdiği belirtmişlerdir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisini ele alan çalışma bulguları, bu ilişkinin çocuğa ve ebeveyne ilişkin değişkenler açısından değerlendirildiğini; ilgili literatürde ebeveyn çocuk ilişkisini ölçmeye yönelik ölçek uyarlama çalışmalarına ağırlık verildiğini göstermektedir. Bu durum, mevcut araştırmacının ebeveyn-çocuk ilişkisini değişkenlerinden biri olarak seçmesinin önemini ortaya koymaktadır. Ancak ebeveyn-çocuk ilişkisinin psikolojik iyi oluş kavramı ile bir arada ele alındığı bir çalışma bulgusuna rastlanmaması, mevcut çalışmada ele alınan değişkenlerin önemini ve gerekliliğini vurgulamaktadır.

Yurtdışında yapılan araştırmalar

Psikolojik iyi oluşu ele alan araştırmalar. Vandewater ve Lansford, 1998 yılında yaptıkları çalışmada, aile içi çatışma ve aile yapısı faktörlerinin çocukların psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Farklı aile yapısına sahip (evli/parçalanmamış aile ve boşanmış aile) iki ailede ebeveynler arası yüksek/düşük çatışma düzeyinin çocukların psikolojik iyiliği üzerindeki görece etkileri çocukların içselleştirme davranışları, dışsallaştırma davranışları ve akranlarıyla sorunları kapsamında incelenmiş, bu inceleme için 10-17 yaş arası çocuklar ve bu çocukların ebeveynlerinden oluşan 618 kişilik bir örneklem oluşturulmuştur. Çalışmanın bulguları, aile yapısının iyi oluşu etkileyen bir faktör olmadığını, ebeveyn çatışmasının ise çocukların iyi oluşunu etkilemede belirleyici bir faktör olduğunu göstermiştir. Çatışmanın yüksek düzeyde olduğu ailelerde yetişen çocukların içselleştirme davranışları, dışsallaştırma davranışları ve akranlarla sorunlar kapsamında daha düşük iyi oluş düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Çocuğun cinsiyetine ilişkin yapılan analizlerin sonuçları, kız çocuklarında çatışma ve iyi oluş arasındaki ilişkide çocuğa karşı

ebeveyn sıcaklığının dolaylı bir etkisinin olduğunu; erkek çocuklarında ise hem çatışma hem de ebeveyn sıcaklığının doğrudan iyi oluşla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Van Wel ve arkadaşları 2000 yılında yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin, çocukların iyi oluşlarını nasıl etkilediğini ve iyi oluşları üzerinde ne türde bir değişiklik yarattığını araştırmışlardır. 3 yıllık süreye yayılan bu boylamsal çalışmanın örneklemini, 12-24 yaş arası ergenlerden ve genç yetişkinlerden (1688 kişi) oluşturmaktadır. Çalışma bulguları, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin kalitesindeki dalgalanmaların çocukların duygusal iyi oluşlarındaki değişiklikler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu kanıtlamasıyla birlikte; ebeveyn-çocuk ilişkisinde meydana gelen iyileşmenin, çocukların iyi oluşlarındaki iyileşmeye paralel bir gelişme gösterdiğini, ebeveyn-çocuk ilişkisindeki bozulmanın ise ergenlerin iyi oluş düzeyinin azalmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca erkeklere nazaran kızların ebeveynleriyle olan duygusal ilişkilerinde daha büyük dalgalanmalar yaşadıkları, ebeveynlerin kızların psikolojik iyi oluşları üzerinde kalıcı bir etkiye sahip oldukları bulunmuştur.

Videon (2005), annelerin ve babaların çocuklarının iyi oluşlarına katkıda bulunacağı düşüncesinden hareketle, örneklemini ABD'deki her iki biyolojik ebeveyni ile yaşayan ergenlerin oluşturduğu çalışmasıyla anne-baba-çocuk ilişkilerinin çocukların psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkisini incelemiştir. Sonuçlar, ebeveyn-ergen ilişkilerinin ergenlerin psikolojik iyi oluşları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu; babaların ergenlerin psikolojik iyi oluşları üzerinde annelerin etkisinin ötesinde önemli ve belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Anne ile çocuk arasındaki bağın ne denli önemli olduğunu ortaya koyan pek çok çalışma mevcut. Ancak bu çalışma, çocuklarının (ergen) psikolojik iyi oluşları üzerinde anne ve babaların eşit derecede öneme sahip olduğunu göstermesi bakımından değerlidir.

Mayr ve Ulrich (2009) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının iyi oluşlarını gözlemlmek ve değerlendirmek amacıyla, teorik ve ampirik temelli PERİK Gözlem Ölçeğini geliştirilmiştir. Ölçeğin okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Ölçek, sosyal duygusal iyi oluşa ve psikolojik dayanıklılığa ilişkin maddeler içeren 6 boyuttan (temas kurma/sosyal performans, öz kontrol/düşünceli olma, kendine güven, duygusal istikrar/stresle başa çıkma, görev yönelimi ve keşiften zevk alma) oluşmaktadır. Her boyutta 6 madde olmak üzere, ölçekte toplam 36 madde yer almaktadır. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda PERİK Ölçeğinin uygulanabilecek, güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür. Mayr ve Ulrich PERİK Ölçeğini, ölçeğin çocuklarla yapılan pratik çalışmalarda nasıl kullanılabileceğine dair örnekleri içeren bir kitapçıkla birlikte yayınlamışlardır.

Engelhardt, 2012 yılında yaptığı bir çalışmada ebeveynliğin çocuğun bağlanma süreci üzerindeki etkilerine ve bu bağlanmanın çocuğun şimdiki ve gelecekteki iyi oluşu üzerindeki etkilerine ilişkin mevcut literatürü incelemiştir. Araştırmacı yaptığı inceleme sonucunda, birincil bakıcının duygusal olarak erişilebilir olmamasının bir sonucu olarak, duygusal ebeveynliğin çocuğun güvenli bağlanması üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, ilgili çalışmanın bulguları çocuk ile birincil bakıcı -özellikle anne- arasında kurulan güvensiz bağlanmanın, çocukların şimdi ve ilerde geliştirebileceği kişilerarası ilişkilerde yetersizlik yaşamasına neden olacağını göstermiştir.

Mashford-Scott, Church ve Taylor, 2012 yılında yaptıkları bir çalışmada, çocukların iyi oluşunu anlamayı, bu süreçte yaşanan karmaşıklıkları ve zorlukları değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda erken çocukluk eğitimi ortamlarında iyi oluş, çocukların bakış açısına göre değerlendirilmiştir. Bu çalışma, çocukların psikolojik iyi oluşunu destekleyebilmek için öncelikle onların iyi oluşu nasıl deneyimlediklerini bilmemiz gerektiğini vurgulamaktadır. Erken çocukluk eğitimi araştırmalarında iyi oluşun kavramsallaştırılmasına yönelik yapılandırmacı ve çocuğu merkeze alan bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Alan yazında psikolojik iyi oluşun ve ebeveynlik tarzlarının kişinin genel sağlığının artmasında önemli bir rolü olduğunu gösteren çalışma bulgularından hareketle Khodabakhsh, Kiani ve Ahmedbookani, 2014 yılında psikolojik iyi oluş ve ebeveynlik stilleri ile öğrencilerin ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Mevcut çalışmanın bulguları psikolojik iyi oluş ve ebeveynlik stillerinin öğrencilerin ruh sağlığı ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, psikolojik iyi oluş ve otoriter ebeveynlik stiline ruh sağlığı ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu bulunmuş; izin verici ebeveynlik stiline ise ruh sağlığı ile anlamlı bir pozitif ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Araştırmacıların yapmış olduğu regresyon analizi, ruh sağlığının psikolojik iyi oluş ve ebeveynlik stilleri ile öngörülebileceğini göstermesi bakımından önemli bir çalışmadır.

Liddle ve Carter (2015) tarafından, 8 ila 15 yaş arasındaki çocukların duygusal ve psikolojik iyi oluşunu belirlemeye yönelik Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği geliştirilmiştir. Çalışmaya 18 okuldan 1849 çocuk dahil olmuştur. 12 maddeden oluşan bu ölçeğin, çocukların psikolojik iyi oluşlarını ve duygusal gelişimlerini desteklemek için tasarlanmış müdahale ve projelerin etkinliğini ölçmesi amaçlanmıştır. Ölçek, çocukların duygusal gelişimlerini, iyi oluşlarını ve müdahalelerin etkililiğini teşvik etmek ve ölçmekle ilgilenen eğitim ve sağlık profesyonellerinin kullanımına sunulmuştur.

Stafford ve arkadaşları 2016 yılında yapmış oldukları bir çalışmada, ebeveynlerin çocuklarına sağladıkları bakım ve kontrolün, çocukların iyi oluşu üzerindeki etkisini

araştırmışlardır. Olumlu ruhsal iyilik haliyle ilgili literatürden elde edilen kanıtlardan yararlanarak, sosyo-ilişkisel, psikolojik ve sosyo-ekonomik faktörlerin psikolojik iyi oluşla ilişkilendirebileceğini öne sürmüşlerdir. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular, yaşam boyu iyi oluşun temellerinin ilk yıllarda veya daha öncesinde başladığı görüşünü desteklemiş ve araştırmacılar ebeveyn-çocuk ilişkilerini bu temelin önemli bir parçası olarak belirlemişlerdir. Aynı zamanda ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesinin pozitif psikolojik iyi oluş için kısa ve uzun vadeli sonuçlara sahip olabileceğine dair geniş çapta kanıt sağladığı görülmüştür.

Pannilage (2017) yaptığı bir çalışmada, çocukların içinde bulunduğu sosyal ve psikolojik koşulları olumsuz yönde etkileyen faktörlerin ne olduğunu anlamayı ve ailenin çocukların iyi oluşu üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çocukların sosyal ve psikolojik durumlarını olumsuz yönde etkileyen faktörleri incelemek; çocukların kendilerini etkileyen olumlu ve olumsuz faktörler de dahil olmak üzere, kendi iyilik hallerine ilişkin algılarını belirlemek ve anlamak da çalışmanın diğer amaçları arasındadır. Çocukların iyi olma hali birçok faktörle ilişkili olduğundan, veri toplama sürecinde hem çocukların görüşlerine hem de örneklemde yer alan ebeveyn ve öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir. Amaçlı örneklem yönteminin kullanıldığı bu çalışmaya 180 çocuk, 60 ebeveyn ve 36 öğretmen dahil olmuştur. Bulgular, çocukların iyi oluşunu olumsuz yönde etkileyen çok sayıda birbiriyle ilişkili faktörün bulunduğunu ortaya koymuştur. Çocukların iyi oluşunu olumsuz yönde etkilediği belirlenen temel faktörler arasında çeşitli sosyo-ekonomik nedenlerden kaynaklanan ailedeki uyumsuzluklar, ebeveynlerin sevgi, bakım ve şefkat eksikliği, aile içi şiddete maruz kalma, sosyal ayrımcılık ve aile geliri yer aldığı görülmüştür.

O'Connor, Blewitt, Nolan ve Skouteris 2018 yılında yaptıkları bir çalışmada, çocukların sosyal ve duygusal öğrenmelerini desteklemenin, ruh sağlığı ve psikolojik iyi oluş üzerinde olumlu yönde bir etkiye sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak araştırmacılar, çocukların sosyal duygusal becerilerini ve iyi oluşlarını desteklemek amacıyla tasarlanmış müdahalelerin oluşturulmasına ilişkin çalışmaların eksik olduğunu öne sürmüş, bunun sonucunda Müdahale Haritalama (IM) yöntemini geliştirmişlerdir. Çocuğun gelişiminde müdahale haritalarının kullanılmasının yararları ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur. İlgili literatür, erken çocukluk eğitimi ve bakım ortamlarında çocuklar için sağlık ve psikolojik iyi oluş müdahaleleri tasarlamak amacıyla IM'nin etkili bir yöntem olabileceğini göstermiştir. Çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemeye odaklanan erken çocukluk eğitimi ve bakım müdahalelerinin tasarlanması için IM'den yararlanılması önerilmiştir.

Hill, Schultz, Jackson ve Andrews (2019) yaptıkları bir çalışmada, ebeveyn-çocuk çatışmasının çocuğun yaşamda bir amaç duygusu geliştirme yeteneği üzerindeki boylamsal etkilerinin rolünü incelemişlerdir. Bu çalışma için ilkokul düzeyindeki çocukların

ebeveynleriyle olan çatışmalarını temel almış ve 1074 çocukla birlikte bu çocukların ailelerini de çalışmalarına dahil etmişlerdir. Bulgular, çocukların anne-çocuk çatışması algısının genel iyi oluşları ile olumsuz ilişki içinde olduğunu ve çocukların yaşamda bir amaç duygusu geliştirme becerileri üzerinde, ileriye dönük benzersiz bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bu çalışma olumlu ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocukların iyi oluş göstergeleri üzerinde kalıcı etkilere sahip olabileceğinin ilk kanıtlarından birini oluşturması ve çocukluktaki ebeveyn-çocuk çatışması ile beliren yetişkinlikteki amaç duygusu arasındaki olası ilişkiye dair ilk incelemelerden birini sunması açısından önemlidir.

Storli ve Hansen Sandseter (2019), erken çocukluk eğitimi ve bakımı kurumlarında kapalı ve açık ortamlarda çocukların nasıl oynadığını araştırmış; çocukların oyunu, katılımları ve iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çalışma için, 8 kurumunda 80 serbest oyun seansının (içeride ve dışarıda) yapılandırılmış video gözlemleri, farklı oyun türlerinde harcanan zamanı ölçmek ve çocukların iyi olma düzeylerini kodlamak için analiz edilmiştir. Veri toplamak için Leuven İyilik Oluş ve Katılım Ölçeği ve süreç odaklı bir öz değerlendirme aracı kullanılmıştır. Sonuçlar, çocukların oyunu ile iyi oluşları ve katılımları arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Çocuklar kurumlardaki serbest oyun süreleri boyunca zamanlarının 2/3'ünü farklı oyun türlerinde geçirdikleri, kapalı ve açık ortamlarda oynadıkları oyun türleri arasında önemli farklılıklar olduğu belirtilmiştir.

Gassman-Pines, Ananat ve Fitz-Henley, 2020 yılında yapmış oldukları çalışmada, COVID-19 salgınının ebeveynlerin ve çocukların psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, ebeveynler tarafından bildirilen günlük olumsuz ruh hali sıklığının krizin başlangıcından bu yana önemli ölçüde arttığı ortaya koyulmuştur. Kriz sırasında birçok aile, iş kaybı, gelir kaybı, bakım yükü ve hastalık dahil olmak üzere zorluklar yaşadıklarını bildirmiş, kriz sonrası dönemde hem ebeveynlerin hem de çocukların iyi oluşunun, ailenin yaşadığı krizle ilgili zorlukların (maddi durum, beslenme, iş kaybı, gelir kaybı vs.) sayısı ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Geng ve He (2021), cinsiyet farklılıklarının çocukların psikolojik iyi oluşları üzerinde ne gibi bir etkisinin bulunduğunu cinsiyete dayalı risk ve koruyucu faktörler ışığında incelemişlerdir. Çalışmanın bulguları kızların psikolojik iyi oluş düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu göstermiş; çocukların yeterliliği ile ilişkili belirli koruyucu faktörlerin ve aile ve okul sistemlerindeki koruyucu faktörlerin hem erkek hem de kızların psikolojik iyi oluşunu destekleyebileceğini, akademik baskı ve ebeveyn-çocuk çatışması gibi risk faktörlerinin ise cinsiyetten bağımsız olarak tüm çocukların psikolojik iyi oluşu olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Graham 2021 yılında yaptığı bir çalışmada, sosyal ilişki türlerinin bireyin psikolojik iyi oluşu üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Çalışmasına ebeveynlerle, diğer önemli kişilerle, yakın arkadaşlarla ve evcil hayvanlarla olan ilişkiler olmak üzere dört ilişki türünü dahil etmiş ve bu ilişki türlerinin katılımcıların psikolojik iyi oluşu üzerindeki bireysel ve birleşik etkilerine dikkat çekmiştir. Anketler 91 lisans öğrencisine dağıtılmış, katılımcıların ilişkilerini ve psikolojik iyi oluşlarını değerlendirmek için Miller Sosyal Yakınlık Ölçeği ve Ryff'ın Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlar, farklı ilişki türlerinin psikolojik iyi oluş üzerinde daha güçlü etkileri olabileceğini ortaya koymuş, yordayıcı olarak belirlenen dört ilişki türü arasında sadece diğer önemli kişilerle ilişkiler ve yakın arkadaşlarla olan ilişkilerin anlamlı fark yarattığını göstermiştir. Yordayıcıların güçlerine ilişkin sıralamanın çoktan aza doğru diğer önemli kişilerle ilişkiler, yakın arkadaşlarla ilişkiler, ebeveynlerle ilişkiler ve evcil hayvanlarla olan ilişkiler şeklinde sıralandığı tespit edilmiştir.

Yurtdışında psikolojik iyi oluş kavramını ele alan çalışmalar incelendiğinde, psikolojik iyi oluş kavramının okul öncesi dönem çocuklarından ziyade ilköğretim düzeyindeki çocuklar ve ebeveynler açısından ele alındığı görülmektedir. Türkiye’de yapılan çalışmalardan farklı olarak yurtdışında yapılan çalışmalar, psikolojik iyi oluş kavramını çocuğa ve yetişkinlere ilişkin değişkenler açısından incelemekle birlikte, içinde yaşanan çevrenin özellikleri açısından da incelemişlerdir. Yurtdışında yapılan çalışmalarda ebeveyn-çocuk ilişkisi ile psikolojik iyi oluş arasında ilişki olabileceğini ortaya koyan çalışma sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, mevcut tez araştırmasında ebeveyn-çocuk ilişkisi ve psikolojik iyi oluş kavramının değişken olarak seçilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Ebeveyn-çocuk ilişkisini ele alan araştırmalar. Russel, Maze ve Bissaker, 2002 yılında yaptıkları bir çalışmada ebeveyn-çocuk ilişkisinin diğer yakın ilişki türlerinden farklılaşan, kendine özgü özelliklerini tartışarak ebeveyn-çocuk ilişkisinin temel unsurları ve boyutları hakkında tanım ve kavramsallaştırmalar ortaya koymuş ve bu ilişkiyi etkileyen etmenlerin neler olabileceği üzerinde yoğunlaşmışlardır. Araştırmacılar bu çalışmanın sonucunda ebeveyn-çocuk ilişkisinin çift yönlü olduğunu ve birlikte inşa edildiğini vurgulayarak bu ilişki üzerinde çocuğun cinsiyeti, kişilik özellikleri ve gelişimsel düzeyi, ebeveynlerin kişilik özellikleri, içinde yaşanan çevrenin özellikleri, sosyal, etnik ve kültürel faktörler gibi birçok faktörün etki bıraktığına dikkat çekmişlerdir. Aynı zamanda bu çalışma, ebeveyn-çocuk ilişkisini ele alırken psikolojik süreçlerden bireysel davranış ve özelliklere; etkileşimler ve ilişkilerden ekolojik faktörlere kadar çeşitli bağlamları bir arada ele alıp değerlendirmesi bakımından önemlidir.

Attili, Vermigli ve Roazzi (2010), yaptıkları bir çalışmada çocukların ebeveynleriyle olan etkileşimleri ve sosyal yeterlilikleri ile akran gruplarındaki sosyal başarıları arasındaki

ilişkiyi incelemişlerdir. Bu inceleme ev ortamında gözlemlenen ve 2 haftalık bir süre boyunca anne ve babalarıyla ayrı ayrı 10 dakikalık serbest oyun ikili etkileşimleri sırasında iki kez videoya kaydedilen, 34 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçları çocukların sosyal yeterliliklerinin ve ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin akran gruplarındaki başarıyı beraberinde getirdiğini; ebeveyn-çocuk ilişkisinin akran ilişkileri üzerinde belirleyici bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Ebeveynleriyle evde olumsuz etkileşim kurarken olumsuz, kontrol edici ve onaylamayan davranışlar sergileyen çocukların akranlarına karşı daha agresif olduğu ve okulda daha fazla reddedildiği belirtilmiştir. Annelerin çocuklarıyla olan olumsuz etkileşimlerinin ve onları reddetmelerinin, çocuklarının olumsuz davranış sergileme ve saldırganlık gösterme durumlarıyla olumlu bir ilişki içinde olduğu görülmüştür. Babaların etkileşimleri ve çocukların sosyal yetkinlikleri arasından çok az ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlara ek olarak, akran grubu içerisinde popüler olan çocukların, anneleri tarafından reddedilen ve akran grubu içinde ortalama olarak görülen çocuklara göre daha olumlu davranışlar sergileyen bir ilişki yapısı içinde yer aldığı görülmüştür.

McAdams vd. (2017) ergen öz-değeri ile ebeveyn-çocuk yakınlığının ve ebeveyn tarafından çocuğa yansıtılan sevgi ifadesinin ilişkili olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda hem ebeveyn-çocuk yakınlığının hem de ebeveyn tarafından ifade edilen sevginin ergen öz-değeri ile ilişkili olduğu görülmüş; olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin ergen öz-değerini artırdığı fikrini destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir.

Harris ve Orth (2020) yaptıkları meta analiz çalışmasında sosyal ilişkilerin benlik saygısı üzerinde bir etki bırakıp bırakmadığını, eğer bir etki bıraktıysa bu etkinin ne ölçüde olduğunu incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın bulguları sosyal ilişkilerin ve benlik saygısının benzer etki büyüklüklerine sahip olduğunu ve birbirlerini karşılıklı olarak etkilediğini göstermektedir. İnsanların sosyal ilişkileri ile benlik saygısı düzeyleri arasındaki bağlantının, yaşamları boyunca tüm gelişim evrelerinde karşılıklı olduğu; bireyin yüksek benlik saygısına sahip oluşunun sosyal ilişkilerinin gelişmesinde belirleyici bir etken olabildiği görülmüştür.

Fernandes ve arkadaşları 2021 yılında yaptıkları bir çalışmada, okul öncesi dönemde ebeveyn ve çocuk arasındaki bağlanma ilişkilerinin çocuğun akran grupları içinde sergilediği duygu düzenleme becerileri üzerindeki potansiyel etkilerine odaklanmışlardır. Araştırmacılar çocuğun hem annesiyle hem de babasıyla olan bağlanma durumlarını ayrı ayrı inceleyerek genel bir sonuç elde etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular, her iki ebeveynin çocuklarıyla olan bağlanma düzeylerinin birleşik etkisinin, her bir ebeveynin çocuğuyla olan bireysel bağlanma düzeyinden daha fazla duygu düzenleme becerisinin kazanımını öngördüğünü göstermiştir. Bu çalışma, çocuğun duygu

düzenleme becerisi üzerinde anne-çocuk ve baba-çocuk bağlanma ilişkisinin birleşik etkisini inceleyen bütünleştirici bir çalışma olması açısından önemlidir.

Bölüm 3

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleriyle olan ilişkileri ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışma, olası ilişkileri araştırarak olguyu daha iyi tanımlayabilmek ve ilişkiyi belirlemek adına ilişkisel model kullanılarak hazırlanmıştır. Nicel verilerin toplanmasını ve analizini içeren çalışmalar olarak tanımlanan nicel araştırma, ele alınan değişkenler arasındaki ilişkileri kanıtlamaya çalışır. Bununla birlikte, nicel araştırmalar anketler, ölçekler yoluyla elde edilen istatistiksel verilerin nesnel ölçümlerini ve istatistiksel, matematiksel veya sayısal analizini vurgular. Nicel araştırma, sayısal veri toplamaya ve bunları insan grupları arasında genellemeye veya belirli bir olguyu açıklamaya odaklanır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019; Babbie, 2020).

Nicel araştırma yöntemleri arasında yer bulan ve genellikle diğer araştırmalara göre nispeten daha büyük örneklemeler üzerinde çalışmaya imkân veren tarama araştırmaları, bir olaya ya da konuya ilişkin katılımcı grubun görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği araştırma yöntemleridir (Fraenkel ve Wallen, 2006). Tarama araştırmaları, katılımcı grubun görüşlerini ve özelliklerini betimlemeyi hedeflemektedir. Mevcut tez çalışmasında, tarama araştırmaları türlerinden kesitsel araştırma modeli kullanılmıştır. Kesitsel araştırma modeli, ele alınan değişkenlerin tek seferde, büyük örneklem gruplarında ölçüldüğü tarama araştırmalarıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019).

Araştırmanın Örneklemi

Çalışma grubunun oluşturulması için seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış, amaçlı örnekleme yöntemleri arasından ölçüt örnekleme ye yer verilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırılmasına ve araştırmacının seçilen durumlar bağlamında doğa ve toplum olaylarını, olgularını anlamasına ve bunlar arasındaki ilişkileri açıklamasına imkân verir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019). Ölçüt örnekleme (criterion sampling) ise, önceden belirlenmiş bazı önem ölçütlerini karşılayan durumların seçilmesini içerir (Patton, 2014). Bu ölçütler araştırmacı tarafından hazırlanabilir ya da daha öncesinde oluşturulmuş herhangi bir ölçüt listesi göz önünde bulundurulabilir.

Ölçüt örneklemede temel gereklilik, amaca yönelik ölçüt koymaktır. Mevcut çalışmada, okul öncesi eğitimine devam eden 3-6 yaş grubu çocukların olması ve katılımcı her çocuğun hem öğretmeninden hem de ebeveyninden karşılıklı olarak çocuk hakkında veri toplanması ölçüt olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunun demografik bilgileri tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 1

Ebeveynlerin Demografik Bilgileri

Değişken	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kadın	102	85,0
	Erkek	18	15,0
	Toplam	120	100,0
Yaş	18-20 Yaş	0	0,0
	21-25 Yaş	4	3,4
	26-30 Yaş	25	20,8
	31-35 Yaş	51	42,5
	36-40 Yaş	31	25,8
	41 ve üzeri	9	7,5
	Toplam	120	100,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	33	27,5
	Ortaöğretim/Lise	50	41,6
	Kız Meslek Lisesi	2	1,7
	Ön Lisans	8	6,7
	Lisans	25	20,8
	Lisansüstü	2	1,7
	Toplam	120	100,0
Çalışma Durumu	Evet	34	28,3
	Hayır	86	71,7
	Toplam	120	100,0
Gelir Durumu	500-1499 TL	22	18,3
	1500-3999 TL	67	55,8
	4000-9999 TL	29	24,2
	1000 TL ve üzeri	2	1,7
	Toplam	120	100,0
	Anne	37	30,8

Çocuğa	Baba	3	2,5
Bakım	Anne ve Baba	75	62,5
Sağlayan Kişi	Bakıcı	2	1,7
	Diğer	3	2,5
	Toplam	120	100,0

Katılımcı grubun cinsiyete göre dağılımını veren Tablo 1'e göre, 120 ebeveynin 102'si kadın (%85) iken yalnızca 18'i erkek (%15) ebeveyndir. Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunu annelerin oluşturduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin yaş grubu dağılımı ile ilgili elde edilen bulgulara göre %7,5'i 41 yaş ve üzerindedir. %25,8'i 36-40 yaş aralığında, %42,5'i 31-35 yaş aralığında, %20,8'i 26-30 yaş aralığındadır. Yaşı 21-25 yaş aralığında olan ebeveynler ise katılımcı ebeveynlerin %3,4'lük dilimini oluşturmaktadır.

Ebeveynlerin eğitim durumlarına göre dağılımı incelendiğinde %27,1'lik dilimin ilköğretim düzeyinde eğitim aldıkları görülmektedir. Ebeveynlerin %41,6'sı ortaöğretim/lise eğitimi, %1,7'si kız meslek lisesi, %6,7'si ön lisans mezunudur. Lisans düzeyinde eğitim alan ebeveynler yüzdelik dilimin %20,8'ini oluştururken, lisansüstü eğitim alanlar %1,7'lik bir dilimi kapsamaktadır.

Ebeveynlerin çalışma durumu dağılımı ile ilgili elde edilen bulgulara bakıldığında yüzdelik dilimin %28,3'ünü (34 kişi) çalışan, %71,7'sini (86 kişi) ise çalışmayan ebeveynlerin oluşturduğu görülmektedir. Çalışan ebeveynlerin 18'i kadın, 16'sı ise erkektir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin gelir durumlarına göre dağılımı incelendiğinde %18,3'ünün 500-1500 TL, %55,8'inin 1500-4000 TL, %24,2'sinin 4000-10000 TL ve %1,7'sinin 10000 TL ve üzeri gelire sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların çocuğa bakım sağlayan kişi olma ile ilgili dağılımları incelediğinde %30,8'lik dilimi annelerin, %2,5'lik dilimi babaların, %62,5'lik dilimi ise anne ve babaların oluşturduğu görülmektedir. Çocuğa bakım sağlayan kişilerin %1,7'sini bakıcılar oluştururken, %2,5'ni diğer bakım sağlayan kişilerin (anneanne, abla) oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 2

Çocukların Demografik Bilgileri

Değişken	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kız	58	48,3
	Erkek	62	51,7
	Toplam	120	100,0
Yaş	3 Yaş	3	2,5
	4 Yaş	26	21,7
	5 Yaş	55	45,8
	6 Yaş	36	30,0
	Toplam	120	100,0
Kardeş Sayısı	Kardeşi yok	11	9,2
	1 kardeş	44	36,7
	2 kardeş	29	24,1
	3 kardeş	25	20,8
	3 kardeş ve üzeri	11	9,2
	Toplam	120	100,0

Tablo 2’de, araştırmaya katılan çocukların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde 120 çocuğun 58’i kız (%48,3), 62’si erkek (%51,7) çocuğtur. Çalışmaya dahil olan erkek ve kız çocukların cinsiyet dağılımının birbirine yakın olduğunu göstermektedir.

Yaş grubu dağılımı ile ilgili elde edilen bulgulara göre çocukların %2,5’i 3 yaş grubu (36 aylık 3 çocuk), %21,7’si 4 yaş grubu (37-48 aylık 26 çocuk), %45,8’i 5 yaş grubu (49-60 aylık 55 çocuk) ve %30,0’u 6 yaş grubu (61-72 aylık 36 çocuk) içindedir. Yaş değişkenine ilişkin elde edilen veriler, çalışmaya dahil olan çocukların neredeyse yarısının (55 çocuk) 5 yaş grubu içerisinde yer aldığını göstermektedir.

Kardeş sayısı dağılımı ile ilgili elde edilen bulgulara bakıldığında çocukların %9,2’sinin kardeşi olmadığı görülmektedir. Kardeş sayısı 1 olan çocuklar yüzdelik dilimin %36,7’sini, kardeş sayısı 2 olan çocuklar %24,1’ini ve kardeş sayısı 3 olan çocuklar %20,8’ini oluşturmaktadır. Kardeş sayısı 3 ve üzeri olan çocukların ise yüzdelik dilimin %9,2’sini oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3

Öğretmenlerin Demografik Bilgileri, Görev Yaptığı Okul Türü ve Çalıştığı Sınıfın Yaş Aralığının Dağılımı

Değişken	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kadın	114	95,0
	Erkek	6	5,0
	Toplam	120	100,0
Yaş	20-25 Yaş	13	10,8
	26-30 Yaş	43	35,8
	31-35 Yaş	32	26,7
	36-40 Yaş	19	15,9
	41 ve üzeri	13	10,8
	Toplam	120	100,0
Eğitim Durumu	Kız Meslek Lisesi	0	0,0
	Ön Lisans	10	8,3
	Lisans	105	87,5
	Lisansüstü	5	4,2
	Toplam	120	100,0
Mesleki Deneyim	0-5 Yıl	43	35,8
	6-10 Yıl	29	24,2
	11-15 Yıl	35	29,2
	16-20 Yıl	13	10,8
	21-25 Yıl	0	0,0
	25 Yıl ve üzeri	0	0,0
	Toplam	120	100,0
Görev Yaptığı Okul Türü	Resmi Anasınıfı	75	62,5
	Resmi Anaokulu	45	37,5
	Özel Kreş veya Özel Kurum	0	0,0
	Toplam	120	100,0
Çalıştığı Sınıfın Yaş Aralığı	36-48 Aylık	4	3,3
	48-60 Aylık	33	27,5
	60-72 Aylık	54	45,0
	Karma Yaş Grubu	29	24,2
	Toplam	120	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde 120 öğretmenin 114'ü kadın (%95) iken yalnızca 6'sı erkek (%5) öğretmendir. Araştırmaya dahil olan kadın öğretmenlerin sayısının erkek öğretmenlerin sayısından daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin yaş grubu dağılımı ile ilgili elde edilen bulgulara göre %10,8'i 20-25 yaş (13 kişi), %35,8'i 26-30 yaş (43 kişi), %26,7'si 31-35 yaş (32 kişi) ve %15,9'u 36-40 yaş (19 kişi) aralığındadır. 41 ve üzeri yaş aralığında bulunan öğretmenler, yüzdelik dilimin %10,8'ini oluşturmaktadır.

Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre dağılımı incelendiğinde %8,3'nün ön lisans düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir. Lisans düzeyinde eğitim alan öğretmenler grubun %87,5'ini oluştururken, lisansüstü eğitim alanlar %4,2'lik bir dilimi temsil eder. Eğitim durumu değişkenine ilişkin toplanan verilere bakıldığında, çalışmaya katılan öğretmenler arasında kız meslek lisesi mezunu olan öğretmenlerin bulunmadığı görülmektedir.

Araştırmaya dahil olan öğretmenlerin mesleki deneyimine göre dağılımına bakıldığında 0-5 yıl arasında mesleki deneyime sahip olduğunu belirten öğretmenlerin yüzdelik dilimin %35,8'lik bir kısmını oluşturduğu ve mesleki deneyim değişkenine göre ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin %29,2'sinin 11-15 yıl, %24,2'sinin 6-10 yıl ve %10,8'inin 16-20 yıl arası mesleki deneyime sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında 21-25 yıl arası ve 25 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip olduğunu belirten öğretmenler bulunmamaktadır.

Öğretmenlerin %62,5'nin resmi anasınıfında, %37,5'nin resmi anaokulunda görev yaptığı görülmektedir. Öğretmenler arasında özel kreş veya özel okul öncesi eğitim kurumunda görev yapan kişilerin bulunmadığı görülmektedir. Öğretmenlerin çalıştığı sınıfın yaş aralığı incelendiğinde %3,3'ünün 36-48 ay grubu, %27,5'inin 48-60 ay grubu, %45'inin 60-72 ay grubu ve %24,2'sinin karma yaş grubuyla çalıştığı görülmektedir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında okul öncesi eğitime devam eden 3-6 yaş grubu çocukların psikolojik iyi oluşlarını değerlendirebilmek için öğretmen değerlendirmesine, ebeveynleriyle olan ilişkilerini değerlendirebilmek için ise ebeveyn değerlendirmesine yer verilmiştir. Araştırmaya katılacak katılımcılara (çocuklar, ebeveynler ve öğretmenler) ulaşabilmek için öncelikli olarak okul öncesi kurumlar ile görüşmeler yapılması kararlaştırılmıştır. Okul öncesi eğitimi veren kurumlar aracılığıyla hem çocuklara ve ailelere hem de öğretmenlere ulaşmanın mümkün olacağı düşünülmüş, bu nedenle ilk olarak çalışmanın kilit noktası olan

öğretmenlere ulaşmak amaçlanmıştır. Türkiye genelindeki resmi veya özel kreş, anasınıfı ve anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenlere ulaşabilmek için öncelikli olarak Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Komisyonuna başvuruda bulunulmuştur. Etik komisyonu tarafından yapılan incelemeler sonucu ilgili araştırmacının çalışmak için uygun bulunmasının (EK-E) ardından çalışmalarının başlatılması adına gerekli belgeler temin edilerek Millî Eğitim Bakanlığı'na gönderilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın onayı (EK-F) alındıktan sonra Türkiye'nin farklı illerinde yer alan resmi veya özel kreş, anaokulları ve anasınıflarına ölçme araçlarının ulaştırılmasına yönelik planlama yapılmıştır.

Veri toplama sürecinin COVID-19 salgını ile çakışmasının bir sonucu olarak, ölçme araçlarının Türkiye'nin farklı illerinde yer alan okul öncesi eğitim kurumlarına online olarak ulaştırılması kararlaştırılmıştır. Veri toplama sürecinde kullanılan formlar ve ölçme araçları (Gönüllü Katılım Formları, Demografik Bilgi Formları, Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği ve Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği/PERİK) online form haline dönüştürülmüş ve okullara iletilmiştir. Online formların akıllı cihazlar üzerinden doldurulması planlanmıştır. Formlar ilgili kurumlara iletilirken, araştırmacı veri toplama araçlarının nasıl kullanılacağını telefon görüşmesi aracılığıyla öğretmenlere detaylı bir şekilde anlatmıştır. İlgili çalışmada her bir çocuğun hem ebeveyninden hem de öğretmeninden karşılıklı olarak veri toplanması gerektiği özellikle belirtilmiş; katılımcılardan ölçekleri doldururken çocukların isimlerini belirtmeleri istenmiştir. Bunun nedeni çocuk hakkında ailelerden ve öğretmenlerden toplanan verilerin eşleşmesini ve güvenilirliğini sağlamaktır.

Öğretmenlerden sınıflarındaki çocukların ailelerine Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği' ni iletmesi, bu ölçeği dolduran ebeveynlerin çocukları için kendilerinin de PERİK Ölçeği' ni doldurmaları istenmiştir. Bu süreçte akıllı cihaz kullanımı konusunda zorluk yaşayan ailelerin olabileceği düşünülmüş; bu ailelerin veri toplama araçlarına erişimini sağlamak için öğretmenlere veri toplama araçlarının pdf formları da iletilmiştir. Çalışmayla ilgili bilgiler verildikten sonra, okullardan geri dönüş yapılması beklenmiştir.

Çalışmaya Türkiye genelindeki 16 farklı ilde yer alan farklı kurumlardan geri dönüş yapılmıştır. Katılımcıların doldurdukları formlar incelenmiş; bu formlar içinde ailelerin çocukları için doldurduğu 131, öğretmenlerin çocuklar için doldurduğu 167 adet forma ulaşılmıştır. Aileler tarafından doldurulan 131 formun 63 tanesi akıllı cihaz aracılığıyla geriye kalan 68 tanesi çıktı şeklinde doldurulmuştur. Öğretmenler tarafından doldurulan 167 formun 121 tanesi akıllı cihaz aracılığıyla geriye kalan 46 tanesi ise çıktı şeklinde doldurulmuştur. Doldurulan formlar çocukların isimlerine göre eşleştirilmiş, bunun

sonucunda toplamda elde edilen 298 formdan sadece 240 tanesinin birbiriyle eşleştiği saptanmıştır. Geriye kalan 58 formdan 48'inin karşılıklı olarak eşleşmediği, 10 tanesinin de eksik bilgi içerdiği tespit edilmiş; bu formlar geçersiz sayılmıştır. Eşleşen 240 veriden hareketle, çalışmaya 120 çocuğun dahil olduğu görülmüştür. 120 çocuktan 3'ünün verilerinin uç değer çıktığı görülmüş, bu çocuklara ilişkin toplanan karşılıklı veriler çıkarılmıştır. Çalışmanın analizleri geriye kalan 117 çocuktan elde edilen 234 form üzerinden yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak "Ebeveyn ve Çocuk Kişisel Bilgi Formu", "Öğretmen Kişisel Bilgi Formu", "Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği" ve "Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği/PERİK" kullanılmıştır.

Ebeveyn ve Çocuk Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen "Ebeveyn ve Çocuk Kişisel Bilgi Formu"nun giriş kısmında Gönüllü Katılım Formuna yer verilmiştir. Gönüllü Katılım Formunda çalışmayı yürüten kişiler hakkında bilgiye, araştırmanın amacının ve içeriğinin ne olduğuna, çalışmanın Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon ve İl Millî Eğitim Müdürlüğünden alınan izinler doğrultusunda yürütüldüğüne dair bilgilere yer verilmiştir. Bununla birlikte çalışmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı ve bilgilerin saklı kalacağı belirtilmiştir (EK-Ç). Ebeveyn ve Çocuk Kişisel Bilgi Formunda ebeveyne ilişkin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, ortalama gelir durumu, yerleşim yeri, çocuğa bakım sağlayan kişi; çocuğa ilişkin cinsiyet, yaş, okul öncesi eğitimi alma süresi ve kardeş sayısı ile ilgili bilgiler yer almaktadır (EK-Ç).

Öğretmen Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen "Öğretmen Kişisel Bilgi Formu"nun giriş kısmında Gönüllü Katılım Formuna yer verilmiştir. Gönüllü Katılım Formunda çalışmayı yürüten kişiler hakkında bilgiye, araştırmanın amacının ve içeriğinin ne olduğuna, çalışmanın Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon ve İl Millî Eğitim Müdürlüğünden alınan izinler doğrultusunda yürütüldüğüne dair bilgilere yer verilmiştir. Bununla birlikte çalışmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı ve bilgilerin saklı kalacağı belirtilmiştir (EK-D). Öğretmen Bilgi Formunda öğretmene cinsiyet, yaş, eğitim durumu, yerleşim yeri, çalıştığı okul, mesleki deneyim, çalıştığı okul türü ve çalıştığı yaş aralığı hakkında sorular yer almaktadır (EK-D).

Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği

Pianta (1992) tarafından geliştirilen Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği (Child Parent Relationship Scale, CPRS), anne-babaların, çocuklarıyla olan ilişkilerine ilişkin algılarını değerlendiren bir öz bildirim aracıdır (Driscoll ve Pianta, 2011). Ölçek, üç alt boyuttan (Çatışma, Bağlanma ve Olumlu İlişki) oluşmaktadır. Ölçeğin çatışma alt boyutu 14 madde, Bağlanma alt boyutu 6 madde ve olumlu ilişki alt boyutu 10 madde olmak üzere toplam 30 maddeden oluşmuştur (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010). Ölçek 5'li Likert tipi bir ölçektir. Toplam puan en düşük 24 ve en yüksek 120'dir. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler bulunmakta, olumsuz ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. (1) Kesinlikle uygun değil 5 puan, (5) kesinlikle çok uygun 1 puandır. Bu ölçek, 3-12 yaş arası çocuklar için geçerlidir (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010; Driscoll ve Pianta, 2011).

Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar ölçeğin geçerliğini ölçmek için kapsam ve yapı geçerliğinden faydalanmışlardır. Ölçeğin güvenirlik çalışması sonuçlarına göre ise, içi tutarlılık katsayıları (Cronbach Alfa) Çatışma boyutu alt ölçeği için .85; Olumlu İlişki boyutu alt ölçeği için .73 ve toplam için .73 olarak bulunmuştur. Yapılan Sperman Brown Testi sonrasında ölçeğin güvenirliğinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010).

Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK)

Mayr ve Ulich (2009) "iyi oluş (well-being)" ve "pozitif gelişim (positive development)" kavramlarına odaklanarak bu kavramların iyi tanımlanıp ölçmek için de geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının olması gerektiği düşüncesinden hareketle yola çıkmışlardır. Ölçek "ruh sağlığı (mental health)", "psikolojik sağlamlık (resilience)" ve "okula hazırbulunuşluk (school readiness)" kavramları temelinde geliştirilmiştir. Söz konusu kavramların ortaya çıkması uzun yıllar yapılan çalışmalar sonucunda gerçekleşmiştir. PERİK ölçeği, küçük çocuklarda iyi oluşun değerlendirilmesine yönelik kullanımı kolay, pozitif bir yaklaşım sağlaması açısından önemlidir. Ölçeğin dili ve terminolojisi, iyi oluşun neye benzediğinin çağdaş tanımlarına uygun ve bu tanımlarla tutarlıdır. Bununla birlikte, PERİK ölçeğinin boyutları ve öğeleri pratik ve erken çocukluk eğitimi ortamlarında kolayca gözlem yapmaya uygundur. Hızlı uygulanabilirliği ve uygulanması için minimum profesyonel gelişim gerektirmesi, bu ölçeğin avantajlı yönlerindendir (Laevers, 2005; Bernard, 2004; Marbina, Mashford-Scott, Church ve Tayler, 2015).

Ölçeğin orijinalindeki cronbach alfa güvenirlik katsayıları İletişim Kurma / Sosyal Performans alt ölçeğinde .88; Öz-Kontrol/ Düşüncelilik alt ölçeğinde .86; Atılganlık alt ölçeğinde .81; Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma alt ölçeğinde .82; Görev Yönelimi alt ölçeğinde .85; Keşfetmekten Hoşlanma alt ölçeğinde ise .86'dır. Ölçek 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin puanlaması, Her zaman=5, Genellikle=4, Kısmen=3, Nadiren=2, Asla=1 şeklindedir. Ölçeğin Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma alt ölçeğindeki 5 ve 6 nolu maddeler ile Görev Yönelimi alt ölçeğindeki 6 nolu madde ters puanlanmaktadır (Mayr ve Ulich, 2009). Her bir alt ölçekten alınabilecek en yüksek puan 30 en düşük puan ise 1'dir. Ölçek öğretmenler tarafından çocuklar adına doldurulmaktadır.

Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması, Özbey (2019) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı ölçeğin dil geçerliliğini ve terminolojiye uygunluğunu test etmek amacıyla 6 dil uzmanı ile çalışmıştır. Ölçeğin maddelerini en uygun hale getirmek için, ölçek öncelikle Türkçeye sonrasında tekrar Türkçe formundan orijinal diline çevrilerek tutarlılığı test edilmiştir (Özbey, 2019). Türkçe ve İngilizce ölçekten alınan toplam puanlar arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonucunda ölçeğin dil eşdeğerliği; İletişim Kurma / Sosyal Performans alt ölçeğinde .98; Öz-Kontrol/ Düşüncelilik alt ölçeğinde .96; Atılganlık alt ölçeğinde .98; Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma alt ölçeğinde .95; Görev Yönelimi alt ölçeğinde .98; Keşfetmekten Hoşlanma alt ölçeğinde ise .96 olarak hesaplanmış ve ölçeğin dil geçerliliğinin olduğu kabul edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alfa değerleri .86 ile 95. Arasındadır. Yapılan işlemler sonrasında ölçek geçerli ve güvenilir olduğu bulunmuştur (Özbey, 2019).

Verilerin Analizi

İlgili çalışmada elde edilen verilerin analizi ve çözümlenmesi IBM SPSS Statistics 24.0 paketi ile yapılmıştır.

Bölüm 4

Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde toplanan verilerden elde edilen nicel bulgular, aşağıda belirtilen alt problemlerin sırasına uygun olacak şekilde sunulmuştur.

1. Ebeveyn çocuk ilişkisi ile çocukların psikolojik iyi oluşları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkileri ne düzeydedir?
3. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ebeveynlerin;
 - a. Eğitim durumuna,
 - b. Sosyoekonomik durumuna,
 - c. Yaşına,
 - d. Çalışma durumuna,
 - e. Ebeveynin çocuğa bakım sağlayan kişinin kim olduğuna göre anlamlı fark göstermekte midir?
4. Ebeveyn-çocuk ilişkisi çocuğun;
 - a. Cinsiyetine,
 - b. Yaşına,
 - c. Kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Çocukların psikolojik iyi oluşları ne düzeydedir?
6. Çocukların psikolojik iyi oluşları ebeveynlerin;
 - a. Eğitim durumuna,
 - b. Sosyoekonomik durumuna,
 - c. Yaşına,
 - d. Çalışma durumuna,
 - e. Çocuğa bakım sağlayan kişinin kim olduğuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
7. Çocukların psikolojik iyi oluşu;
 - a. Cinsiyetlerine,
 - b. Yaşlarına,

c. Kardeş sayısına göre anlamlı fark göstermekte midir?

Ebeveyn-çocuk ilişkisi ile çocukların psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi. İlgili araştırmanın ilk alt problemi, ebeveyn-çocuk ilişkisi ile çocukların psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu bağlamda mevcut ilişki durumu Pearson Korelasyon Katsayısı aracılığıyla incelenmiştir.

Tablo 4.

Çocukların Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeyleri Arasında Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları (n=117)

Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	İletişim Kurma	Öz- kontrol	Atılganlık	Duygusal İstikrar	Görev Yönelimi	Keşfetmekten Hoşlanma	Toplam İyi Oluş	Çatışma	Olumlu İlişki	Toplam İlişki
İletişim kurma	1									
Öz-kontrol	,346**	1								
Atılganlık	,648**	,141	1							
Duygusal İstikrar	,415**	,272*	,451**	1						
Görev Yönelimi	,391**	,396*	,403**	,190*	1					
Keşfetmekten Hoşlanma	,623**	,481*	,633**	,359**	,693**	1				
Toplam İyi Oluş	,795**	,636*	,740**	,548**	,724**	,884**	1			
Çatışma	-,032	-,058	-,075	,058	,037	-,073	-,042	1		
Olumlu İlişki	-,158	-,076	-,130	,004	-,065	-,151	-,142	,415**	1	
Toplam İlişki	-,081	-,073	-,105	,048	,007	-,111	-,083	,949**	,681**	1

** . p<0.01

* . p<0.05

İncelenen sonuç tablosu (tablo 4), Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği ve PERİK Ölçeğinin kendi alt boyutlarının birbiriyle anlamlı ilişki içinde olduğunu, ancak ebeveyn-çocuk ilişkisi ile psikolojik iyi oluş düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir.

Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin düzeyi. Çalışmanın ikinci alt problemi, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin hangi düzeyde olduğunu bulmaya yöneliktir. Ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin düzeyi çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği' nin alt boyutları olan çatışma ve olumlu ilişki boyutları ile aldıkları toplam puanlara göre değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin düzeyi Tablo 5' te verilmiştir.

Tablo 5.

Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Dağılımı

Boyut	n	max	min	$\bar{X}$	SS
Çatışma	120	65	14	32,36	9,987
Olumlu ilişki	120	30	10	17,17	4,320
Toplam	120	86	24	49,53	12,358

Tablo 5, Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği' nin çatışma ve olumlu ilişki alt boyutlarında çocukların aldıkları puan durumlarını göstermektedir. Elde edilen bulgular, çocukların çatışma boyutunda aldığı en yüksek puanın 65, en düşük puanın da 14 olduğunu göstermektedir. Çatışma boyutundaki puan ortalamaları ise $\bar{X} = 32,36$ 'dır. Çocukların olumlu ilişki boyutunda aldığı en yüksek puan 30, en düşük puan 10, puan ortalamaları ise $\bar{X} = 17,17$ 'dir. Çocukların çatışma boyutunda aldıkları puanın olumlu ilişki boyutunda aldıkları puandan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği' nde yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma olumlu ilişkiyi göstermektedir. Toplam puan en yüksek 120 ve en düşük 24 arasındadır. Buradan hareketle, elde edilen bulgulardaki toplam puan durumu incelendiğinde alınan en yüksek puanın 86, en düşük puanın ise 24 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, çalışmaya dahil olan çocukların çatışma boyutunda aldıkları toplam puanların olumlu ilişki boyutunda aldıkları toplam puanlardan oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum çocuklar ile ebeveyn arasında kurulan olumsuz ve çatışmalı ilişki düzeyinin, olumlu ve yakın ilişki düzeyinden yüksek olduğunu; katılımcı grubun ebeveynleriyle daha çok çatışmalı bir ilişki yaşadığını göstermektedir.

Hill, Schultz, Jackson ve Andrews (2019) çocukların ebeveynleriyle olan çatışmalarını temel alarak bir çalışma yapmış ve bu çalışmada, ebeveyn-çocuk çatışmasının çocuğun yaşamda bir amaç duygusu geliştirme yeteneği üzerindeki etkilerini

araştırmışlardır. Hill ve arkadaşlarının elde ettikleri sonuçlar, çocukların anne-çocuk çatışması algısının genel iyi oluşları ile olumsuz ilişki içinde olduğunu ve çocukların yaşamda bir amaç duygusu geliştirme becerileri üzerinde, ileriye dönük benzersiz bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Buradan hareketle hem olumlu hem de çatışmalı ebeveyn-çocuk ilişkilerinin, çocukların iyi oluş göstergeleri üzerinde büyük bir etki bırakabileceği söylenebilir.

Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin demografik değişkenler bağlamında incelenmesi. İlgili araştırmada yanıtlanması gereken üçüncü alt problem, ebeveyn-çocuk ilişkisinin ebeveynlerin demografik değişkenlerini baz alarak incelenmesidir. Bu bağlamda Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği' nin çatışma ve olumlu ilişki boyutlarından alınan puanların ebeveynlerin eğitim durumu, sosyoekonomik durumu, yaş, çalışma durumu ve çocuğa bakım sağlayan kişi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Çalışmada kullanılan demografik faktörlerin iki veya ikiden daha fazla değişken içerdiği görülmektedir. Büyüköztürk' e (2019) göre, veri analizinde iki değişkenli verilerde bağımsız örneklem için t-testi, ikiden fazla değişkenli veriler içinse tek yönlü Varyans analizleri yapılması gerekmektedir. Belirtilen analiz yöntemlerinin kullanılması için öncelikle elde edilen verilerin normal dağılım özellikleri kontrol edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ve +2 aralığında yer aldığında, verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2010).

Tablo 6.

Mevcut değişkenlere göre çarpıklık ve basıklık katsayıları

	N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Eğitim Durumu	117	,657	,225	-,720	,446
Cinsiyet	117	1,930	,225	1,754	,446
Yaş	117	,007	,225	-,314	,446
Çalışma Durumu	117	-,921	,225	-1,172	,446
Ortalama Gelir	117	,182	,225	-,165	,446
Çocuğa Bakan Kişi	117	-,348	,225	-,838	,446
Çocuğun Cinsiyeti	117	-,070	,225	-2,000	,446
Çocuğun Yaşı	117	-,353	,225	-,524	,446
Çocuğun Kardeş Sayısı	117	,345	,225	-,774	,446

Mevcut değişkenlere göre çarpıklık ve basıklık katsayıları ebeveynin eğitim durumu için 0,657 ve-0,720, cinsiyeti için 1,930 ve 1,754, yaşı için 0,007 ve-0,317, çalışma durumu için-0,921 ve-1,172, ortalama gelir durumu için 0,182 ve -0,165, çocuğa bakan kişi için -0,348 ve -0,838, çocuğun cinsiyeti için -0,070 ve -2,000, çocuğun yaşı için -0,353 ve -0,524, çocuğun kardeş sayısı için 0,345 ve -0,774 aralığında olduğu tespit edilmiş ve normal dağıldığı kabul edilmiştir. Bu nedenle parametrik testler kategorisinde olan bağımsız örneklem için t-Testi ve Tek Yönlü Varyans testleri kullanılmıştır.

Ebeveyn-çocuk ilişkisine ebeveynin eğitim durumunun etkisi. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin alt boyutları eğitim durumu değişkenine göre incelenmiştir. Eğitim durumu değişkenine göre betimsel istatistikler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Ebeveynlerin Eğitim Durumuna Göre Çatışma, Olumlu İlişki ve Toplam Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
Çatışma	İlköğretim	32	33,47	7,624	1,348	18	50
	Ortaöğretim/Lise	50	33,22	11,158	1,578	14	59
	Ön Lisans	8	28,75	7,324	2,589	20	43
	Lisans	25	28,83	8,494	1,734	14	48
	Lisansüstü	2	28,00	2,828	2,000	26	30
	Toplam	117	31,98	9,531	,885	14	59
Olumlu İlişki	İlköğretim	32	18,41	3,876	,685	10	28
	Ortaöğretim/Lise	50	16,76	4,340	,614	10	29
	Ön Lisans	8	14,75	2,605	,921	11	18
	Lisans	25	16,75	3,937	,804	10	24
	Lisansüstü	2	12,00	,000	,000	12	12
	Toplam	117	16,99	4,119	,382	10	29
Toplam	İlköğretim	32	51,88	9,931	1,756	35	78
	Ortaöğretim/Lise	50	49,98	13,628	1,927	28	86
	Ön Lisans	8	43,50	7,874	2,784	31	55
	Lisans	25	45,58	10,517	2,147	24	65
	Lisansüstü	2	40,00	2,828	2,000	38	42

Toplam	117	48,97	11,847	1,100	24	86
--------	-----	-------	--------	-------	----	----

Çocukların ebeveynin eğitim durumuna göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği çatışma alt boyutundaki ortalama puanlarının ilköğretim ($\bar{x}$ =33,47; Ss=7,624), ortaöğretim/lise ($\bar{X}$ =33,22; Ss=11,158), ön lisans ($\bar{X}$ =28,75; Ss=7,324), lisans ($\bar{X}$ =28,83; Ss=8,494) ve lisansüstü ($\bar{X}$ =28,00; Ss=2,828) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Çocukların ebeveynin eğitim durumuna göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği olumlu ilişki alt boyutundaki ortalama puanlarının ilköğretim ($\bar{X}$ =18,41; Ss=3,876), ortaöğretim/lise ($\bar{X}$ =16,76; Ss=4,340), ön lisans ($\bar{X}$ =14,75; Ss=2,605), lisans ($\bar{X}$ =16,75; Ss=3,937) ve lisansüstü ($\bar{X}$ =12,00; Ss=,000) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Çocukların ebeveynin eğitim durumuna göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği toplam puan ortalamalarının ilköğretim ($\bar{X}$ =51,88; Ss=9,931), ortaöğretim/lise ($\bar{X}$ =49,98; Ss=13,628), ön lisans ($\bar{X}$ =43,50; Ss=7,874), lisans ($\bar{X}$ =45,58; Ss=10,517) ve lisansüstü ($\bar{X}$ =40,00; Ss=2,828) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği'nde yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma ise olumlu ilişkiyi göstermektedir. Elde edilen bulgular, çocuğuyla en yüksek olumlu ilişki düzeyine sahip olan ebeveynlerin lisansüstü ($\bar{X}$ =40,00) düzeydeki ebeveynler olduğunu göstermektedir. Ardından sırasıyla ön lisans ($\bar{X}$ =43,50), lisans ($\bar{X}$ =45,58), ortaöğretim/lise ($\bar{X}$ =49,98) ve ilköğretim ($\bar{X}$ =51,88) gelmektedir. Bu durumda eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Hem çatışma hem de olumlu ilişki boyutunda ilköğretim düzeyindeki ebeveynlerin çocukları en yüksek puanı almış, lisansüstü düzeydeki ebeveynlerin çocukları ise en düşük puanı almıştır. Ebeveynin eğitim düzeyi arttıkça ebeveyn ile çocuk arasındaki çatışmalı ilişki düzeyinin düştüğü görülmektedir. Eğitim düzeyindeki artışın, olumlu ilişki kurma düzeyindeki artışı beraberinde getirdiği görülmektedir.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 8.

Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Çalışma	Gruplar arası	500,583	4	125,146		
	Grup içi	9945,382	111	89,598	1,397	,240
	Toplam	10445,966	115			
Olumlu İlişki	Gruplar arası	158,153	4	39,538		
	Grup içi	1792,839	111	16,152	2,448	,050
	Toplam	1950,991	115			
Toplam	Gruplar arası	996,609	4	249,152		
	Grup içi	15144,313	111	136,435	1,826	,129
	Toplam	16140,922	115			

* $p < 0,05$

Yapılan analize göre elde edilen sonuçlar çocukların ebeveynlerin eğitim durumuna göre çatışma [$F(4-111)=1,397$, $p>0,05$], olumlu ilişki [$F(4-111)=2,448$, $p>0,05$] ve toplam [$F(4-111)=1,826$, $p>0,05$] puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda da ikili bir anlamlılık görülmemiştir.

Dereli ve Dereli' nin (2017) yaptıkları çalışmada anne ve babanın öğrenim düzeyinin ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı fark yarattığı belirtilmiştir. Saygı'nın (2011) anne-çocuk ilişkisini birtakım değişkenler açısından değerlendirdiği çalışmanın bulguları, anne ve babanın eğitim durumunun anne ile çocuk arasında kurulan ilişki üzerinde anlamlı fark yarattığı sonucunu desteklemektedir. Saygı ve Uyanık Balat (2013) tarafından yapılan çalışmada annenin eğitim durumunun ebeveyn çocuk ilişki ölçeğinin çatışma boyutunda anlamlı fark yaratırken, yakınlık/olumlu ilişki boyutunda anlamlı fark yaratmadığı bulunmuştur. Mevcut çalışmada ise ebeveynin eğitim düzeyi ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı bir fark yaratmamış, ancak istatistiksel olarak eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurma düzeylerinin eğitim düzeyi daha düşük ebeveynlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre, eğitim düzeyinin ebeveyn-çocuk ilişkisinde belirleyici rol üstlenebileceği ve eğitim düzeyi arttıkça olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin artış gösterebileceği söylenebilir. Ebeveynler eğitim düzeyleri arttıkça kitap okumakla daha fazla ilgilenmiş, bunun sonucu olarak da ebeveyn-çocuk ilişkileri konusunda araştırmalar yaparak çocuklarıyla olan ilişkilerini geliştirmeyi amaçlamış olabilirler.

Ebeveyn-çocuk ilişkisine sosyoekonomik durumun etkisi. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin alt boyutları sosyoekonomik durum değişkenine göre incelenmiştir. Sosyoekonomik durum değişkenine göre betimsel istatistikler Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Sosyoekonomik Duruma Göre Çatışma, Olumlu İlişki ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
Çatışma	500-1499 TL	21	32,24	9,077	1,981	16	51
	1500-3999 TL	66	32,65	9,450	1,172	14	57
	4000-9999 TL	28	30,96	9,994	1,889	19	59
	1000 TL ve üzeri	2	22,00	11,314	8,000	14	30
	Toplam	117	31,98	9,531	,885	14	59
Olumlu İlişki	500-1499 TL	21	17,29	4,776	1,042	10	28
	1500-3999 TL	66	17,28	4,002	,496	10	29
	4000-9999 TL	28	16,39	3,862	,730	10	27
	1000 TL ve üzeri	2	13,00	4,243	3,000	10	16
	Toplam	117	16,99	4,119	,382	10	29
Toplam	500-1499 TL	21	49,52	12,156	2,653	34	78
	1500-3999 TL	66	49,92	11,188	1,388	28	75
	4000-9999 TL	28	47,36	12,772	2,414	33	86
	1000 TL ve üzeri	2	35,00	15,556	11,000	24	46
	Toplam	117	48,97	11,847	1,100	24	86

Çocukların ailenin sosyoekonomik durumuna göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği çatışma alt boyutundaki ortalama puanlarının 500-1499 TL ($\bar{X}$ =32,24; Ss=9,077), 1500-3999 TL ($\bar{X}$ =32,65; Ss=9,450), 4000-9999 TL ($\bar{X}$ =30,96; Ss=9,994), 10000 ve üzeri ($\bar{X}$ =22,00; Ss=11,314) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Çocukların ailenin sosyoekonomik durumuna göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği olumlu ilişki alt boyutundaki ortalama puanlarının 500-1499 TL ($\bar{X}$ =17,29; Ss=4,776), 1500-

3999 TL ($\bar{X}=17,28$; $Ss=4,002$), 4000-9999 TL ($\bar{X}=16,39$; $Ss=3,862$), 10000 ve üzeri ($\bar{X}=13,00$; $Ss=4,243$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çocukların ailenin sosyoekonomik durumuna göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği toplam puan ortalamalarının 500-1499 TL ($\bar{X}=49,52$; $Ss=12,156$), 1500-3999 TL ($\bar{X}=49,92$; $Ss=11,188$), 4000-9999 TL ($\bar{X}=47,36$; $Ss=12,772$), 10000 TL ve üzeri ($\bar{X}=35,00$; $Ss=15,556$) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği'nde yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma ise olumlu ilişkiyi göstermektedir. Çatışma boyutunda en yüksek puanı alan grubun 1500-3999 TL gelire sahip olan grup; en düşük puanı alan grubun ise, 10000 TL ve üzeri gelire sahip olan grup olduğu görülmektedir. Bu durum sosyoekonomik düzeydeki artışla birlikte, ebeveyn ile çocuk arasındaki çatışmalı ilişki düzeyinin azaldığını göstermektedir. Olumlu ilişki boyutunda ise en yüksek puanı alan grubun 500-1499 TL gelire sahip olan grup; en düşük puanı alan grubun 10000 TL ve üzeri gelire sahip olan grup olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular, 10000 TL ve üzeri gelire sahip ailelerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurma düzeyinin ($\bar{X}=35,00$; $Ss=15,556$) diğer gruplara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailelerin gelir düzeyindeki artış, ebeveynlerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmelerini sağlayacak etkinlikler için yeterli maddi kaynak sağladığından, olumlu ilişki kurma düzeyinde artış meydana gelmiş olabilir.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 10.

Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Sosyoekonomik Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Çalışma	Gruplar arası	258,330	3	86,110		
	Grup içi	10187,635	112	90,961	,947	,421
	Toplam	10445,966	115			
Olumlu İlişki	Gruplar arası	49,012	3	16,337		
	Grup içi	1901,980	112	16,982	,962	,413
	Toplam	1950,991	115			
Toplam	Gruplar arası	528,640	3	176,213		
	Grup içi	15612,282	112	139,395	1,264	,290
	Toplam	16140,922	115			

* $p < 0,05$

Yapılan analize göre elde edilen sonuçlar çocukların ebeveynlerin sosyoekonomik durumuna göre çatışma [$F(3-112)=0,947$, $p > 0,05$], olumlu ilişki [$F(3-112)=0,962$, $p > 0,05$] ve toplam [$F(3-112)=1,264$, $p > 0,05$] puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda da ikili bir anlamlılık görülmemiştir.

Saygı tarafından 2011 yılında yapılan çalışmada babanın yaşı ve ailenin sosyoekonomik durumu değişkenleriyle annenin Ebeveyn-Çocuk İlişki Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür. Solak Arabacı (2018) tarafından yapılan çalışmada, anne ile çocuk arasındaki ilişkilerin anne öğrenim durumuna ve aile gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Pannilage (2017) çeşitli sosyo-ekonomik nedenlerden kaynaklanan ailedeki uyumsuzlukların, ebeveyn-çocuk ilişkilerini ve çocukların iyi oluşunu olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir. Mevcut çalışmada elde edilen bulgulara bakıldığında, çocukların ebeveynleriyle olan ilişkileri üzerinde sosyoekonomik duruma göre anlamlı fark bulunmamıştır. 10000 TL ve üzeri gelire sahip ailelerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurma düzeyinin ($\bar{x}=35,00$; $Ss=15,556$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre, sosyoekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurabilme düzeylerinin, sosyoekonomik durumu daha düşük olan ailelere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, sosyoekonomik durumdaki artışın ebeveyn ile çocuk arasındaki çatışmalı-olumsuz ilişki düzeyinde azalma meydana getirdiği söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre, ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyleri düştükçe çocukları ile daha çok çatışmalı ilişki yaşadığını, maddi imkansızlıkların ev içindeki ilişkilerin bozulmasına ve her bir aile üyesinin düşük düzeyde psikolojik iyi oluşa sahip olmasına zemin hazırladığını söylenebilir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisine ebeveynin yaşının etkisi. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin alt boyutları ebeveyn yaşı değişkenine göre incelenmiştir. Ebeveyn yaşı değişkenine göre betimsel istatistikler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Ebeveyn Yaşına Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut	N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
21-25 yaş	4	17,25	4,573	2,287	12	23

Olumlu İlişki	26-30 yaş	24	17,00	3,426	,699	11	25
	31-35 yaş	49	17,33	4,791	,691	10	29
	36-40 yaş	31	16,97	3,391	,609	10	26
	41 ve üzeri	9	15,11	4,428	1,476	10	24
	Total	117	16,99	4,119	,382	10	29
Çatışma	21-25 yaş	4	31,50	2,646	1,323	29	35
	26-30 yaş	24	32,67	11,243	2,295	15	57
	31-35 yaş	49	32,17	9,425	1,360	14	59
	36-40 yaş	31	32,06	9,434	1,694	14	50
	41 ve üzeri	9	29,11	8,551	2,850	20	43
	Total	117	31,98	9,531	,885	14	59
Toplam	21-25 yaş	4	48,75	6,702	3,351	42	58
	26-30 yaş	24	49,67	12,675	2,587	29	76
	31-35 yaş	49	49,50	12,953	1,870	24	86
	36-40 yaş	31	49,03	10,800	1,940	29	65
	41 ve üzeri	9	44,22	9,338	3,113	31	57
	Total	117	48,97	11,847	1,100	24	86

Ebeveynin yaşına göre çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği olumlu ilişki boyutundaki ortalama puanlarının 21-25 yaş ($\bar{X}$ =17,25; Ss=4,573), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =17,00; Ss=3,426), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =17,33; Ss=4,791), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =16,97; Ss=3,391), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =15,11; Ss=4,428) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Ebeveynin yaşına göre çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği çatışma boyutundaki ortalama puanlarının 21-25 yaş ($\bar{X}$ =31,50; Ss=2,646), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =32,67; Ss=11,243), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =32,17; Ss=9,425), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =32,06; Ss=9,434), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =29,11; Ss=8,551) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Ebeveynin yaşına göre çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği toplam puan ortalamalarının 21-25 yaş ($\bar{X}$ =48,75; Ss=6,702), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =49,67; Ss=12,675), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =49,50; Ss=12,953), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =49,03; Ss=10,800), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =44,22; Ss=9,338) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu durum, 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =44,22) grubun ölçekten aldığı toplam puanın en düşük, 26-30 yaş ($\bar{X}$ =49,67) grubun ölçekten aldığı toplam puanın en yüksek olduğunu göstermektedir.

Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği'nde yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma ise olumlu ilişkiyi göstermektedir. Hem çatışma hem de olumlu ilişki boyutunda en yüksek puanı 21-25 yaş arasındaki ebeveynlerin çocukları; en düşük puanı ise 41 yaş ve

üzeri ebeveynlerin çocukları almıştır. Yaş artışıyla birlikte, ebeveynlerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurma düzeylerinin arttığı, çatışmalı ilişki kurma düzeylerinin ise azaldığı görülmektedir. Bu durum, 41 yaş ve üzeri ebeveyn grubunun diğer gruplara göre çocuklarıyla nispeten daha yüksek olumlu ilişki düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Ebeveyn yaşının artışı, elde edilen yaşam deneyimindeki artışı da beraberinde getirmektedir. Ebeveynlerinin yaşam deneyimindeki artışın, çocuklarıyla olumlu ilişki kurma düzeylerini desteklediği söylenebilir.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 12.

Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Çalışma	Gruplar arası	37,718	4	9,430		
	Grup içi	1913,273	111	17,237	,547	,702
	Toplam	1950,991	115			
Olumlu İlişki	Gruplar arası	88,206	4	22,051		
	Grup içi	10357,760	111	93,313	,236	,917
	Toplam	10445,966	115			
Toplam	Gruplar arası	228,316	4	57,079		
	Grup içi	15912,607	111	143,357	,398	,810
	Toplam	16140,922	115			

* $p < 0,05$

Tablo 12'ye bakıldığında, elde edilen sonuçlar çocukların ebeveynlerin yaşına göre olumlu ilişki [$F(4-111)=0,547$, $p>0,05$], çatışma [$F(4-111)=0,236$, $p>0,05$] ve toplam [$F(4-111)=0,398$, $p>0,05$] puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda da gruplar arasında ikili bir anlamlılık görülmemiştir.

Saygı tarafından 2011 yılında yapılan çalışmada annenin yaşı ile annelerin Ebeveyn-Çocuk İlişki Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık olduğu, babanın yaşı ile Ebeveyn-Çocuk İlişki Ölçeği'nden alınan puanlar arasında ise anlamlı fark

olmadığı belirtilmiştir. Mevcut tez araştırmasında ise ebeveyn yaşı ile ebeveyn-çocuk ilişkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür. Ancak 41 yaş ve üzeri ebeveyn grubunun diğer gruplara göre çocuklarıyla daha yüksek olumlu ilişki düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, ebeveyn yaşı ilerledikçe ebeveynlerin çocuklarıyla olumlu ilişki düzeyinin artacağı söylenebilir. Bunun nedeni, ebeveynlerin yaşları ilerledikçe, çocuk yetiştirme konusunda daha hoşgörülü davranmaları olabilir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisine ebeveynin çalışma durumunun etkisi. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin boyutları ebeveynin çalışma durumu değişkenine göre incelenmiştir. Ebeveynin çalışma durumu değişkenine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Ebeveynin Çalışma Durumuna Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata
Olumlu İlişki	Evet	34	17,15	3,611	,619
	Hayır	83	16,93	4,331	,478
Çatışma	Evet	34	32,56	9,592	1,645
	Hayır	82	31,74	9,554	1,055
Toplam	Evet	34	49,71	11,635	1,995
	Hayır	83	48,67	11,992	1,324

Tablo 13, 117 ebeveynden 34'ünün çalıştığını, 83'ünün ise çalışmadığını göstermektedir. Ebeveynin çalışma durumuna göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği olumlu ilişki boyutunda ebeveynleri çalışan çocukların ortalama puanlarının ($\bar{X}=17,15$; $Ss=3,611$), ebeveynleri çalışmayan çocukların ortalama puanlarının ise ($\bar{X}=16,93$; $Ss=4,331$) olduğu görülmektedir.

Çatışma boyutunda ise ebeveynleri çalışan çocukların ortalama puanlarının ($\bar{X}=32,56$; $Ss=9,592$), ebeveynleri çalışmayan çocukların ortalama puanlarının ise ($\bar{X}=31,74$; $Ss=9,554$) olduğu görülmektedir.

Ebeveynin çalışma durumuna göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği toplam puan ortalamalarının ebeveyni çalışan çocuklarda ($\bar{X}=49,71$; $Ss=11,635$), ebeveyni çalışmayan çocuklarda ($\bar{X}=48,67$; $Ss=11,992$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, ebeveyni çalışan çocukların ölçekten aldığı toplam puanın ebeveyni çalışmayan çocukların ölçekten aldığı toplam puandan yüksek olduğunu göstermektedir. Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği'nde yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma ise olumlu ilişkiyi göstermektedir. Bu durumda, ebeveynleri çalışan çocukların aldıkları toplam puan ortalaması ($\bar{X}=49,71$) ebeveynleri çalışmayan çocukların aldıkları toplam puan ortalamasından ($\bar{X}=48,67$) daha yüksek olduğundan, çalışan ebeveynlerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurma düzeyinin çalışmayan ebeveynlere göre nispeten daha düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak toplam puanların birbirine yakın oluşu, olumlu ilişki kurma düzeyleri arasında belirgin bir fark olmayışını gözler önüne sermektedir. Aradaki bu farkın nedeni, çalışmayan ebeveynlerin çocuklarına zaman ayırarak onlarla daha fazla ilgilenmeleri olabilir.

Tablo 14.

Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Çalışma Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Boyut	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Çatışma	Evet	34	32,56	9,592	114	0,418	0,677
	Hayır	83	31,74	9,554			
Olumlu İlişki	Evet	34	17,15	3,611	114	0,261	0,795
	Hayır	83	16,93	4,331			
Toplam	Evet	34	49,71	11,635	114	0,427	0,670
	Hayır	83	48,67	11,992			

* $p<0,05$

Ebeveynlerin çalışma durumunun çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeğinden aldıkları puanlara etkisi bağımsız örneklem t-Testi ile incelenmiştir. İlgili tabloda çatışma, olumlu ilişki ve toplam ortalama puanlarına yer verilmiştir. Elde edilen bulgular çatışma [$t(114)=0,418$, $p=0,677>0,05$], olumlu ilişki [$t(114)=0,261$, $p=0,795>0,05$] ve toplam [$t(114)=0,427$, $p=0,670>0,05$] puanları ile ebeveyn-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Heinrich (2014), çocukların iyi oluşu ve ebeveynleriyle geliştirdikleri ilişki üzerinde ebeveynlerin çalışma durumunun etkileri üzerinde durmuştur. Çalışma durumu ile sosyoekonomik durumun birbirinden bağımsız olmadığına ve çocuk üzerinde ortak bir etkiye sahip olduğuna değinmektedir. Heinrich'e göre çalışan ebeveynlerin para kazanması, çocukların ihtiyaçlarını karşılamayı ve içinde bulundukları çevrenin kalitesini arttırmayı sağlamaktadır. Nitelikli bir çevre ve bakım hizmeti sunmanın, ebeveyn ile çocuk arasında olumlu ve sağlıklı ilişki kurulmasını destekleyeceğini ifade eder. Öte yandan Heinrich, anne-çocuk bağlanmasına vurgu yaparak annenin çocuğundan sık veya uzun süreli ayrılmasını gerektiren bir işte çalışmasının, aralarındaki bağı engelleyebileceğine, anne ve çocuk arasındaki bağlanma sürecini etkileyebileceğine dikkat çeker. Mevcut çalışmanın bulguları, çatışma ve olumlu ilişki boyutunda en yüksek puanı alan çocukların, çalışan ebeveynlerin çocukları olduğunu göstermektedir. Bu durum, çalışan ebeveynlerin çalışmayan ebeveynlere göre çocuklarıyla daha fazla çatışmalı ve daha az olumlu ilişki kurma düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Çalışan ebeveynlerin çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşamasının nedeni, ebeveynlerin iş yerinde stres yaşamaları ve bu stresin olumsuz etkilerini çocuklarına da yansıtmaları olabilir.

Çocuğa bakım sağlayan kişinin ebeveyn-çocuk ilişkisine etkisi. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin boyutları çocuğa bakım sağlayan kişi değişkenine göre incelenmiştir. Çocuğa bakım sağlayan kişi değişkenine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocuğa Bakım Sağlayan Kişiye Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
Olumlu İlişki	Anne	37	17,49	3,709	,610	10	26
	Baba	3	13,67	3,786	2,186	11	18
	Anne ve Baba	74	17,00	4,301	,503	10	29
	Bakıcı	1	10,00	.	.	10	10
	Diğerleri	2	16,00	1,414	1,000	15	17
	Toplam	117	16,99	4,119	,382	10	29
Çatışma	Anne	37	32,46	7,418	1,220	20	50
	Baba	3	40,00	18,682	10,786	20	57

	Anne ve Baba	74	31,84	10,024	1,173	14	59
	Bakıcı	1	23,00	.	.	23	23
	Diğerleri	2	21,00	2,828	2,000	19	23
	Toplam	117	31,98	9,531	,885	14	59
Toplam	Anne ve Baba	37	49,95	8,492	1,396	35	65
	Bakıcı	3	53,67	22,030	12,719	31	75
	Anne ve Baba	74	48,84	12,871	1,506	24	86
	Bakıcı	1	33,00	.	.	33	33
	Diğerleri	2	37,00	1,414	1,000	36	38
	Toplam	117	48,97	11,847	1,100	24	86

Tablo 15'te çocuğa bakım sağlayan kişi değişkenine göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği olumlu ilişki boyutundaki ortalama puanlarının anne ($\bar{X}=17,49$; $Ss=3,709$), baba ($\bar{X}=13,67$; $Ss=3,786$), anne ve baba ($\bar{X}=17,00$; $Ss=4,301$), bakıcı ($\bar{X}=10,00$; $Ss=.$) ve diğerleri ($\bar{X}=16,00$; $Ss=1,414$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Buradan, çocukların bakıcı ile olumlu ilişki kurma düzeyinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çocuğa bakım sağlayan kişi değişkenine göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği çatışma boyutundaki ortalama puanlarının anne ($\bar{X}=32,46$; $Ss=7,418$), baba ($\bar{X}=40,00$; $Ss=18,682$), anne ve baba ($\bar{X}=31,84$; $Ss=10,024$), bakıcı ($\bar{X}=23,00$; $Ss=.$) ve diğerleri ($\bar{X}=21,00$; $Ss=2,828$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çatışma boyutunda çocukların en az çatışmalı ilişkiyi bakıcıları ile yaşadıkları, en fazla çatışmalı ilişkiyi ise baba ile yaşadıkları görülmektedir.

Çocuğa bakım sağlayan kişi değişkenine göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği toplam puanlarının anne ($\bar{X}=49,95$; $Ss=8,492$), baba ($\bar{X}=53,67$; $Ss=22,030$), anne ve baba ($\bar{X}=48,84$; $Ss=12,871$), bakıcı ($\bar{X}=33,00$; $Ss=.$) ve diğerleri ($\bar{X}=37,00$; $Ss=1,414$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği'nde yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma ise olumlu ilişkiyi göstermektedir. Elde edilen bulgulardaki toplam puanlar incelendiğinde, alınan puanlar arasında belirgin bir fark olmadığı görülmektedir. Ancak babaların diğer gruplara göre toplam ortalama puanlarının daha yüksek ($\bar{X}=53,67$) olduğundan, babaların çocuklarıyla çatışmalı ilişki yaşama düzeyinin diğer gruplara göre daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Toplam puanlar, çocuklar ile olumlu ilişki kurma düzeyi en yüksek olan kişilerin bakıcılar olduğunu göstermektedir. Buradan, bakıcıların

çocuklarla olumlu iletişim kurma becerilerinin diğer gruplara göre daha iyi olabileceği söylenebilir.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 16.

Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Çocuğa Bakım Sağlayan Kişiye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Olumlu İlişki	Gruplar arası	93,081	4	23,270	1,390	,242
	Grup içi	1857,910	111	16,738		
	Toplam	1950,991	115			
Çatışma	Gruplar arası	524,749	4	131,187	1,468	,217
	Grup içi	9921,217	111	89,380		
	Toplam	10445,966	115			
Toplam	Gruplar arası	644,336	4	161,084	1,154	,335
	Grup içi	15496,586	111	139,609		
	Toplam	16140,922	115			

* $p < 0,05$

Tablo 16'daki sonuçlar çocuğa bakım sağlayan kişi değişkenine göre olumlu ilişki [$F(4-111)=1,390$, $p > 0,05$], çatışma [$F(4-111)=1,468$, $p > 0,05$] ve toplam [$F(4-111)=1,154$, $p > 0,05$] puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda da gruplar arasında ikili bir anlamlılık görülmediği tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin demografik değişkenler bağlamında incelenmesi. İlgili araştırmada yanıtlanması gereken dördüncü alt problemi, ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların demografik değişkenlerine göre incelenmesini temel almaktadır. Bu bağlamda Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği' nin çatışma ve olumlu ilişki boyutlarından alınan puanların çocukların cinsiyet, yaş ve kardeş sayısı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisine çocukların cinsiyetinin etkisi. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin boyutları çocukların cinsiyet değişkenine (kız çocuk, erkek çocuk) göre incelenmiştir. Çocukların cinsiyetine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut	Çocuğun cinsiyeti	N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata
Olumlu İlişki	Kız	56	16,89	4,301	,575
	Erkek	61	17,08	3,976	,513
Çatışma	Kız	56	31,41	9,109	1,217
	Erkek	61	32,52	9,955	1,285
Toplam	Kız	56	48,30	11,789	1,575
	Erkek	61	49,60	11,966	1,545

Tablo 17, 117 çocuktan 56’sının kız çocuk, 61’nin ise erkek çocuk olduğunu göstermektedir. Çocuğun cinsiyetine göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği olumlu ilişki boyutunda kız çocuklarının ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =16,89; Ss=4,301), erkek çocukların ortalama puanlarının ise ($\bar{X}$ =17,08; Ss=3,976) olduğu görülmektedir. Çatışma boyutunda ise kız çocukların ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =31,41; Ss=9,109), erkek çocukların ortalama puanlarının ise ($\bar{X}$ =32,52; Ss=9,955) olduğu görülmektedir. Alt boyutlardan elde edilen sonuçlar, kız çocuklarının ebeveynleri ile olumlu ilişki kurma düzeyinin erkek çocuklardan daha yüksek; çatışmalı ilişki kurma düzeyinin ise erkek çocuklardan daha düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Çocuğun cinsiyeti değişkenine göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği toplam puan ortalamalarının kız çocuklarında ($\bar{X}$ =48,30; Ss=11,789), erkek çocuklarında ($\bar{X}$ =49,60; Ss=11,966) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, erkek çocuklarının ölçekten aldığı toplam puanın kız çocuklarının ölçekten aldığı toplam puandan yüksek olduğunu göstermektedir. Erkek çocukların aldıkları toplam puan ortalaması ($\bar{X}$ =49,60) kız çocukların aldıkları toplam puan ortalamasından ($\bar{X}$ =48,30) daha yüksek olduğundan, erkek çocukların ebeveynleriyle olumlu ilişki kurma düzeyinin kız çocuklarına göre nispeten daha düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Çocukların cinsiyeti değişkenin ebeveyn-çocuk ilişkisine etkisi bağımsız örneklem için t-Testi ile incelenmiştir.

Tablo 18.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İncelenmesi

Boyut	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Çatışma	Kız	56	31,41	9,109	116	-0,623	0,535
	Erkek	61	32,52	9,955			
Olumlu İlişki	Kız	56	16,89	4,301	116	-0,248	0,805
	Erkek	61	17,08	3,976			
Toplam	Kız	56	48,30	11,789	116	-0,587	0,558
	Erkek	61	49,60	11,966			

* $p < 0,05$

İlgili tabloda çatışma, olumlu ilişki ve toplam ortalama puanlarına yer verilmiştir. Elde edilen bulgular çatışma [$t(116) = -0,623$, $p = 0,535 > 0,05$], olumlu ilişki [$t(116) = -0,248$, $p = 0,805 > 0,05$] ve toplam [$t(116) = -0,587$, $p = 0,558 > 0,05$] puanları ile ebeveyn-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Ummanel (2017) yaptığı çalışmada ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde çocuğun cinsiyetinin anlamlı fark yarattığını belirtirken, Dereli ve Dereli' nin (2017) çalışmasında çocuğun cinsiyetinin anlamlı fark yaratmadığı ifade edilmektedir. Mevcut çalışmada ise çocuğun cinsiyeti ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı bir fark yaratmamış, ancak erkek çocukların ölçekten aldıkları toplam puan ortalamasının ($\bar{X} = 49,60$) kız çocukların aldıkları toplam puan ortalamasından ($\bar{X} = 48,30$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak toplam puanların birbirine yakın oluşu, olumlu ilişki kurma düzeyleri arasında belirgin bir fark olmayışını gözler önüne sermektedir. Alan yazında bu bulguyu destekleyen çalışma sonuçları bulunmaktadır. Diğer cinsiyet kombinasyonlarına (anne-oğlan, baba-oğlan, baba-kız vb.) kıyasla anneler ve kızlar arasında daha fazla yakınlık ve çatışma olduğu; kızların

erkek çocuklara göre anne ve babalarıyla daha iyi bir ilişki kurma eğiliminde olduğu bulunmuştur (Suitor, Gilligan ve Pillimer; 2015; Tam vd., 2012). Lloyd ve Devine (2006) tarafından yapılan bir araştırma, çocukların cinsiyet farklılıklarının, ebeveyn-çocuk ilişkisinin gücünü etkilediğini ve ebeveynlerin kız çocuklarına oğlan çocuklarına nazaran daha olumlu ebeveynlik yapma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmacılar aynı zamanda ebeveynlerin kızlarına karşı daha destekleyici ve daha iyi iletişim kurma eğiliminde olduklarının da altını çizmektedir. Bu bakımdan mevcut araştırmada erkek çocukların ebeveynleriyle olumlu ilişki kurma düzeyinin kız çocuklarına göre daha düşük düzeyde olmasının nedeni, ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarına karşı olan yaklaşımlarındaki farklılıklar olabilir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisine çocukların yaşının etkisi. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin boyutları çocukların yaş değişkenine göre incelenmiştir. Çocukların yaşları 3 yaş (36 aylık), 4 yaş (37-48 aylık), 5 yaş (49-60 aylık) ve 6 yaş (61-72 aylık) şeklinde kategorize edilmiştir. Çocukların yaşına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocuğun Yaşına Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
Olumlu İlişki	3 yaş	3	15,67	1,528	,882	14	17
	4 yaş	26	18,15	3,844	,754	10	27
	5 yaş	54	16,81	4,507	,619	10	29
	6 yaş	34	16,50	3,776	,648	10	25
	Toplam	117	16,99	4,119	,382	10	29
Çatışma	3 yaş	3	33,67	11,930	6,888	24	47
	4 yaş	26	34,81	10,848	2,127	14	59
	5 yaş	54	31,57	9,427	1,295	14	57
	6 yaş	34	30,32	8,311	1,425	15	51
	Toplam	117	31,98	9,531	,885	14	59
Toplam	3 yaş	3	49,33	12,662	7,311	38	63
	4 yaş	26	52,96	13,748	2,696	24	86
	5 yaş	54	48,38	11,947	1,641	29	78
	6 yaş	34	46,82	9,666	1,658	31	76
	Toplam	117	48,97	11,847	1,100	24	86

Tablo 19, 117 çocuktan 3'ünün 3 yaş (36 aylık), 26'sının 4 yaş (37-48 aylık), 54'ünün 5 yaş (49-60 aylık) ve 34'ünün 6 yaş (61-72 aylık) grubunda yer aldığını göstermektedir.

Çocuğun yaşı değişkenine göre çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği olumlu ilişki boyutundaki ortalama puanlarının 3 yaş ($\bar{X}$ =15,67; Ss=1,528), 4 yaş ($\bar{X}$ =18,15; Ss=3,844), 5 yaş ($\bar{X}$ =16,81; Ss=4,507) ve 6 yaş ($\bar{X}$ =16,50; Ss=3,776) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çocuğun yaşı değişkenine göre çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği çatışma boyutundaki ortalama puanlarının 3 yaş ($\bar{X}$ =33,67; Ss=11,930), 4 yaş ($\bar{X}$ =34,81; Ss=10,848), 5 yaş ($\bar{X}$ =31,57; Ss=9,427) ve 6 yaş ($\bar{X}$ =30,32; Ss=8,311) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Çocuğun yaşı değişkenine göre çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği toplam puan ortalamalarının 3 yaş ($\bar{X}$ =49,33; Ss=12,662), 4 yaş ($\bar{X}$ =52,96; Ss=13,748), 5 yaş ($\bar{X}$ =48,38; Ss=11,947) ve 6 yaş ($\bar{X}$ =46,82; Ss=9,666) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği'nde yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma ise olumlu ilişkiyi göstermektedir. Elde edilen bulgular, 4 yaş ($\bar{X}$ =52,96) grubunun ölçekten aldığı toplam puanın en yüksek, 6 yaş ($\bar{X}$ =46,82) grubunun ölçekten aldığı toplam puanın en düşük puan olduğunu göstermektedir. Bu durum, 6 yaş grubu çocukların diğer yaş grubundaki çocuklara göre ebeveynleriyle daha yüksek olumlu ilişki düzeyine sahip olduğunu; 4 yaş grubu çocukların ise diğer yaş grubundaki çocuklara göre, ebeveynleriyle daha yüksek çatışmalı ilişki düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, ebeveynleriyle en çok çatışma yaşayan yaş grubunun 4 yaş grubu olduğunu belirtmektedir.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 20.

Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Olumlu	Gruplar arası	50,327	3	16,776		
İlişki	Grup içi	1900,664	112	16,970	,989	,401
	Toplam	1950,991	115			

Çatışma	Gruplar arası	318,800	3	106,267		
	Grup içi	10127,165	112	90,421	1,175	,322
	Toplam	10445,966	115			
Toplam	Gruplar arası	589,900	3	196,633		
	Grup içi	15551,022	112	138,848	1,416	,242
	Toplam	16140,922	115			

* $p < 0,05$

Tablo 20'ye göre elde edilen sonuçlar çocuğun yaşı değişkenine göre olumlu ilişki [$F(3-112)=0,989$, $p > 0,05$], çatışma [$F(3-112)=1,175$, $p > 0,05$] ve toplam [$F(3-112)=1,416$, $p > 0,05$] puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda da gruplar arasında ikili bir anlamlılık bulunmamıştır.

Dereli ve Dereli' nin (2017) yaptıkları çalışmada çocuğun yaşının ve cinsiyetinin ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı fark yaratmadığı belirtilmiştir. Saygı' nın (2011) yaptığı çalışmada çocuğa yönelik değişkenler (çocuğun yaşı, devam ettiği okul türü) ile annelerin Ebeveyn-Çocuk İlişki Ölçeği puanları arasında anlamlı farklılık olduğu belirtilmiştir. Mevcut çalışmada ise çocukların ebeveynleriyle olan ilişkileri üzerinde çocuğun yaşına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Bulgular ışığında, ebeveyn-çocuk ilişkisini çocuğun yaşından daha farklı değişkenlerin etkili olabileceği söylenebilir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisine çocukların kardeş sayısının etkisi. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin boyutları çocuk sayısı değişkenine göre incelenmiştir. Kardeş sayısı değişkenine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Çocukların Kardeş Sayısına Göre Olumlu İlişki, Çatışma ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
Olumlu İlişki	Kardeş yok	11	17,27	3,379	1,019	12	23
	1 Kardeş	44	15,88	3,410	,520	10	24
	2 kardeş	28	17,29	5,062	,957	10	29
	3 kardeş	23	17,74	3,980	,830	12	26

	4 ve üzeri	11	18,73	4,541	1,369	11	28
	Toplam	117	16,99	4,119	,382	10	29
Çatışma	Kardeş yok	11	31,82	7,910	2,385	21	48
	1 Kardeş	44	31,05	8,904	1,358	15	57
	2 kardeş	28	32,14	10,718	2,025	14	59
	3 kardeş	23	32,13	10,614	2,213	14	51
	4 ve üzeri	11	35,09	8,746	2,637	20	50
	Toplam	117	31,98	9,531	,885	14	59
Toplam	Kardeş yok	11	49,09	9,093	2,742	36	65
	1 Kardeş	44	46,93	10,386	1,584	29	75
	2 kardeş	28	49,43	14,088	2,662	24	86
	3 kardeş	23	49,87	12,359	2,577	29	76
	4 ve üzeri	11	53,82	12,656	3,816	31	78
	Toplam	117	48,97	11,847	1,100	24	86

Tablo 21’de çocukların kardeş sayısı değişkenine göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği olumlu ilişki boyutundaki ortalama puanlarının kardeşi yok ($\bar{X}$ =17,27; Ss=3,379), 1 kardeş ($\bar{X}$ =15,88; Ss=3,410), 2 kardeş ($\bar{X}$ =17,29; Ss=5,062), 3 kardeş ($\bar{X}$ =17,74; Ss=3,980), 4 ve üzeri kardeş ($\bar{X}$ =18,73; Ss=4,541) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Olumlu ilişki boyutundan elde edilen sonuçlar, 1 kardeşe sahip olan çocukların ebeveynleri ile olumlu ilişki kurma düzeyinin, diğer gruptaki çocuklardan daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Çocukların kardeş sayısı değişkenine göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği çatışma boyutundaki ortalama puanlarının kardeşi yok ($\bar{X}$ =31,82; Ss=7,910), 1 kardeş ($\bar{X}$ =31,05; Ss=8,904), 2 kardeş ($\bar{X}$ =32,14; Ss=10,718), 3 kardeş ($\bar{X}$ =32,13; Ss=10,614), 4 ve üzeri kardeş ($\bar{X}$ =35,09; Ss=8,746) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çatışma boyutundan alınan puanlar, kardeş sayısının artışı ile olumlu ilişki kurma düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, çocukların kardeş sayısı arttıkça ebeveynleri ile kurdukları çatışmalı ilişki düzeyi de artmaktadır.

Çocukların kardeş sayısı değişkenine göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği toplam puan ortalamalarının kardeşi yok ($\bar{X}$ =49,09; Ss=9,093), 1 kardeş ($\bar{X}$ =46,93; Ss=10,386), 2 kardeş ($\bar{X}$ =49,43; Ss=14,088), 3 kardeş ($\bar{X}$ =49,87; Ss=12,359), 4 ve üzeri kardeş ($\bar{X}$ =53,82; Ss=12,656) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği’nde yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma ise olumlu ilişkiyi göstermektedir. Elde edilen bulgular hem çatışma hem de olumlu ilişki boyutunda 4 ve üzeri kardeş sayısına sahip çocukların ebeveynleriyle olumlu ilişki kurma düzeyinin ($\bar{X}$ =53,82) en düşük, 1 kardeşe

sahip çocukların ise ebeveynleriyle olumlu ilişki kurma düzeyinin ($\bar{X}=46,93$) en yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 22.

Çocukların Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Olumlu İlişki	Gruplar arası	102,060	4	25,515		
	Grup içi	1848,931	111	16,657	1,532	,198
	Toplam	1950,991	115			
Çatışma	Gruplar arası	145,476	4	36,369		
	Grup içi	10300,490	111	92,797	,392	,814
	Toplam	10445,966	115			
Toplam	Gruplar arası	462,120	4	115,530		
	Grup içi	15678,802	111	141,250	,818	,516
	Toplam	16140,922	115			

**p<0,05*

Tablo 22'ye göre elde edilen sonuçlar çocukların kardeş sayısına göre olumlu ilişki [$F(4-111)=1,532$, $p>0,05$], çatışma [$F(4-111)=0,392$, $p>0,05$] ve toplam [$F(4-111)=0,818$, $p>0,05$] puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda da gruplar arasında ikili bir anlamlılık saptanmamıştır.

Dereli ve Dereli (2017) tarafından yapılan çalışmada, ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde kardeş sayısı değişkeninin anlamlı fark yaratmadığı belirtilirken, Saygı tarafından 2011 yılında yapılan çalışmada ailenin sahip olduğu çocuk sayısının ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı fark yarattığı ifade edilmektedir. Pristina Rosalyn ve Divya Dovina 2019 yılında yaptıkları bir araştırmada, çocukların sahip oldukları kardeş sayısının artışıyla birlikte ebeveynlerin çocukları ile geçirdikleri zaman ve çocuklarına sundukları duygusal destek gibi manevi kaynakların azaldığını vurgulamaktadır. Mevcut tez araştırmasında ise kardeş

sayısı değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmadığı görülmesine karşın 4 ve üzeri kardeş sayısına sahip çocukların ebeveynleriyle olumlu ilişki kurma düzeyinin en düşük, 1 kardeşe sahip çocukların ise ebeveynleriyle olumlu ilişki kurma düzeyinin en yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu bilgiler ışığında, kardeş sayısı artışıyla birlikte çocuğa ayrılan zaman ve ilgide azalma meydana geleceğinden, ebeveyn ile çocuk arasındaki çatışmalı ilişki düzeyinin artacağı söylenebilir.

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeyi. Çalışmanın beşinci alt problemi, çocukların psikolojik iyi oluşlarının hangi düzeyde olduğunu bulmaya yöneliktir. Çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği' nin (PERİK) alt boyutları olan iletişim kurma/sosyal performans, öz-kontrol/düşüncelilik, atılganlık, duygusal istikrar/ stresle başa çıkma, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma boyutlarından aldıkları toplam puanlara göre değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23.

Çocukların Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK) Puanlarının Dağılımı

Boyut	N	Max	Min	X	Ss
İletişim Kurma/Sosyal Performans	117	30	12	23,81	4,185
Öz-Kontrol-Düşüncelilik	117	30	12	24,51	4,456
Atılganlık	117	30	12	24,06	3,781
Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma	117	25	13	19,01	2,187
Görev Yönelimi	117	30	13	23,39	3,799
Keşfetmekten Hoşlanma	117	30	15	24,44	3,927
Toplam	117	173	99	139,22	16,384

Tablo 23, Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği' nin (PERİK) iletişim kurma/sosyal performans, öz-kontrol/düşüncelilik, atılganlık, duygusal istikrar/ stresle başa çıkma, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma alt boyutlarında çocukların aldıkları puan durumlarını göstermektedir. Elde edilen bulgular, çocukların İletişim Kurma/Sosyal Performans boyutunda aldığı en yüksek puanın 30, en düşük puanın da 12 olduğunu göstermektedir. İletişim Kurma/Sosyal Performans boyutundaki puan ortalamaları ise $\bar{X}= 23,81$ 'dir. Çocukların Öz-Kontrol/Düşüncelilik boyutunda aldığı en yüksek puan 30, en düşük puan 12, puan ortalamaları ise $\bar{X}=24,51$ 'dir. Atılganlık boyutunda aldıkları en yüksek puan 30, en düşük puan 12, puan ortalamaları $\bar{X}=24,06$ iken, Duygusal İstikrar/ Stresle Başa Çıkma boyutunda aldıkları en yüksek puan 25, en düşük puan 13, puan ortalamaları $\bar{X}=19,01$ 'dir. Görev Yönelimi boyutunda aldıkları en yüksek puan 30, en düşük puan 13 ve puan ortalamaları $\bar{X}= 23,39$ iken, ölçeğin son boyutu olan Keşfetmekten Hoşlanma boyutundan aldıkları en yüksek puan 30, en düşük puan 15 ve puan ortalamaları $\bar{X}= 24,44$ 'tür. Sonuçlar çocukların ilgili ölçekte en yüksek puanı aldıkları boyutun Öz-kontrol/Düşüncelilik, en düşük puanı aldıkları boyutun ise Duygusal İstikrar/ Stresle Başa Çıkma boyutu olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle, çalışmaya dahil olan çocukların olumsuz, zorlu ve stresli durumlarla baş etmede zorluk yaşadıklarını ifade edebilmek mümkündür.

Çocukların psikolojik iyi oluşlarının demografik değişkenler bağlamında incelenmesi. İlgili araştırmada yanıtlanması gereken altıncı alt problem, çocukların psikolojik iyi oluşlarının ebeveynlerin demografik değişkenlerini baz alarak incelenmesidir. Bu bağlamda Çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği' nin (PERİK) alt boyutları olan iletişim kurma/sosyal performans, öz-kontrol/düşüncelilik, atılganlık, duygusal istikrar/ stresle başa çıkma, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma boyutlarından alınan puanların ebeveynlerin eğitim durumu, sosyoekonomik durumu, yaş, çalışma durumu ve çocuğa bakım sağlayan kişi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerine ebeveynin eğitim durumunun etkisi. Çocukların psikolojik iyi oluşu ve PERİK Ölçeği' nin alt boyutları ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre incelenmiştir. Eğitim durumu değişkenine göre veriler normal dağılım göstermediğinden, bu kısımdaki analizler için Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Sonuçlar, tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24.

Çocukların PERİK Ölçeği Ortalamalarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
İlköğretim	32	50,12	4	6,128	,190
Ortaöğretim/Lise	50	62,11	4		
Ön Lisans	8	55,06	4		
Lisans	25	72,24	4		
Lisansüstü	2	65,00	4		

* $p < 0,05$

Çocukların PERİK Ölçeği puan ortalamalarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucunda, anlamlılık p değeri $p = 0,190 > 0,05$ olarak bulunmuştur. Tablo 24'e göre, eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır [$\chi^2 = 6,128$, $p > 0,05$].

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerine sosyoekonomik durumun etkisi.

Çocukların psikolojik iyi oluşu ve PERİK Ölçeği' nin alt boyutları sosyoekonomik durum değişkenine göre incelenmiştir. Sosyoekonomik durum değişkenine göre betimsel istatistikler Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25.

Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Sosyoekonomik Duruma Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut	N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
500-1499 TL	21	24,00	4,111	,897	15	28
İletişim Kurma/Sosyal TL	66	23,61	4,173	,514	12	30
Performans TL	28	24,32	4,372	,826	15	30

	1000 TL ve üzeri	2	21,50	4,950	3,500	18	25
	Toplam	117	23,81	4,185	,387	12	30
Öz-Kontrol-Düşüncelilik	500-1499 TL	21	24,43	4,154	,907	13	30
	1500-3999 TL	66	24,20	4,645	,572	13	30
	4000-9999 TL	28	25,00	4,303	,813	12	30
	1000 TL ve üzeri	2	29,00	1,414	1,000	28	30
	Toplam	117	24,51	4,456	,412	12	30
Atılganlık	500-1499 TL	21	24,19	4,179	,912	14	29
	1500-3999 TL	66	23,80	3,693	,455	16	30
	4000-9999 TL	28	24,46	3,873	,732	12	30
	1000 TL ve üzeri	2	25,50	2,121	1,500	24	27
	Toplam	117	24,06	3,781	,350	12	30
Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma	500-1499 TL	21	18,24	2,364	,516	13	23
	1500-3999 TL	66	19,23	2,052	,253	15	24
	4000-9999 TL	28	19,18	2,310	,437	14	25
	10000 TL ve üzeri	2	17,50	2,121	1,500	16	19
	Toplam	117	19,01	2,187	,202	13	25
Görev Yönelimi	500-1499 TL	21	23,86	4,041	,882	13	29
	1500-3999 TL	66	22,91	3,732	,459	14	28
	4000-9999 TL	28	23,86	3,709	,701	16	30
	1000 TL ve üzeri	2	28,00	1,414	1,000	27	29
	Toplam	117	23,39	3,799	,351	13	30

Keşfetmekten Hoşlanma	500-1499 TL	21	24,57	3,970	,866	16	30
	1500-3999 TL	66	23,85	3,888	,479	15	30
	4000-9999 TL	28	25,54	3,863	,730	16	30
	1000 TL ve üzeri	2	27,00	4,243	3,000	24	30
	Toplam	117	24,44	3,927	,363	15	30
Toplam	500-1499 TL	21	139,29	17,732	3,869	99	161
	1500-3999 TL	66	137,59	16,450	2,025	101	170
	4000-9999 TL	28	142,36	15,649	2,957	101	173
	1000 TL ve üzeri	2	148,50	4,950	3,500	145	152
	Toplam	117	139,22	16,384	1,515	99	173

Tablo 25'te çocukların ailenin sosyoekonomik durumuna göre PERİK Ölçeği iletişim kurma/sosyal performans alt boyutundaki ortalama puanlarının 500-1499 TL ($\bar{X}$ =24,00; S_s =4,111), 1500-3999 TL ($\bar{X}$ =23,61; S_s =4,173), 400-9999 TL ($\bar{X}$ =24,32; S_s =4,372), 10000 TL ve üzeri ($\bar{X}$ =21,50; S_s =4,950) şeklinde sıralandığı görülmektedir. PERİK Ölçeği öz-kontrol/düşüncelilik alt boyutundaki ortalama puanlarının ise 500-1499 TL ($\bar{X}$ =24,43; S_s =4,154), 1500-3999 TL ($\bar{X}$ =24,20; S_s =4,645), 4000-9999 TL ($\bar{X}$ =25,00; S_s =4,303), 10000 TL ve üzeri ($\bar{X}$ =29,00; S_s =1,414) şeklinde sıralandığı görülmektedir. PERİK Ölçeği atılganlık alt boyutundaki ortalama puanlarının 500-1499 TL ($\bar{X}$ =24,19; S_s =4,179), 1500-3999 TL ($\bar{X}$ =23,80; S_s =3,693), 4000-9999 TL ($\bar{X}$ =24,46; S_s =3,873), 10000 TL ve üzeri ($\bar{X}$ =25,50; S_s =2,121) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

İlgili ölçekte çocukların duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt boyutundaki ortalama puanları 500-1499 TL ($\bar{X}$ =18,24; S_s =2,364), 1500-3999 TL ($\bar{X}$ =19,23; S_s =2,052), 4000-9999 TL ($\bar{X}$ =19,18; S_s =2,310), 10000 TL ve üzeri ($\bar{X}$ =17,50; S_s =2,121) şeklinde sıralanırken; görev yönelimi alt boyutundaki ortalama puanları 500-1499 TL ($\bar{X}$ =23,86; S_s =4,041), 1500-3999 TL ($\bar{X}$ =22,91; S_s =3,732), 4000-9999 TL ($\bar{X}$ =23,86; S_s =3,709), 10000 TL ve üzeri ($\bar{X}$ =28,00; S_s =1-414) şeklinde sıralanmaktadır. Ölçeğin keşfetmekten hoşlanma alt boyutundaki ortalama puanlar ise 500-1499 TL ($\bar{X}$ =24,57; S_s =3,970), 1500-3999 TL

($\bar{X}$ =23,85; S_s =3,888), 4000-9999 TL ($\bar{X}$ =25,54; S_s =3,863), 10000 TL ve üzeri ($\bar{X}$ =27,00; S_s =4,243) şeklinde sıralanmaktadır.

Çocukların ailenin sosyoekonomik durumuna göre PERİK Ölçeği toplam puan ortalamalarının 500-1499 TL ($\bar{X}$ =139,29; S_s =17,732), 1500-3999 TL ($\bar{X}$ =137,59; S_s =16,450), 4000-9999 TL ($\bar{X}$ =142,36; S_s =15,649), 10000 TL ve üzeri ($\bar{X}$ =148,50; S_s =4,950) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Sonuçlar, sosyoekonomik durumu 10000 TL ve üzeri olan çocukların ilgili ölçekten en yüksek puanı aldığını, 1500-3999 TL olan çocukların ise en düşük puanı aldığını göstermektedir. Bu durumda sosyoekonomik durumdaki artışın çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Psikolojik iyi oluşa yönelik maddelerin yoğunlukta bulunduğu duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt boyutundan alınan puanlar, zorlu ve stresli durumlarla başa çıkmada 1500-3999 TL gelire sahip çocukların diğer gelir gruplarındaki çocuklara göre nispeten daha iyi olduğunu göstermektedir.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 26.

Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Sosyoekonomik Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İletişim	Gruplar arası	21,499	3	7,166		
Kurma/Sosyal	Grup içi	2010,365	113	17,791	,403	,751
Performans	Toplam	2031,863	116			
Öz-Kontrol-	Gruplar arası	53,649	3	17,883		
Düşüncelilik	Grup içi	2249,582	113	19,908	,898	,445
	Toplam	2303,231	116			
Atılganlık	Gruplar arası	13,439	3	4,480		
	Grup içi	1645,142	113	14,559	,308	,820
	Toplam	1658,581	116			
Duygusal	Gruplar arası	20,984	3	6,995		
İstikrar/Stresle	Grup içi	534,008	113	4,726	1,480	,224
Baş Çıkma	Toplam	554,991	116			
	Gruplar arası	68,460	3	22,820		

Görev	Grup içi	1605,455	113	14,208	1,606	,192
Yönelimi	Toplam	1673,915	116			
Keşfetmekten	Gruplar arası	70,177	3	23,392		
Hoşlanma	Grup içi	1718,592	113	15,209	1,538	,209
	Toplam	1788,769	116			
Toplam	Gruplar arası	623,053	3	207,684		
	Grup içi	30515,169	113	270,046	,769	,514
	Toplam	31138,222	116			

* $p < 0,05$

Tablo 26'ya bakıldığında, elde edilen sonuçlar sosyoekonomik durum değişkenine göre iletişim kurma/sosyal performans [$F(3-113)=0,403$, $p > 0,05$], öz-kontrol/düşüncelilik [$F(3-113)=0,898$, $p > 0,05$], atılganlık [$F(3-113)=0,308$, $p > 0,05$], duygusal istikrar/stresle başa çıkma [$F(3-113)=1,480$, $p > 0,05$], görev yönelimi [$F(3-113)=1,606$, $p > 0,05$], keşfetmekten hoşlanma [$F(3-113)=1,538$, $p > 0,05$] ve toplam [$F(3-113)=0,769$, $p > 0,05$], puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda da gruplar arasında ikili bir anlamlılık bulunmamıştır.

Pannilage 2017 yılında yaptığı çalışmasında çocukların psikolojik iyi oluşu üzerinde ailenin ve aileyle ilişkili olabilecek faktörlerin etkisini araştırmış, araştırması sonucunda çocuğun iyi oluşunu olumsuz yönde etkileyen temel faktörler arasında çeşitli sosyoekonomik nedenlerden kaynaklanan ailedeki uyumsuzlukların ve aile gelirinin yer aldığını belirtmiştir. Mevcut tez araştırmasında ise sosyoekonomik durumun, çocuğun psikolojik iyi oluşu üzerinde anlamlı fark yaratmadığı tespit edilmiştir. Ancak sonuçlar sosyoekonomik durumu 10000 TL ve üzeri olan çocukların ilgili ölçekten en yüksek puanı aldığını, 1500-3999 TL olan çocukların ise en düşük puanı aldığını göstermektedir. Buna göre, sosyoekonomik durumdaki artışın çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri üzerinde olumlu yönde etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Sosyoekonomik düzeydeki iyi oluşun, sağladığı maddi imkanlar sayesinde psikolojik iyi oluşu da olumlu etkilediği söylenebilir.

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerine ebeveyn yaşının etkisi. Çocukların psikolojik iyi oluşu ve PERİK Ölçeği' nin alt boyutları ebeveynin yaşına göre incelenmiştir. Ebeveynin yaşı değişkenine göre betimsel istatistikler Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27.

Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Ebeveynin Yaşına Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
İletişim	20-25 yaş	12	25,00	3,330	,961	18	29
Kurma/Sosyal	26-30 yaş	43	23,88	3,620	,552	12	29
Performans	31-35 yaş	32	23,06	4,355	,770	15	30
	36-40 yaş	18	23,33	5,190	1,223	13	30
	41 yaş ve üzeri	12	25,08	4,814	1,390	16	30
	Toplam	117	23,81	4,185	,387	12	30
Öz-Kontrol-	20-25 yaş	12	24,92	2,778	,802	21	29
Düşüncelilik	26-30 yaş	43	24,26	4,036	,616	16	30
	31-35 yaş	32	23,81	5,497	,972	12	30
	36-40 yaş	18	24,89	3,462	,816	19	30
	41 yaş ve üzeri	12	26,33	5,483	1,583	13	30
	Toplam	117	24,51	4,456	,412	12	30
Atılganlık	20-25 yaş	12	26,33	2,934	,847	20	30
	26-30 yaş	43	23,72	3,290	,502	16	30
	31-35 yaş	32	23,47	4,135	,731	12	30
	36-40 yaş	18	23,56	4,287	1,010	14	30
	41 yaş ve üzeri	12	25,33	3,869	1,117	20	30
	Toplam	117	24,06	3,781	,350	12	30
Duygusal	20-25 yaş	12	19,08	2,575	,743	15	23
İstikrar/Stresle	26-30 yaş	43	18,91	1,743	,266	15	23
Başa Çıkma	31-35 yaş	32	19,19	1,975	,349	15	23
	36-40 yaş	18	18,22	2,901	,684	13	25
	41 yaş ve üzeri	12	20,00	2,449	,707	16	24
	Toplam	117	19,01	2,187	,202	13	25
Görev	20-25 yaş	12	23,33	3,774	1,089	14	28
Yönelimi	26-30 yaş	43	23,12	3,768	,575	15	29
	31-35 yaş	32	23,25	3,698	,654	15	28
	36-40 yaş	18	23,78	4,710	1,110	13	30
	41 yaş ve üzeri	12	24,25	3,079	,889	19	29
	Toplam	117	23,39	3,799	,351	13	30
Keşfetmekten	20-25 yaş	12	24,75	3,415	,986	18	29
Hoşlanma	26-30 yaş	43	23,84	3,741	,571	16	30
	31-35 yaş	32	23,88	4,256	,752	15	30

	36-40 yaş	18	25,17	3,959	,933	16	30
	41 yaş ve üzeri	12	26,67	3,676	1,061	21	30
	Toplam	117	24,44	3,927	,363	15	30
Toplam	20-25 yaş	12	143,42	13,787	3,980	110	161
	26-30 yaş	43	137,72	14,191	2,164	101	161
	31-35 yaş	32	136,66	17,072	3,018	101	162
	36-40 yaş	18	138,94	18,913	4,458	99	173
	41 yaş ve üzeri	12	147,67	19,298	5,571	111	170
	Toplam	117	139,22	16,384	1,515	99	173

Tablo 27, çocukların ebeveynin yaşına göre PERİK Ölçeği iletişim kurma/sosyal performans alt boyutundaki ortalama puanlarının 20-25 yaş ($\bar{X}$ =25,00; Ss=3,330), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =23,88; Ss=3,620), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =23,06; Ss=4,355), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =23,33; Ss=5,190), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =25,08; Ss=4,814) şeklinde sıralandığı görülmektedir. PERİK Ölçeği öz-kontrol/düşüncelilik alt boyutundaki ortalama puanlarının ise 20-25 yaş ($\bar{X}$ =24,92; Ss=2,778), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =24,26; Ss=4,036), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =23,81; Ss=5,497), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =24,89; Ss=3,462), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =26,33; Ss=5,483) şeklinde sıralandığı görülmektedir. PERİK Ölçeği atılganlık alt boyutundaki ortalama puanlarının 20-25 yaş ($\bar{X}$ =26,33; Ss=2,934), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =23,72; Ss=3,290), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =23,47; Ss=4,135), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =23,56; Ss=4,287), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =25,33; Ss=3,869) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

İlgili ölçekte çocukların duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt boyutundaki ortalama puanları 20-25 yaş ($\bar{X}$ =19,08; Ss=2,575), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =18,91; Ss=1,743), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =19,19; Ss=1,975), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =18,22; Ss=2,901), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =20,00; Ss=2,449) şeklinde sıralanırken; görev yönelimi alt boyutundaki ortalama puanları 20-25 yaş ($\bar{X}$ =23,33; Ss=3,774), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =23,12; Ss=3,768), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =23,25; Ss=3,698), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =23,78; Ss=4,710), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =24,25; Ss=3,079) şeklinde sıralanmaktadır. Ölçeğin keşfetmekten hoşlanma alt boyutundaki ortalama puanlar ise 20-25 yaş ($\bar{X}$ =24,75; Ss=3,415), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =23,84; Ss=3,741), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =23,88; Ss=4,256), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =25,17; Ss=3,959), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =26,67; Ss=3,676) şeklinde sıralanmaktadır.

Çocukların ebeveynin yaşına göre PERİK Ölçeği toplam puan ortalamalarının 20-25 yaş ($\bar{X}$ =143,42; Ss=13,787), 26-30 yaş ($\bar{X}$ =137,72; Ss=14,191), 31-35 yaş ($\bar{X}$ =136,66; Ss=17,072), 36-40 yaş ($\bar{X}$ =138,94; Ss=18,913), 41 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =147,67; Ss=19,298) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Elde edilen sonuçlara göre, atılganlık alt boyutu dışındaki diğer beş alt boyutta en yüksek puanı, yaşı 41 ve üzeri olan ebeveynlerin çocukları almıştır. Atılganlık boyutunda en yüksek puanı 20-25 yaş grubu ebeveynlerin çocukları almış; 41 yaş ve üzeri ebeveynlerin çocukları da atılganlık boyutunda en yüksek ikinci puanı almıştır. Öz-kontrol/düşüncelilik boyutu ebeveyn yaşının artışıyla birlikte, çocuklardaki psikolojik iyi oluş düzeyinin de artış gösterebileceğini göstermektedir. Bu sonuçlardan hareketle, ebeveyn yaşındaki artışın psikolojik iyi oluş üzerinde olumlu yönde bir etki bırakabileceğini söylemek mümkündür.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 28.

Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İletişim	Gruplar arası	58,653	4	14,663	,832	,507
Kurma/Sosyal Performans	Grup içi	1973,210	112	17,618		
	Toplam	2031,863	116			
Öz-Kontrol-Düşüncelilik	Gruplar arası	62,809	4	15,702	,785	,537
	Grup içi	2240,422	112	20,004		
	Toplam	2303,231	116			
Atılganlık	Gruplar arası	102,184	4	25,546	1,838	,126
	Grup içi	1556,398	112	13,896		
	Toplam	1658,581	116			
Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma	Gruplar arası	24,461	4	6,115	1,291	,278
	Grup içi	530,531	112	4,737		
	Toplam	554,991	116			
Görev Yönelimi	Gruplar arası	15,468	4	3,867	,261	,902
	Grup içi	1658,446	112	14,808		
	Toplam	1673,915	116			
Keşfetmekten Hoşlanma	Gruplar arası	95,992	4	23,998	1,588	,182
	Grup içi	1692,777	112	15,114		
	Toplam	1788,769	116			
Toplam	Gruplar arası	1375,825	4	343,956	1,294	,277
	Grup içi	29762,398	112	265,736		

Toplam 31138,222 116

* $p < 0,05$

Yapılan analize göre elde edilen sonuçlar ebeveynin yaşı değişkenine göre iletişim kurma/sosyal performans [$F(4-112) = 0,832, p > 0,05$], öz-kontrol/düşüncelilik [$F(4-112) = 0,785, p > 0,05$], atılganlık [$F(4-112) = 1,838, p > 0,05$], duygusal istikrar/stresle başa çıkma [$F(4-112) = 1,291, p > 0,05$], görev yönelimi [$F(4-112) = 0,261, p > 0,05$], keşfetmekten hoşlanma [$F(4-112) = 1,588, p > 0,05$] ve toplam [$F(4-112) = 1,294, p > 0,05$], puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda da gruplar arasında ikili bir anlamlılık bulunmamıştır.

Taştüner 2021 yılında yaptığı çalışmada, 3-6 yaş çocuklarının psikolojik iyi oluşlarını ve sosyal duygusal sağlıklarını ebeveyne yönelik değişkenler açısından değerlendirmiş, çalışmasının sonucunda ebeveynin yaşı değişkeninin çocukların iyi oluş ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı fark yaratmadığını belirtmiştir. Mevcut çalışmada da ebeveyn yaşının psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı fark yaratmadığı görülmüştür. Ancak 41 ve üzeri yaştaki ebeveynlerin çocuklarının duygusal istikrar/stresle başa çıkma boyutunda diğer gruplara göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle, stresli ve zorlu durumlarla baş etmede 41 ve üzeri yaştaki ebeveynlerin çocuklarının daha başarılı olduğu söylenebilir.

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerine ebeveynin çalışma durumunun etkisi. Ebeveynin çalışma durumunun çocukların psikolojik iyi oluşu ve PERİK Ölçeği puanlarına etkisi bağımsız örneklem t-Testi ile incelenmiştir.

Tablo 29.

Çocukların PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Ebeveynin Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
İletişim	Evet	34	23,31	4,529	115	-,839	,403
Kurma/Sosyal Performans	Hayır	83	24,02	4,040			
Öz-Kontrol-	Evet	34	25,29	4,247	115	1,228	,222
Düşüncelilik	Hayır	83	24,18	4,527			

Atılganlık	Evet	34	23,63	3,405	115	-,805	,423
	Hayır	83	24,24	3,936			
Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma	Evet	34	18,91	2,133	115	-,303	,762
	Hayır	83	19,05	2,222			
Görev Yönelimi	Evet	34	23,60	3,979	115	,383	,702
	Hayır	83	23,30	3,741			
Keşfetmekten Hoşlanma	Evet	34	24,16	3,728	115	,385	,712
	Hayır	83	24,21	3,924			
Toplam	Evet	34	139,71	16,768	115	,211	,833
	Hayır	83	139,01	16,317			

* $p < 0,05$

Ebeveynlerin çalışma durumunun çocukların PERİK Ölçeğinden aldıkları puanlara etkisi bağımsız örneklem t-Testi ile incelenmiştir. İlgili tabloda iletişim kurma/sosyal performans, öz-kontrol/düşüncelilik, atılganlık, duygusal istikrar/stresle başa çıkma, görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma ve toplam ortalama puanlarına yer verilmiştir. Elde edilen bulgular iletişim kurma/sosyal performans [$t(115) = -0,839$, $p = 0,403 > 0,05$], öz-kontrol/düşüncelilik [$t(115) = 1,228$, $p = 0,222 > 0,05$], atılganlık [$t(115) = -0,805$, $p = 0,423 > 0,05$], duygusal istikrar/stresle başa çıkma [$t(115) = -0,303$, $p = 0,762 > 0,05$], görev yönelimi [$t(115) = 0,383$, $p = 0,702 > 0,05$], keşfetmekten hoşlanma [$t(115) = 0,385$, $p = 0,712 > 0,05$], ve toplam [$t(115) = 0,211$, $p = 0,833 > 0,05$] puanları ile ebeveynin çalışma durumu arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Erata ve Özbey'in (2020) çalışmasında annenin çalışma durumuna göre çocukların PERİK Ölçeği'nden aldıkları puanların Öz-kontrol ve Keşfetmekten Hoşlanma boyutunda çalışan annelerin lehine olacak şekilde anlamlı fark yarattığını belirtilmektedir. Prince-Embury 2009 yılında yaptığı çalışmada, ailelerinin eğitim düzeyleri ile çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerinin karşılaştırmış, çalışmasının sonucunda eğitim düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin bilişsel anlamda çocuklarını daha iyi yönlendirdiğini ve çocuklarının psikolojik iyi oluşlarının daha yüksek olmasını desteklediklerini belirtmiştir. Mevcut tez araştırmasının bulgularında ise ebeveynin çalışma durumunun çocukların psikolojik iyi oluşu üzerinde anlamlı fark yaratmadığı ancak toplam puanlara bakıldığında, çalışan ebeveynlerin çocuklarının ölçekten aldığı puanın çalışmayan ebeveynlerin çocuklarının aldığı puana göre daha fazla olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin çalışması sosyoekonomik durumda artışa neden olmuş olabilir. Bunun sonucunda, ebeveynlerin çocuklarına daha iyi imkânlar ve

daha kaliteli bir çevre sunabildiği söylenebilir. Nitelikli ve çok iyi tasarlanmış bir çevre, çocukların psikolojik iyi oluşları üzerinde olumlu etki bırakmış olabilir.

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerine çocuğa bakım sağlayan kişinin etkisi. Çocukların psikolojik iyi oluşu ve PERİK Ölçeğinden aldıkları puanlar bakım sağlayan kişiye göre incelenmiştir. Bakım sağlayan kişi değişkenine göre betimsel istatistikler Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30.

Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Çocuğa Bakım Sağlayan Kişiye Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
İletişim	Anne	36	24,14	3,399	,566	16	30
Kurma/Sosyal	Baba	3	19,00	1,732	1,000	18	21
Performans	Anne ve Baba	74	23,88	4,429	,515	12	30
	Bakıcı	2	24,00	8,485	6,000	18	30
	Diğerleri	2	22,50	6,364	4,500	18	27
	Toplam	117	23,81	4,185	,387	12	30
Öz-Kontrol-Düşüncelilik	Anne	36	24,11	4,248	,708	13	30
	Baba	3	20,67	6,807	3,930	13	26
	Anne ve Baba	74	24,81	4,508	,524	12	30
	Bakıcı	2	24,00	4,243	3,000	21	27
	Diğerleri	2	27,00	2,828	2,000	25	29
	Toplam	117	24,51	4,456	,412	12	30
Atılganlık	Anne	36	23,92	2,999	,500	20	30
	Baba	3	19,67	,577	,333	19	20
	Anne ve Baba	74	24,31	4,054	,471	12	30
	Bakıcı	2	26,00	5,657	4,000	22	30
	Diğerleri	2	22,00	5,657	4,000	18	26
	Toplam	117	24,06	3,781	,350	12	30
Duygusal	Anne	36	19,58	1,888	,315	15	23
İstikrar/Stresle	Baba	3	17,00	2,000	1,155	15	19
Başa Çıkma	Anne ve Baba	74	18,80	2,311	,269	13	25
	Bakıcı	2	18,50	,707	,500	18	19
	Diğerleri	2	20,00	1,414	1,000	19	21

	Toplam	117	19,01	2,187	,202	13	25
Görev Yönelimi	Anne	36	22,89	3,786	,631	14	29
	Baba	3	25,00	2,646	1,528	23	28
	Anne ve Baba	74	23,59	3,860	,449	13	30
	Bakıcı	2	25,50	,707	,500	25	26
	Diğerleri	2	20,50	4,950	3,500	17	24
	Toplam	117	23,39	3,799	,351	13	30
Keşfetmekten	Anne	36	24,11	3,860	,643	15	30
Hoşlanma	Baba	3	22,00	3,464	2,000	18	24
	Anne ve Baba	74	24,66	3,939	,458	16	30
	Bakıcı	2	27,00	4,243	3,000	24	30
	Diğerleri	2	23,00	7,071	5,000	18	28
	Toplam	117	24,44	3,927	,363	15	30
Toplam	Anne	36	138,75	15,221	2,537	110	168
	Baba	3	123,33	13,317	7,688	108	132
	Anne ve Baba	74	140,05	16,735	1,945	99	173
	Bakıcı	2	145,00	22,627	16,000	129	161
	Diğerleri	2	135,00	28,284	20,000	115	155
	Toplam	117	139,22	16,384	1,515	99	173

Çocukların bakım sağlayan kişiye göre PERİK Ölçeği iletişim kurma/sosyal performans alt boyutundaki ortalama puanlarının anne ($\bar{X}$ =24,14; Ss=3,399), baba ($\bar{X}$ =19,00; Ss=1,732), anne ve baba ($\bar{X}$ =23,88; Ss=4,429), bakıcı ($\bar{X}$ =24,00; Ss=8,485), diğerleri ($\bar{X}$ =22,50; Ss=6,364) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Öz-kontrol/düşüncelilik alt boyutundaki ortalama puanlarının ise anne ($\bar{X}$ =24,11; Ss=4,248), baba ($\bar{X}$ =20,67; Ss=6,807), anne ve baba ($\bar{X}$ =24,81; Ss=4,508), bakıcı ($\bar{X}$ =24,00; Ss=4,243), diğerleri ($\bar{X}$ =27,00; Ss=2,828) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Atılganlık alt boyutundaki ortalama puanlarının anne ($\bar{X}$ =23,92; Ss=2,999), baba ($\bar{X}$ =19,67; Ss=,577), anne ve baba ($\bar{X}$ =24,31; Ss=4,054), bakıcı ($\bar{X}$ =26,00; Ss=5,657), diğerleri ($\bar{X}$ =22,00; Ss=5,657) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

İlgili ölçekte çocukların duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt boyutundaki ortalama puanları anne ($\bar{X}$ =19,58; Ss=1,888), baba ($\bar{X}$ =17,00; Ss=2,000), anne ve baba ($\bar{X}$ =18,80; Ss=2,311), bakıcı ($\bar{X}$ =18,50; Ss=,707), diğerleri ($\bar{X}$ =20,00; Ss=1,414) şeklinde sıralanırken; görev yönelimi alt boyutundaki ortalama puanları anne ($\bar{X}$ =22,89; Ss=3,786), baba ($\bar{X}$ =25,00; Ss=2,646), anne ve baba ($\bar{X}$ =23,59; Ss=3,860), bakıcı ($\bar{X}$ =25,50; Ss=,707),

diğerleri ($\bar{X}=20,50$; $Ss=4,950$) şeklinde sıralanmaktadır. Duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt boyutundaki puanlar, anne tarafından bakım sağlanan çocukların zorlu ve stresli durumlarla başa çıkmada, diğer kişiler tarafından bakım sağlanan çocuklara göre daha iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin keşfetmekten hoşlanma alt boyutundaki ortalama puanlar ise anne ($\bar{X}=24,11$; $Ss=3,860$), baba ($\bar{X}=22,00$; $Ss=3,464$), anne ve baba ($\bar{X}=24,66$; $Ss=3,939$), bakıcı ($\bar{X}=27,00$; $Ss=4,243$), diğerleri ($\bar{X}=23,00$; $Ss=7,071$) şeklinde sıralanmaktadır.

Çocukların bakım sağlayan kişiye göre PERİK Ölçeği toplam puan ortalamalarının anne ($\bar{X}=138,75$; $Ss=15,221$), baba ($\bar{X}=123,33$; $Ss=13,317$), anne ve baba ($\bar{X}=140,05$; $Ss=16,735$), bakıcı ($\bar{X}=145,00$; $Ss=22,627$), diğerleri ($\bar{X}=135,00$; $Ss=28,284$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu durum, ölçekten en yüksek puanı alan çocukların bakıcı tarafından bakım sağlanan çocuklar olduğunu gösterirken, en düşük toplam puanı alan çocukların ise babası tarafından bakım sağlanan çocuklar olduğu görülmektedir. Bakıcı tarafından bakım sağlanan çocukların atılganlık, görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma boyutunda en yüksek puanı aldıkları görülürken, öz-kontrol/düşüncelilik ve duygusal istikrar/stresle başa çıkma boyutunda diğerleri (abla, babaanne) tarafından bakım sağlanan çocukların daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Duygusal istikrar/stresle başa çıkma boyutundan alınan puanlar, diğerleri tarafından bakım sağlanan çocukların stresli, zorlu ve baş edilmesi güç durumlar karşısında psikolojik iyi oluşlarının daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 31.

Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Çocuğa Bakım Sağlayan Kişiyeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İletişim Kurma/Sosyal Performans	Gruplar arası	77,152	4	19,288	1,105	,358
	Grup içi	1954,711	112	17,453		
	Toplam	2031,863	116			
Öz-Kontrol-Düşüncelilik	Gruplar arası	69,657	4	17,414	,873	,482

	Grup içi	2233,574	112	19,943		
	Toplam	2303,231	116			
Atılgnlık	Gruplar arası	79,313	4	19,828	1,406	,237
	Grup içi	1579,268	112	14,101		
	Toplam	1658,581	116			
Duygusal İstikrar/Stresle	Gruplar arası	29,782	4	7,445	1,588	,182
Başı Çıkma	Grup içi	525,209	112	4,689		
	Toplam	554,991	116			
Görev Yönelimi	Gruplar arası	45,521	4	11,380	,783	,539
	Grup içi	1628,393	112	14,539		
	Toplam	1673,915	116			
Keşfetmekten Hoşlanma	Gruplar arası	42,660	4	10,665	,684	,604
	Grup içi	1746,110	112	15,590		
	Toplam	1788,769	116			
Toplam	Gruplar arası	919,022	4	229,755	,852	,496
	Grup içi	30219,200	112	269,814		
	Toplam	31138,222	116			

* $p<0,05$

Tablo 31'de elde edilen sonuçlar çocuğa bakım sağlayan kişiye göre iletişim kurma/sosyal performans [$F(4-112)=1,105$, $p>0,05$], öz-kontrol/düşüncelilik [$F(4-112)=0,873$, $p>0,05$], atılgnlık [$F(4-112)=1,406$, $p>0,05$], duygusal istikrar/stresle başa çıkma [$F(4-112)=1,588$, $p>0,05$], görev yönelimi [$F(4-112)=0,783$, $p>0,05$], keşfetmekten hoşlanma [$F(4-112)=0,684$, $p>0,05$] ve toplam [$F(4-112)=0,852$, $p>0,05$] puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda da gruplar arasında ikili bir anlamlılık tespit edilmemiştir.

İlgili literatürde çocuğa bakım sağlayan kişi değişkeni ile çocukların psikolojik iyi oluşu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut tez araştırmasında PERİK Ölçeği'nden en düşük puanı alan çocukların, babaları tarafından bakım sağlanan çocuklar olduğu görülmüştür. Bunun

nedeni, Türkiye toplumunda sosyolojik olarak çocuğa bakım sağlama görevinin anneye ait olduğunun düşünülmesinin sonucu olarak, baba figürünün anneye göre çocuğun bakımında daha geri planda kalması olarak düşünülebilir.

Çocukların psikolojik iyi oluşlarının çocuklara ilişkin demografik değişkenler bağlamında incelenmesi. İlgili araştırmanın yedinci alt problemi, çocukların psikolojik iyi oluşlarının çocukların demografik değişkenlerine göre incelenmesidir. Bu bağlamda Çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği' nin (PERİK) alt boyutları olan iletişim kurma/sosyal performans, öz-kontrol/düşüncelilik, atılganlık, duygusal istikrar/ stresle başa çıkma, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma boyutlarından alınan puanların çocukların cinsiyetine, yaşlarına ve kardeş sayılarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerine cinsiyet değişkeninin etkisi. Çocukların psikolojik iyi oluşu ve PERİK Ölçeği' nin alt boyutları çocukların cinsiyeti değişkenine göre incelenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre betimsel istatistikler Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32.

Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Cinsiyetlerine Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut	Çocuğun cinsiyeti	N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata
İletişim Kurma/Sosyal Performans	Kız	56	24,18	4,158	,551
	Erkek	61	23,47	4,216	,544
Öz-Kontrol-Düşüncelilik	Kız	56	24,65	4,809	,637
	Erkek	61	24,38	4,130	,533
Atılganlık	Kız	56	24,53	3,689	,489
	Erkek	61	23,62	3,845	,496
Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma	Kız	56	19,42	2,052	,272
	Erkek	61	18,62	2,256	,291
Görev Yönelimi	Kız	56	23,84	3,673	,487
	Erkek	61	22,97	3,897	,503

Keşfetmekten	Kız	56	23,52	4,128	,542
Hoşlanma	Erkek	61	22,82	4,156	,534
Toplam	Kız	56	141,35	15,658	2,074
	Erkek	61	137,20	16,927	2,185

Tablo 32, 117 çocuktan 56'sının kız çocuk, 61'inin ise erkek çocuk olduğunu göstermektedir. Çocuğun cinsiyetine göre PERİK Ölçeği İletişim Kurma/Sosyal Performans boyutunda kız çocuklarının ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =24,18; Ss=4,158), erkek çocukların ortalama puanlarının ise ($\bar{X}$ =23,47; Ss=4,216) olduğu görülmektedir. Öz-Kontrol-Düşüncelilik boyutunda kız çocuklarının ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =24,65; Ss=4,809), erkek çocukların ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =24,38; Ss=4,130); Atılganlık boyutunda kız çocuklarının ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =24,53; Ss=3,689), erkek çocukların ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =23,62; Ss=3,845) olduğu görülürken, Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma boyutunda kız çocuklarının ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =19,42; Ss=2,052), erkek çocukların ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =18,62; Ss=2,256); Görev Yönelimi boyutunda kız çocuklarının ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =23,84; Ss=3,673), erkek çocukların ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =22,97; Ss=3,897) olduğu görülmektedir. Keşfetmekten Hoşlanma alt boyutunda kız çocuklarının ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =23,52; Ss=4,128), erkek çocukların ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =22,82; Ss=4,156) olduğu görülmektedir.

Çocuğun cinsiyeti değişkenine göre PERİK Ölçeği toplam puan ortalamalarının kız çocuklarında ($\bar{X}$ =141,35; Ss=15,658), erkek çocuklarında ($\bar{X}$ =137,20; Ss=16,927) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, kız çocuklarının ölçekten aldıkları puan ortalamalarının, erkek çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğunu; PERİK Ölçeği'nin bütün alt boyutlarında, kızların erkeklerden daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür.

Çocukların cinsiyeti değişkeninin çocukların psikolojik iyi oluşlarına etkisi bağımsız örneklem için t-Testi ile incelenmiştir.

Tablo 33.

PERİK Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İncelenmesi

Boyut	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
	Kız	56	24,18	4,158			

İletişim					115	0,915	0,362
Kurma/Sosyal Performans	Erkek	61	23,47	4,216			
Öz-Kontrol-Düşüncelilik	Kız	56	24,65	4,809	115	0,321	0,749
	Erkek	61	24,38	4,130			
Atılganlık	Kız	56	24,53	3,689	115	1,305	0,195
	Erkek	61	23,62	3,845			
Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma	Kız	56	19,42	2,052	115	2,014	0,046*
	Erkek	61	18,62	2,256			
Görev Yönelimi	Kız	56	23,84	3,673	115	1,249	0,214
	Erkek	61	22,97	3,897			
Toplam	Kız	56	141,35	15,658	115	1,375	0,172
	Erkek	61	137,20	16,927			

* $p<0,05$

Tablo 33'te PERİK Ölçeği' nin boyutlarından alınan puan ortalamalarına ve toplam ortalama puanlarına bakıldığında İletişim Kurma/Sosyal Performans [t (115) =0,915, $p=0,362>0,05$], Öz-Kontrol-Düşüncelilik [t (115) =0,321, $p=0,749>0,05$], Atılganlık [t (115) =1,305, $p=0,195>0,05$], Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma [t (115) =2,014, $p=0,046<0,05$], Görev Yönelimi [t (115) =1,249, $p=0,214>0,05$] ve toplam [t (115) =1,375, $p=0,172>0,05$] puanları görülmektedir.

Çocukların cinsiyetinin, psikolojik iyi oluşları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklemeler için t-testinde, kız çocuklarının

Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma boyutundaki puan ortalaması ile $\bar{X}$ (kız=19,42) erkek çocuklarının Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma boyutundaki puan ortalaması $\bar{X}$ (erkek=18,62) arasında kız çocuklarının lehine anlamlı bir fark görülmüştür [$t(115)=2,014$, $p=0,046<0,05$]. Bu sonuçlar, kızların zorlu ve stresli durumlarla baş etme, iletişim kurma, girişken olma ve çevresini keşfetme konusunda erkeklerden daha iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

Erata ve Özbey'in (2020) çalışmasında çocukların PERİK Ölçeğinden aldığı puanlar ile çocukların cinsiyeti arasında anlamlı farklılık saptanmadığı belirtilmiştir. Bu sonuç, mevcut araştırmanın cinsiyet değişkenine ilişkin elde ettiği sonuçtan farklılık göstermektedir. Öte yandan Geng ve He'nin (2021) çalışmasında, cinsiyet farklılıklarının çocukların psikolojik iyi oluşları üzerinde anlamlı bir fark yarattığı, kızların psikolojik iyi oluş düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Ancak mevcut araştırmada, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre PERİK Ölçeği toplam puan ortalamalarının kız çocuklarında ($\bar{X}=141,35$; $Ss=15,658$), erkek çocuklarında ($\bar{X}=137,20$; $Ss=16,927$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, kız çocuklarının ölçekten aldıkları puan ortalamalarının, erkek çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğunu; PERİK Ölçeği'nin bütün alt boyutlarında, kızların erkeklerden daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlara göre, kızların zorlu ve stresli durumlarla baş etme, iletişim kurma, girişken olma ve çevresini keşfetme davranışları sergilemede erkeklerden daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Çocukların psikolojik iyi oluşlarına yaşlarının etkisi. Çocukların psikolojik iyi oluşu ve PERİK Ölçeği' nin alt boyutları çocukların yaşına göre incelenmiştir. Yaş değişkenine göre betimsel istatistikler Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34.

Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Yaşlarına Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
İletişim	3 yaş	3	19,00	4,000	2,309	15	23
Kurma/Sosyal	4 yaş	26	24,15	3,957	,776	12	29
Performans	5 yaş	54	23,92	4,292	,595	13	30
	6 yaş	34	23,81	4,125	,688	16	30

	Toplam	117	23,81	4,185	,387	12	30
Öz-Kontrol-	3 yaş	3	24,67	,577	,333	24	25
Düşüncelilik	4 yaş	26	22,88	5,233	1,026	12	30
	5 yaş	54	24,29	4,565	,633	13	30
	6 yaş	34	26,00	3,397	,566	17	30
	Toplam	117	24,51	4,456	,412	12	30
Atılganlık	3 yaş	3	16,67	4,163	2,404	12	20
	4 yaş	26	24,27	3,595	,705	16	30
	5 yaş	54	24,17	3,709	,514	14	30
	6 yaş	34	24,36	3,506	,584	16	30
	Toplam	117	24,06	3,781	,350	12	30
Duygusal	3 yaş	3	18,67	2,082	1,202	17	21
İstikrar/Stresle	4 yaş	26	19,00	2,078	,408	15	23
Başa Çıkma	5 yaş	52	18,79	2,346	,325	13	24
	6 yaş	36	19,36	2,072	,345	14	25
	Toplam	117	19,01	2,187	,202	13	25
Görev Yönelimi	3 yaş	3	17,33	1,528	,882	16	19
	4 yaş	26	22,81	3,200	,628	16	28
	5 yaş	54	22,87	3,936	,546	13	29
	6 yaş	34	25,08	3,324	,554	17	30
	Toplam	117	23,39	3,799	,351	13	30
Keşfetmekten	3 yaş	3	17,33	2,309	1,333	16	20
Hoşlanma	4 yaş	26	23,85	3,854	,756	15	29
	5 yaş	54	24,17	3,854	,534	16	30
	6 yaş	34	25,83	3,443	,574	18	30
	Toplam	117	24,44	3,927	,363	15	30
Toplam	3 yaş	3	113,67	11,150	6,438	101	122
	4 yaş	26	136,96	15,663	3,072	101	161
	5 yaş	54	138,21	17,247	2,392	99	170
	6 yaş	34	144,44	13,585	2,264	115	173
	Toplam	117	139,22	16,384	1,515	99	173

Tablo 34'te çocukların PERİK Ölçeği iletişim kurma/sosyal performans ortalama puanlarının 3 yaş ($\bar{X}$ =19,00; Ss=4,000), 4 yaş ($\bar{X}$ =24,15; Ss=3,957), 5 yaş ($\bar{X}$ =23,92; Ss=4,292) ve 6 yaş ($\bar{X}$ =23,81; Ss=4,125) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çocukların Öz-kontrol/düşüncelilik ortalama puanlarının ise 3 yaş ($\bar{X}$ =24,67; Ss=,577), 4 yaş ($\bar{X}$ =22,88; Ss=5,233), 5 yaş ($\bar{X}$ =24,29; Ss=4,565) ve 6 yaş ($\bar{X}$ =26,00; 3,397) şeklinde sıralandığı

görülmektedir. Çocukların Atılganlık ortalama puanlarının 3 yaş ($\bar{X}=16,67$; $Ss=4,163$), 4 yaş ($\bar{X}=24,27$; $Ss=3,595$), 5 yaş ($\bar{X}=24,17$; $Ss=3,709$) ve 6 yaş ($\bar{X}=24,36$; $Ss=3,506$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Çocukların Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma ortalama puanları 3 yaş ($\bar{X}=18,67$; $Ss=2,082$), 4 yaş ($\bar{X}=19,00$; $Ss=2,078$), 5 yaş ($\bar{X}=18,79$; $Ss=2,346$) ve 6 yaş ($\bar{X}=19,36$; $Ss=2,072$) şeklinde sıralanırken, Görev Yönelimi ortalama puanları 3 yaş ($\bar{X}=17,33$; $Ss=1,528$), 4 yaş ($\bar{X}=22,81$; $Ss=3,200$), 5 yaş ($\bar{X}=22,87$; $Ss=3,936$) ve 6 yaş ($\bar{X}=25,08$; $Ss=3,324$) şeklinde sıralanmıştır. Çocukların Keşfetmekten Hoşlanma ortalama puanlarının ise 3 yaş ($\bar{X}=17,33$; $Ss=2,309$), 4 yaş ($\bar{X}=23,85$; $Ss=3,854$), 5 yaş ($\bar{X}=24,17$; $Ss=3,854$) ve 6 yaş ($\bar{X}=25,83$; $Ss=3,443$) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Genel ortalamalara bakıldığında 6 yaş grubu çocukların PERİK Ölçeği puanları en yüksek düzeydedir. 3 yaş grubu çocukların puanları ise diğer yaş gruplarına göre en az seviyede kalmıştır.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir. Grupların çoklu karşılaştırmaları için Tukey testi kullanılmıştır.

Tablo 35.

Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
İletişim	Gruplar arası	73,147	3	24,382			
Kurma/Sosyal	Grup içi	1958,716	113	17,334	1,407	0,245	
Performans	Toplam	2031,863	116				
Öz-Kontrol-	Gruplar arası	151,237	3	50,412			
Düşüncelilik	Grup içi	2151,994	113	19,044	2,647	0,052	
	Toplam	2303,231	116				
Atılganlık	Gruplar arası	169,051	3	56,350			3 yaş-4 yaş
	Grup içi	1489,530	113	13,182	4,275	0,007	3 yaş-5 yaş
	Toplam	1658,581	116				3 yaş-6 yaş
	Gruplar arası	7,346	3	2,449			
	Grup içi	547,645	113	4,846	0,505	0,679	

Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma	Toplam	554,991	116				
Görev Yönelimi	Gruplar arası	236,402	3	78,801			3 yaş-5 yaş
	Grup içi	1437,513	113	12,721	6,194	0,001	
	Toplam	1673,915	116				3 yaş-6 yaş
Keşfetmekten Hoşlanma	Gruplar arası	234,276	3	78,092			3 yaş-4 yaş
	Grup içi	1554,494	113	13,757	5,677	0,001	
	Toplam	1788,769	116				3 yaş-5 yaş
							3 yaş-6 yaş
Toplam	Gruplar arası	3127,032	3	1042,344			3 yaş-5 yaş
	Grup içi	28011,19	113	247,887	4,205	0,007	
		0					3 yaş-6 yaş
	Toplam	31138,22	116				
		2					

* $p<0,05$

Tablo 35 incelendiğinde, çocukların yaşlarına göre PERİK Ölçeğinden aldıkları Atılganlık [$F(3-113)=4,275$, $p=0,007<0,05$], Görev Yönelimi [$F(3-113)=6,194$, $p=0,001<0,05$], Keşfetmekten Hoşlanma [$F(3-113)=5,677$, $p=0,001<0,05$] ve toplam [$F(3-113)=4,205$, $p=0,007<0,05$] puanları arasında anlamlı bir farkın bulunduğu tespit edilmiştir.

Gruplar arası anlamlı farkın belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda 3 yaş-4 yaş ($p=0,005<0,05$), 3 yaş-5 yaş ($p=0,004<0,05$) ve 3 yaş-6 yaş ($p=0,003<0,05$) çocukların Atılganlık puanlarında anlamlı farklılık görülmüştür. 3 yaş grubu çocuklar ile 5 yaş grubu çocukların Görev Yönelimi puanları arasında anlam fark görülmüştür ($p=0,049<0,05$). Keşfetmekten Hoşlanma boyutunda 3 yaş grubu çocuklar ile 4 yaş grubu çocukların ($p=0,024<0,05$), 3 yaş grubu çocuklar ile 5 yaş grubu çocukların ($p=0,013<0,05$) ve 3 yaş ile 6 yaş grubu çocukların ($p=0,001<0,05$) puanları arasında anlamlı fark görülmüştür.

Toplam puanlara bakıldığında 3 yaş grubu çocuklar ile 5 yaş grubu çocukların ($p=0,048<0,05$) ve 3 yaş grubu ile 6 yaş grubu çocukların ($p=0,008<0,05$) puanları arasında anlamlı fark görülmüştür. Toplam puanlara bakıldığında, çocukların psikolojik iyi olma düzeylerinin yaşla birlikte artış gösterdiği ifade edilebilir.

Erata ve Özbey'in (2020) çalışmasında, çocukların psikolojik sağlamlıkları üzerinde yaşlarının anlamlı fark yarattığı ve bu farkın büyük yaştaki çocukların lehine olduğu

belirtilmiştir. Mevcut tez araştırmasının bulguları Erata ve Özbey'in çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. Çocuğun yaşı değişkenine ilişkin analizlerde 3 yaş ile 4 yaş, 5 yaş ve 6 yaş grubu çocukların Atılganlık puanlarında anlamlı farklılık görülmüş ve ortalama puanlar incelendiğinde 6 yaş grubu çocukların puan ortalamasının diğer yaş grubundaki çocuklardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Görev Yönelimi boyutundaki farkın ise 3 yaş grubu çocuklar ile 5 yaş grubu çocuklar arasında ve 5 yaş grubu çocukların lehine sonuçlandığı tespit edilmiştir. Keşfetmekten Hoşlanma boyutunda 3 yaş grubu çocuklar ile 4 yaş, 5 yaş ve 6 yaş grubu çocukların puanları arasında anlamlı fark görülmüş; 3 yaş grubu çocukların en düşük, 6 yaş grubu çocukların ise en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. Toplam puanlara bakıldığında 3 yaş grubu çocuklar ile 5 yaş grubu çocukların ve 3 yaş grubu ile 6 yaş grubu çocukların puanları arasında anlamlı fark görülmüş ve aradaki farkın 6 yaş grubu çocukların lehine sonuçlandığı belirlenmiştir. Ölçekten elde edilen puan ortalamaları ve toplam puanlar dikkate alındığında, çocukların psikolojik iyi olma düzeylerinin yaşla birlikte artış gösterdiği ifade edilebilir. Ortaya çıkan anlamlı farkın büyük yaş grubu çocukların lehine olması, çocukların yaşındaki artışa paralel olarak gelişimsel becerilerinde de bir artış olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerine kardeş sayılarının etkisi. Çocukların psikolojik iyi oluşu ve PERİK Ölçeğinden aldıkları puanlar kardeş sayısı değişkenine göre incelenmiştir. Kardeş sayısı değişkenine göre betimsel istatistikler Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36.

Çocukların Psikolojik İyi Oluşlarının Kardeş Sayısına Göre PERİK Ölçeği' nin Alt Boyutlarındaki Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Boyut		N	$\bar{X}$	Ss	Standart Hata	min	max
İletişim	Kardeş yok	11	25,18	3,683	1,110	19	29
Kurma/Sosyal	1 Kardeş	43	23,86	4,302	,656	15	30
Performans	2 kardeş	29	23,72	4,582	,851	12	28
	3 kardeş	23	23,48	3,848	,802	15	30
	4 ve üzeri	11	23,18	4,215	1,271	18	30
	Toplam	117	23,81	4,185	,387	12	30
Öz-Kontrol-	Kardeş yok	11	28,18	2,960	,893	22	30
Düşüncelilik	1 Kardeş	43	25,14	4,212	,642	13	30
	2 kardeş	29	23,41	4,633	,860	12	30

	3 kardeş	23	24,00	4,034	,841	13	30
	4 ve üzeri	11	22,36	5,045	1,521	13	30
	Toplam	117	24,51	4,456	,412	12	30
Atılganlık	Kardeş yok	11	23,36	2,580	,778	20	27
	1 Kardeş	43	24,14	4,257	,649	12	30
	2 kardeş	29	25,10	3,735	,694	16	30
	3 kardeş	23	23,48	3,475	,725	16	30
	4 ve üzeri	11	22,91	3,390	1,022	18	30
	Toplam	117	24,06	3,781	,350	12	30
Duygusal	Kardeş yok	11	19,64	2,378	,717	15	23
İstikrar/Stresle	1 Kardeş	43	18,72	2,119	,323	14	24
Başa Çıkma	2 kardeş	29	19,28	1,771	,329	15	23
	3 kardeş	23	18,83	2,516	,525	13	25
	4 ve üzeri	11	19,18	2,676	,807	15	23
	Toplam	117	19,01	2,187	,202	13	25
Görev Yönelimi	Kardeş yok	11	25,00	3,406	1,027	17	28
	1 Kardeş	43	23,02	4,240	,647	13	30
	2 kardeş	29	23,66	3,467	,644	16	29
	3 kardeş	23	23,74	3,695	,771	15	28
	4 ve üzeri	11	21,82	3,157	,952	18	27
	Toplam	117	23,39	3,799	,351	13	30
Keşfetmekten	Kardeş yok	11	26,18	2,994	,903	20	29
Hoşlanma	1 Kardeş	43	25,21	3,732	,569	16	30
	2 kardeş	29	24,03	4,196	,779	16	30
	3 kardeş	23	24,00	3,766	,785	16	30
	4 ve üzeri	11	21,64	3,931	1,185	15	30
	Toplam	117	24,44	3,927	,363	15	30
Toplam	Kardeş yok	11	147,55	12,754	3,846	125	162
	1 Kardeş	43	140,09	17,768	2,710	99	170
	2 kardeş	29	139,21	15,511	2,880	101	161
	3 kardeş	23	137,52	15,105	3,150	110	173
	4 ve üzeri	11	131,09	17,050	5,141	108	169
	Toplam	117	139,22	16,384	1,515	99	173

Tablo 35'te çocukların kardeş sayısına göre PERİK Ölçeği iletişim kurma/sosyal performans alt boyutundaki ortalama puanlarının kardeşi yok ($\bar{X}$ =25,18; S_s =3,683), 1 kardeş ($\bar{X}$ =23,86; S_s =4,302), 2 kardeş ($\bar{X}$ =23,72; S_s =4,582), 3 kardeş ($\bar{X}$ =23,48; S_s =3,848),

4 kardeş ve üzeri ($\bar{X}=23,18$; $Ss=4,215$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Öz-kontrol/düşüncelilik alt boyutundaki ortalama puanlarının ise kardeşi yok ($\bar{X}=28,18$; $Ss=2,960$), 1 kardeş ($\bar{X}=25,14$; $Ss=4,212$), 2 kardeş ($\bar{X}=23,41$; $Ss=4,633$), 3 kardeş ($\bar{X}=24,00$; $Ss=4,034$), 4 kardeş ve üzeri ($\bar{X}=22,36$; $Ss=5,045$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Atılganlık alt boyutundaki ortalama puanlarının kardeşi yok ($\bar{X}=23,36$; $Ss=2,580$), 1 kardeş ($\bar{X}=24,14$; $Ss=4,257$), 2 kardeş ($\bar{X}=25,10$; $Ss=3,735$), 3 kardeş ($\bar{X}=23,48$; $Ss=3,475$), 4 kardeş ve üzeri ($\bar{x}=22,91$; $Ss=3,390$) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

İlgili ölçekte çocukların duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt boyutundaki ortalama puanları kardeşi yok ($\bar{X}=19,64$; $Ss=2,378$), 1 kardeş ($\bar{X}=18,72$; $Ss=2,119$), 2 kardeş ($\bar{X}=19,28$; $Ss=1,771$), 3 kardeş ($\bar{X}=18,83$; $Ss=2,516$), 4 kardeş ve üzeri ($\bar{X}=19,18$; $Ss=2,676$) şeklinde sıralanırken; görev yönelimi alt boyutundaki ortalama puanları kardeşi yok ($\bar{X}=25,00$; $Ss=3,406$), 1 kardeş ($\bar{X}=23,02$; $Ss=4,240$), 2 kardeş ($\bar{X}=23,66$; $Ss=3,467$), 3 kardeş ($\bar{X}=23,74$; $Ss=3,695$), 4 kardeş ve üzeri ($\bar{X}=21,82$; $Ss=3,157$) şeklinde sıralanmaktadır. Ölçeğin keşfetmekten hoşlanma alt boyutundaki ortalama puanlar ise kardeşi yok ($\bar{X}=26,18$; $Ss=2,994$), 1 kardeş ($\bar{X}=25,21$; $Ss=3,732$), 2 kardeş ($\bar{X}=24,03$; $Ss=4,196$), 3 kardeş ($\bar{X}=24,00$; $Ss=3,766$), 4 kardeş ve üzeri ($\bar{X}=21,64$; $Ss=3,931$) şeklinde sıralanmaktadır.

Çocukların kardeş sayısına göre PERİK Ölçeği toplam puan ortalamalarının kardeşi yok ($\bar{X}=147,55$; $Ss=12,754$), 1 kardeş ($\bar{X}=140,09$; $Ss=17,768$), 2 kardeş ($\bar{X}=139,21$; $Ss=15,511$), 3 kardeş ($\bar{X}=137,52$; $Ss=15,105$), 4 kardeş ve üzeri ($\bar{X}=131,09$; $Ss=17,050$) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu durum, kardeş sayısı arttıkça ölçekten alınan toplam puanların azaldığını ve kardeş sayısı değişkeni ile ölçek puanları arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Elde edilen puan farklarının anlamlı olup olmadığının analizi Tek Yönlü Varyans testi ile tespit edilmiştir.

Tablo 37.

Çocukların PERİK Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
-------	-------------------	-----------------	----	--------------------	---	---	--------------

İletişim	Gruplar arası	27,895	4	6,974	,390	,816	
Kurma/Sosyal	Grup içi	2003,968	112	17,893			
Performans	Toplam	2031,863	116				
Öz-Kontrol-	Gruplar arası	256,852	4	64,213	3,514	,010	
Düşüncelilik	Grup içi	2046,379	112	18,271			Kardeşi yok- 2 Kardeş
	Toplam	2303,231	116				
Atılganlık	Gruplar arası	59,535	4	14,884	1,042	,389	
	Grup içi	1599,046	112	14,277			
	Toplam	1658,581	116				
Duygusal	Gruplar arası	11,061	4	2,765	,569	,685	
İstikrar/Stresle	Grup içi	543,930	112	4,857			
Başa Çıkma	Toplam	554,991	116				
Görev	Gruplar arası	66,315	4	16,579	1,155	,335	
Yönelimi	Grup içi	1607,600	112	14,354			
	Toplam	1673,915	116				
Keşfetmekten	Gruplar arası	154,506	4	38,626	2,647	,037	
Hoşlanma	Grup içi	1634,264	112	14,592			Kardeşi yok- 4 kardeş ve üzeri
	Toplam	1788,769	116				
Toplam	Gruplar arası	1588,460	4	397,115	1,505	,205	
	Grup içi	29549,762	112	263,837			
	Toplam	31138,222	116				

* $p < 0,05$

Yapılan analizden elde edilen sonuçlar kardeş sayısı değişkenine göre öz-kontrol/düşüncelilik [$F(4-112)=0,010$ $p < 0,05$] ve keşfetmekten hoşlanma [$F(4-112)=0,037$, $p < 0,05$] puanları arasında anlamlı bir farkın bulunduğunu göstermektedir.

Gruplar arası anlamlı farkın belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda hiç kardeşi olmayan çocuklar ile 2 kardeşe sahip olan çocukların Öz-Kontrol-Düşüncelilik puanlarında anlamlı farklılık görülmüştür ($p=0,018 < 0,05$). Keşfetmekten Hoşlanma boyutunda ise hiç kardeşi olmayan çocuklar ile 4 ve üzeri sayıda kardeşe sahip olan çocukların puanları arasında anlamlı farklılık görülmüştür ($p=0,048 < 0,05$).

Literatürde kardeş sayısının aile içi ilişkiler üzerinde etkisi olduğunu gösteren birçok çalışma bulgusu yer almaktadır (Mannion, 2013; Pristina Rosalyn ve Divya Dovina, 2019). Pristina Rosalyn ve Divya Dovina'nın (2019) çalışmasında, kardeş sayısının artışıyla birlikte ebeveynlerin çocukları ile geçirdikleri zaman ve çocuklarına sundukları duygusal destek gibi manevi kaynakların azaldığı belirtilmiştir. Çocuk sayısının artması, anne ve babanın sahip olduğu imkanları bütün çocuklarına eşit olarak sunabilmesini ve çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesini zorlaştırmaktadır. Aydın ve Delioğlu (2003) ailedeki çocuk sayısının artmasıyla, ebeveynlerin çocuklarıyla paylaşacağı zaman azaldığını, bunun sonucu olarak çocukların temel ihtiyaçlarından mahrum bir şekilde büyümek zorunda kaldıklarını ifade etmektedir.

Literatürde yer alan çalışma sonuçlarına paralel olarak mevcut tez araştırmasında da kardeş sayısı değişkeninde anlamlı fark görülmüştür. Analizler, kardeşi olmayan çocuklar ile 2 kardeşe sahip olan çocukların Öz-Kontrol-Düşüncelilik puanlarında anlamlı fark olduğunu ve kardeşi olmayan çocukların puan ortalamalarının 2 kardeşe sahip çocukların puan ortalamalarından yüksek olduğunu göstermiştir. Kardeşi olmayan çocuklar ile 4 ve üzeri sayıda kardeşe sahip olan çocukların Keşfetmekten Hoşlanma puanları arasında anlamlı fark olduğu görülmüş ve bu farkın, kardeşi olmayan çocukların lehine olduğu görülmüştür. Ailedeki çocuk sayısının artışıyla birlikte her bir çocuk için ayrılan kaynağın miktarı azaldığından, çocukların yaşam standartlarının kalitesi olumsuz etkilenebileceği ve bu durumun ruh sağlıkları üzerinde derin izler bırakabileceği söylenebilir.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın ebeveyn-çocuk ilişkisi ile çocukların psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesini temel alan birinci alt problemi doğrultusunda ebeveyn-çocuk ilişkisi ile çocukların psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Elde edilen istatistiksel sonuçlar, her iki ölçeğin kendi alt boyutlarının birbiri ile anlamlı ilişki içinde olduğunu göstermiştir. Ancak çocukların PERİK Ölçeğinden elde ettiği puanlar ile Çocuk-Anababa İlişki Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmüştür.

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleriyle olan ilişkilerinin düzeyi incelendiğinde çocukların çatışma boyutunda aldıkları puanın olumlu ilişki boyutunda aldıkları puandan daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgulardaki toplam puan durumu incelendiğinde alınan en yüksek puanın 86, en düşük puanın ise 24 olduğu görülmüştür. Bu durum, araştırmaya katılan çocukların ebeveynleriyle olumsuz ve çatışmalı ilişki kurma düzeylerinin yüksek, olumlu ilişki kurma düzeylerinin ise düşük olduğunu göstermektedir.

Çocukların ebeveynleriyle olan ilişkileri ile ebeveynlere ilişkin değişkenler (eğitim durumu, sosyoekonomik durum, yaş, çalışma durumu, çocuğa bakım sağlayan kişi) ve çocuğa ilişkin değişkenler (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı) arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Mevcut çalışmada ebeveynin eğitim düzeyi ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı bir fark yaratmamış, ancak istatistiksel olarak eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurma düzeylerinin eğitim düzeyi daha düşük ebeveynlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel analizler yapılamamıştır. Ebeveyn cinsiyetine ilişkin verilerin normal dağılım göstermediği; çalışmaya dahil olan 120 ebeveynin 102'sinin kadın, 18'inin erkek olduğu görülmüştür. Katılımcı grupların cinsiyet dağılımı arasındaki farkın ($102-18=84$) beklenenden oldukça fazla olduğu görülmüştür. Bu nedenle mevcut araştırmada ebeveyn cinsiyetine ilişkin verilerde kadın-erkek cinsiyet dağılımı orantılı olmadığı ve verilen kriterleri sağlamadığı için istatistiksel işlem yapılamamıştır. Cinsiyet değişkeni çalışmadan çıkarılmıştır.

Mevcut çalışmada çocukların ebeveynleriyle olan ilişkileri üzerinde sosyoekonomik durum, ebeveynin öğrenim durumu, çocuğun cinsiyeti ve yaşına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Ancak elde edilen bulgular, gelir düzeyi ve eğitim düzeyi yüksek olan

ailelerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurma düzeyinin, daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, erkek çocukların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması ($\bar{x}$ =49,60) kız çocukların aldıkları toplam puan ortalamasından ($\bar{x}$ =48,30) daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bakımdan erkek çocukların ebeveynleriyle olumlu ilişki kurma düzeyinin kız çocuklarına göre daha düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak toplam puanların birbirine yakın oluşu, olumlu ilişki kurma düzeyleri arasında belirgin bir fark olmayışını gözler önüne sermektedir.

Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin olarak çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri incelendiğinde çocukların kurallara uyma, sıra bekleme vb. özdenetime ve düşünceli davranmaya yönelik maddeler içeren Öz-kontrol/Düşüncelilik boyutunda en yüksek puan ortalamasına sahip oldukları, duygusal düzenleme yapabilmelerine ve yaşadıkları stres sonrasında kendilerini toparlayabilmelerine yönelik maddelerin bulunduğu Duygusal İstikrar/ Stresle Başa Çıkma boyutunda ise en düşük puan ortalamasına sahip oldukları görülmüştür. Bu durum, çocukların psikolojik süreçlerle başa çıkmakta zorlandıkları ve stresin olumsuz sonuçlarından etkilendikleri düşüncesini destekleyebilir. Buradan hareketle, çalışmaya dahil olan çocukların olumsuz, zorlu ve stresli durumlarla baş etmede zorluk yaşadıklarını ifade edebilmek mümkündür.

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri ebeveyne ve çocuğa ilişkin demografik değişkenler açısından incelendiğinde kardeş sayısı, çocuğun yaşı ve çocuğun cinsiyeti değişkenlerinde anlamlı fark görülmüştür. Analizler, kardeşi olmayan çocuklar ile 2 kardeşe sahip olan çocukların Öz-Kontrol-Düşüncelilik puanlarında anlamlı fark olduğunu ve kardeşi olmayan çocukların puan ortalamalarının 2 kardeşe sahip çocukların puan ortalamalarından yüksek olduğunu göstermiştir. Kardeşi olmayan çocuklar ile 4 ve üzeri sayıda kardeşe sahip olan çocukların Keşfetmekten Hoşlanma puanları arasında anlamlı fark olduğu görülmüş ve bu farkın, kardeşi olmayan çocukların lehine olduğu görülmüştür.

Çocuğun yaşı değişkenine ilişkin analizlerde 3 yaş ile 4 yaş, 5 yaş ve 6 yaş grubu çocukların Atılganlık puanlarında anlamlı farklılık görülmüş ve ortalama puanlar incelendiğinde 6 yaş grubu çocukların puan ortalamasının diğer yaş grubundaki çocuklardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Görev Yönelimi boyutundaki farkın ise 3 yaş grubu çocuklar ile 5 yaş grubu çocuklar arasında ve 5 yaş grubu çocukların lehine sonuçlandığı tespit edilmiştir. Keşfetmekten Hoşlanma boyutunda 3 yaş grubu çocuklar ile 4 yaş, 5 yaş ve 6 yaş grubu çocukların puanları arasında anlamlı fark görülmüş; 3 yaş grubu çocukların en düşük, 6 yaş grubu çocukların ise en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. Toplam puanlara bakıldığında 3 yaş grubu çocuklar ile 5 yaş grubu çocukların ve 3 yaş grubu ile 6 yaş grubu çocukların puanları arasında anlamlı fark görülmüş ve aradaki

farkın 6 yaş grubu çocukların lehine sonuçlandığı belirlenmiştir. Mevcut tez araştırmasında ebeveynlerin çalışma durumunun çocukların PERİK Ölçeğinden aldıkları puanlara etkisi bağımsız örneklem t-Testi ile incelenmiştir. Mevcut araştırmanın bulgularına bakıldığında, ebeveynlerin çalışma durumunun çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri üzerinde anlamlı fark yaratmadığı görülmüştür.

Çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri ile ebeveyn eğitim durumu, ebeveyn yaşı, çalışma durumu, sosyoekonomik durum değişkeni arasında anlamlı fark olmadığı ortaya konmuştur. PERİK Ölçeği'nden alınan puanlar incelendiğinde, psikolojik iyi oluş üzerinde çocuğun cinsiyetinin kızların lehine anlamlı fark yarattığı görülmüştür. Mevcut araştırmada, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre PERİK Ölçeği toplam puan ortalamalarının kız çocuklarında ($\bar{x}$ =141,35; Ss=15,658), erkek çocuklarında ($\bar{x}$ =137,20; Ss=16,927) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, kız çocuklarının ölçekten aldıkları puan ortalamalarının, erkek çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğunu; PERİK Ölçeği'nin bütün alt boyutlarında, kızların erkeklerden daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğunu göstermiştir. Sonuçlar, kız çocuklarının stresli ve zorlu durumlarla baş etmede erkek çocuklardan daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

Öneriler

Bu bölümde ebeveynlere, araştırmacılara, MEB ve politika yapıcılara çeşitli öneriler sunulacaktır.

Ebeveynler için öneriler

Ebeveynlere yönelik önerilere aşağıda yer verilmiştir:

- Bu araştırmada kardeş sayısı değişkeninin çocukların psikolojik iyi olma halleri üzerinde anlamlı fark yarattığı görülmüştür. Ebeveynlerin her bir çocuğuyla geçirdiği vakit ve onların ihtiyaçlarına cevap verme düzeyleri, sahip oldukları çocuk sayısının artışıyla beraber azalabilmektedir. Bu nedenle aileler her bir çocuğuyla eşit oranda ve kaliteli bir şekilde zaman geçirmelerini sağlayacak aile içi aktivite programları hazırlayabilirler.
- Ebeveynler çocuklarıyla etkili, güçlü ve sağlıklı iletişim kurabilmelerini destekleyecek ebeveyn eğitim programlarına katılabilirler.
- Ebeveynlerin çocuklarının psikolojik iyi oluşlarını destekleyebilmek adına neler yapabileceklerine ilişkin okul öncesi öğretmenleri, okul psikolojik

danışmanları ya da diğer uzmanlarla iletişime geçerek iş birliği yapmaları faydalı olabilir.

- Bu araştırmaya katılan ebeveynlerin %85'ini anneler oluşturmuştur (102 anne, 18 baba). Toplumumuzda yaygın olarak yer bulan, çocuğa sunulacak her türlü ilgi ve bakım öncelikli olarak annenin sorumluluğundadır düşüncesi, babaların katılımının düşük düzeyde olmasının nedeni olabilir. Babaların çocuklarının ilgi ve ruhsal ihtiyaçlarının karşılanması sürecinde üstlenebileceği rollerin farkında olmasını sağlayacak, çocuğuyla olumlu ve yakın ilişkiler geliştirmesini destekleyecek eğitim seminerlerine katılmaları önerilebilir.

MEB ve Politika yapıcılar için öneriler

MEB'e ve politika yapıcılara yönelik önerilere aşağıda yer verilmiştir.

- Okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleriyle olan ilişkilerini ve psikolojik iyi oluşlarını ele alan çalışma sayısı oldukça azdır. Bu konuları ele alan her çalışmanın MEB'e sunulması ve ebeveyn-çocuk ilişkisi ile psikolojik iyi oluş kavramının ülke bazında geliştirilip öğrenilmesi ve değerlendirilebilmesi için komisyonlar kurulmalıdır.
- Ebeveynlerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurabilmeleri ve çatışma çözme becerilerini geliştirebilmeleri için eğitim programları geliştirilmeli ve bu programların etkililiğini uzun vadede görebilmek için uygulamalar yapılması desteklenmelidir.
- Okul öncesi eğitim ve çocuk gelişimi alanında uzman kişiler tarafından anne babalara, okul öncesi dönemde sosyal duygusal ve psikolojik iyi oluşu geliştirmenin önemi, gerekliliği, özellikleri ve ebeveynlerin çocuklarıyla yapabilecekleri etkinlik örneklerine ilişkin aile eğitimleri verilebilir. MEB, bu eğitimlerin kapsamlı olarak her bölgeye ulaştırılmasını sağlamalıdır.
- Psikolojik iyi oluş kavramı, okul öncesi eğitim basamağında henüz yeni yeni yer bulmaya başlamıştır. Öğretmen adayları ve öğretmenlerin okul öncesi dönemde psikolojik iyi oluş kavramı konusunda bilgilendirilmeleri ve psikolojik iyi oluşun geliştirilebilmesi için ne tür etkinlikler yapabileceklerini öğrenebilmeleri amacıyla hizmet içi eğitimler verilmelidir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

Araştırmacılara yönelik öneriler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarının psikolojik iyi oluşu üzerine yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Araştırmacılar okul öncesi dönem çocuklarının psikolojik iyi oluşlarını ölçmeye yönelik ölçek geliştirme çalışmaları yapabilir ya da psikolojik iyi oluş kavramına yönelik araştırmalara ağırlık verebilirler.
- Ülkemizde psikolojik iyi oluşu temel alan araştırmaların örneklem gruplarını genel olarak yetişkinler, genç yetişkinler, ergenler ve ilkokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmacılar psikolojik iyi oluş kavramını incelerken, okul öncesi dönem çocuklarından oluşan bir örneklem grubuyla çalışabilirler.
- Araştırmacılar, mevcut çalışmaya dahil edilmiş değişkenlerin dışında, farklı değişkenleri ele alarak ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocukların psikolojik iyi oluşu arasındaki ilişkiyi inceleyebilirler.
- Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve okul öncesi dönemde psikolojik iyi oluş konuları Türkiye genelinde uygulanacak araştırmalar olarak düzenlenmelidir. Aileye ve aile ilişkilerine bakış, ülkenin her bir köşesinde farklılık gösterebilmektedir. Türkiye genelinde yapılacak olan çalışmalar, farklı kültür ve anlayışa sahip bölgelerde yaşayan ailelerin çocuklarıyla olan ilişkilerini değerlendirebilmek konusunda genel bir kanıya varabilmeyi ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin gelişimi için neler yapılabileceğine yönelik öneriler sunmayı sağlayacaktır.
- Ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin kalitesini arttırmaya yönelik eğitim programları geliştirilerek/uygulanarak bu programların okul öncesi dönem çocuklarının psikolojik iyi oluş düzeyleri üzerindeki etkileri araştırılabilir.
- Öğretmenler psikolojik iyi oluş kavramının ne olduğu, önemi ve gerekliliği ilişkin konusunda bilgilendirilmelidir.

Kaynaklar

- Abed, N., Pakdaman, S., Heidari, M. ve Tahmassian, K. (2016). Developing psychological well-being scale for preschool children. *Global journal of health science*, 8(11), 104-111. <https://doi.org/10.5539/gjhs.v8n11p104>
- Ainsworth, M. S. ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46(4), 333–341. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.46.4.333>
- Aitken, J. (2007). Inter-parental conflict, parent-child relationships, and children's psychological adjustment: Implications for the family-school interface [Doctoral dissertation]. Cardiff University.
- Akdağ, F. G. ve Çankaya, Z. C. (2015). Evli bireylerde psikolojik iyi oluşun yordanması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 646-662.
- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk ana baba ilişki ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(13), 44-53. <http://dx.doi.org/10.16991/INESJOURNAL.36>
- Akın, A., Yılmaz, S., Özen, Y., Raba, S. ve Özhan, Y. (2016). Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. V. *Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi*, bildiri kitabı içinde (ss. 74-79). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- Akpakır, Z. (2021). *An examination of the relationship between self-concept and attachment pattern of 5-6 years old children and self-theory, psychological well-being of mothers* [Yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.
- Aksel, B. (2018). *0-6 yaş arası çocuğu olan annelerin psikolojik iyi oluşlarının öznel iyi oluş, öğrenilmiş güçlülük ve algılanan sosyal destek açısından yordanması* [Yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Aktaş, A. (2013). Ebeveyn tutumlarının çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri. https://www.tavsiyedyorum.com/makale_11729.htm adresinden 4 Mayıs 2022 tarihinde alınmıştır.
- Albuquerque, B. (2010). What is subjective well-being? Understanding and measuring subjective well-being. <http://positivepsychology.org.uk/subjective-well-being/> adresinden 2 Ocak 2022 tarihinde alınmıştır.

- Amato, P. R. (2005) The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation. *The Future of Children*, 15, 75-96. <https://doi.org/10.1353/foc.2005.0012>
- American Psychological Association. (2018). Children, youth, families and socioeconomic status. <https://www.apa.org/pi/ses/resources/publications/children-families>
- Andrews, F. M. ve Withey, S. B. (2012). *Social indicators of well-being: Americans' perceptions of life quality*. Springer Science & Business Media.
- Atan, A. (2020). 5-6 yaş çocuklarda psikolojik iyi oluş: Bir model önerisi ve ebeveynler ile öğretmenlerin kişilik tipleri, ego durumları ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yordayıcı rolü [Doktora Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Attili, G., Vermigli, P. ve Roazzi, A. (2010). Children's social competence, peer status, and the quality of mother-child and father-child relationships. *European psychologist*, 15(1), 23-33. <http://dx.doi.org/10.1027/1016-9040/a000002>
- Aydın, F. (2021). *Covid-19 döneminde ebeveyn anksiyetelerinin okul dönemi çocuklarının psikolojik iyi oluşuna etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Aydın, N. H. B. ve Delioğlu, M. (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. Morpa Kültür Yayınları.
- Australian Institute of Health and Welfare. (2012). *A picture of Australia's Children 2012*. <https://www.aihw.gov.au/getmedia/31c0a364-dbac-4e88-8761-d9c87bc2dc29/14116.pdf.aspx?inline=true>
- Australian Institute of Health and Welfare. (2015). *Australia's welfare 2015*. <https://www.aihw.gov.au/getmedia/692fd1d4-0e81-41da-82af-be623a4e00ae/18960-aw15.pdf.aspx?inline=true>
- Babbie, E. (2020). *The practice of social research* (Fifteenth edition). Cengage.
- Başaran, M., Erol, M., & Yılmaz, D. (2020). 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlıkları ile Psikolojik İyi Oluşları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(8), 290-303. <https://doi.org/10.21733/ibad.798643>
- Bayatlı, E. (2008). Bağlanma: Çocuklarda ve yetişkinlerde bağlanma. https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_1610.htm adresinden 29 Mart 2021 tarihinde alınmıştır.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1, Pt.2), 1-103. <https://doi.org/10.1037/h0030372>
- Baumrind, D. (2013). Authoritative parenting revisited: History and status. R. E. Larzelere, A. Sheffield ve A. W. Harrist (Ed.), *Authoritative parenting: Synthesizing nurturance*

and discipline for optimal child development (pp. 11- 34) içinde. Washington, DC: American Psychological Association.

Bigner, J. ve Gerhardt, C. (2019). *Parent-Child Relations: An Introduction to Parenting* (Tenth edition). Pearson.

Biller, H. B. (1993). *Fathers and families: Paternal factors in child development*. ABC-CLIO.

Boyd, D. ve Bee, H. (2005). *Lifespan development* (4th Edition). Boston: Pearson Education.

Bee, H. ve Boyd, D. (2011). *The developing child* (12th Edition). Boston: Pearson Education.

Bee, H. ve Boyd, D. (2013). *The developing child* (13th Edition). Boston: Pearson Education.

Bee, H. ve Boyd, D. (2015). *The developing child* (15th Edition). Boston: Pearson Education.

Bernard, M. E. (2004). The You Can Do It! early childhood education program: A social emotional learning curriculum (4–6-year-olds). Oakleigh, Victoria, Australia: Australian Scholarships Group.

Bowen, M. (1966). The use of family theory in clinical practice. *Comprehensive Psychiatry*, 7(5), 345–374. [https://doi.org/10.1016/S0010-440X\(66\)80065-2](https://doi.org/10.1016/S0010-440X(66)80065-2)

Bowlby, J. (1951). *Maternal care and mental health*. World Health Organization Monograph.

Bowlby, J. (1969). *Attachment: Attachment and loss*. New York: Basic.

Bowlby J. (1973). *Attachemnt and Loss volume 2: Seperation: anxiety and anger*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1982). *Attachment and Loss: Vol 1 Attachment (2nd ed.)*. New York: Basic Books

Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. Basic Books.

Bowlby, J. (2012). *Attachment and loss*. Istanbul: Pinhan Pub.

Bradburn, N. M. (1969). The structure of psychological well-being. Chicago, IL: Aldine.

Bradbury, T. N., Cohan, C. L. ve Karney, B. R. (1998). Optimizing longitudinal research for understanding and preventing marital dysfunction. T. N. Bradbury (Ed.), *The developmental course of marital dysfunction* (s. 279–311) içinde. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527814.011>

- Bredekamp, S. (2017). *Effective practices in early childhood education: Building a foundation*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Bretherton, I. ve Munholland, K. A. (1999). Internal working models in Attachment Relationships: An construct revised. J. Cassidy ve P. R. Shaver (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, Research, and clinical applications* (2. Baskı, s. 89-111) içinde. New York: The Guilford Press.
- Bretherton, I. (1999). Updating the 'internal working model'construct: Some reflections. *Attachment & Human Development*, 1(3), 343-357. <https://doi.org/10.1080/14616739900134191>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard university press.
- Bronfenbrenner, U. (1988). Interacting systems in human development: Research paradigms: Present and future. N. Bolger, A. Caspi, G. Downey ve M. Moorehouse (Ed.), *Persons in context: Developmental processes* (s. 25–49) içinde. Cambridge University Press.
- Bronfenbrenner, U. ve Morris, P. A. (1998). The ecology of developmental processes. W. Damon ve R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development* (s. 993–1028) içinde. John Wiley & Sons Inc.
- Brotherson, S. (2005). Understanding Attachment in Young Children. https://www.ucy.ac.cy/nursery/documents/attachement_3.pdf adresinden 14 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- Brown, G. L. ve Oed, M. (2019). Attachment, Infant. J. J. Ponzetti (Ed.), *Macmillan Encyclopedia of Families, Marriages, and Intimate Relationships* (1. Baskı, s. 56-61) içinde. Macmillan Reference USA.
- Burgess, E. (1926). The family as a unity of interacting personalities. *The Family*, 7(1), 3–9. <https://doi.org/10.1177%2F104438942600700101>
- Busseri, M. A. ve Sadava, S. W. (2011). A review of the tripartite structure of subjective well-being: Implications for conceptualization, operationalization, analysis, and synthesis. *Personality and social psychology review*, 15(3), 290-314. <https://doi.org/10.1177%2F1088868310391271>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2019). Bilimsel Araştırma yöntemleri (26. baskı ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Carr, D. ve Springer, K. W. (2010). Advances in families and health research in the 21st century. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 743-761. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00728.x>
- Carruthers, C. P. ve Hood, C. D. (2004). The power of the positive: Leisure and well-being. *Therapeutic Recreation Journal*, 38(2), 225–245.
- Child Trends. (2016). Child well-being: Constructs to measure child well-being and risk and protective factors that affect the development of young children. <https://www.childtrends.org/wp-content/uploads/2017/03/2016-61ConstructsMeasureChildWellbeing.pdf>
- Cohen, S. (2004). Social relationships and health. *American psychologist*, 59(8), 676. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.59.8.676>
- Colombo, S. A. (1986). *General well-being in adolescents: its nature and measurement* [Doctoral dissertation]. Saint Louis University.
- Çankır, B. ve Yener, S. (2007). Psikolojik iyi-oluş. *İş'te pozitif davranış* (s.225-24) kitabı içinde. Çizgi Kitabevi.
- Çelik, H. R. (2021). 5-6 yaş çocuklarının okula uyum ile öğrenme davranışları ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Danış, A. G. M. Z. (2006). Davranış bilimlerinde ekolojik sistem yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 45-54.
- Darity, W. A. (2008). *International encyclopedia of the social sciences*. Macmillan Reference USA
- Davis-Kean, P. E. (2005). The Influence of Parent Education and Family Income on Child Achievement: The Indirect Role of Parental Expectations and the Home Environment. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 294–304. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.19.2.294>
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2008). Hedonia, eudaimonia and well-being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9, 1-11. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9018-1>
- Dereli, E. ve Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2017.9>

- Diener E. (1984). Subjective well-being. *Psychological bulletin*, 95(3), 542–575. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-2909.95.3.542>
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34–43. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.34>
- Diener, E., Diener, M. ve Diener, C. (1995). Factors predicting the subjective well-being of nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 851–864. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.5.851>
- Diener, E. ve Seligman, M. E. (2002). Very happy people. *Psychological science*, 13(1), 81–84. <https://doi.org/10.1111%2F1467-9280.00415>
- Diener, E. ve Seligman, M. E. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological science in the public interest*, 5(1), 1–31. <https://doi.org/10.1111%2Fj.0963-7214.2004.00501001.x>
- Diener, E. ve Suh, M. E. (1998). Subjective well-being and age: An international analysis. K. W. Schaie ve M. P. Lawton (Ed.), *Annual review of gerontology and geriatrics*, Vol. 17. *Focus on emotion and adult development* (s. 304–324) içinde. Springer Publishing Company.
- Diener, E., Suh, E. ve Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24(1), 25–41.
- Driscoll, K. ve Pianta, R. C. (2011). Mothers' and Fathers' Perceptions of Conflict and Closeness in Parent-Child Relationships during Early Childhood. *Journal of Early Childhood & Infant Psychology*, (7).
- Dunn, J. (2004). *Understanding children's worlds*. Malden, MA: Blackwell.
- Easterbrooks, M. A., & Lamb, M. E. (1979). The relationship between quality of infant-mother attachment and infant competence in initial encounters with peers. *Child development*, 380–387. <https://doi.org/10.2307/1129413>
- Eid, M. ve Larsen, R. J. (2007). *The science of subjective well-being*. Guilford Press.
- Eman, M. A. S., Fadel, A. H. ve Abdel Aziz, M. T. (2017). The relation between parenting styles and attachment among preschool children in the Gaza strip. *Global Journal of Intellectual & Developmental Disabilities*, 3(3), 100–111. DOI: 10.19080/GJIDD.2017.03.555619
- Encyclopedia on Early Childhood Development. (2020). Attachment. <https://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/dossiers-complets/en/attachment.pdf>

- Engelhardt, J. A. (2012). The developmental implications of parentification: effects on childhood attachment. *Graduate Student Journal of Psychology*, 14, 45-52.
- Erata, F. ve Özbey, S. (2020). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pearson Journal of Social Sciences-Humanities*, 5(9), p. 125-151. <http://dx.doi.org/10.46872/pj.171>
- Eroğlu, F. (2017). *Evli bireylerde psikolojik iyi oluş ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Foulkes-Jamison, L. (2001). The effects of divorce on children. *Clinical Psychology*, 11, 46-54.
- Fernandes, C., Fernandes, M. S., Santos, A. J., Antunes, M., Monteiro, L., Vaughn, B. E. ve Verissimo, M. (2021). Early attachment to mothers and fathers: Contributions to Preschoolers' Emotional Regulation. *Frontiers in psychology*, 12, 660866. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.660866>
- Gale, C. R., Booth, T., Möttus, R., Kuh, D. ve Deary, I. J. (2013). Neuroticism and Extraversion in Youth Predict Mental Wellbeing and Life Satisfaction 40 Years Later. *Journal of research in personality*, 47(6), 687–697. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2013.06.005>
- Gassman-Pines, A., Ananat, E. O., & Fitz-Henley, J. (2020). COVID-19 and parent-child psychological well-being. *Pediatrics*, 146(4). <https://doi.org/10.1542/peds.2020-007294>
- Ge, T. (2017). Effect of socioeconomic status on children's psychological well-being in China: The mediating role of family social capital. *Journal of health psychology*, 25(8), 1118-1127. <https://doi.org/10.1177%2F1359105317750462>
- Gençdoğan, B. ve Gülbahçe, A. (2021). Psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumunun bir yordayıcısı olarak algılanan helikopter ebeveyn tutumu. *Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi*, 1(1), 66-98.
- Geng, Y. ve He, L. (2021). Gender differences in children's psychological well-being in Mainland China: Risk and protective factors. *Applied Research in Quality of Life*, 1-21. <https://doi.org/10.1007/s11482-021-09986-8>
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update* (10a ed.) Boston: Pearson

- Gerhardt, S. (2004). *Why love matters: How affection shapes a baby's brain*. Routledge/Taylor & Francis Group.
- Goodman-Wilson, M., Waters, S. F., & Thompson, R. A. (2012). *Parent-offspring conflict*. University of California, USA.
- Gordon, A. M. ve Browne, K. W. (2007). *Beginnings and beyond: Foundations in early childhood education* (7th Edition). United States: Thomson, Delmar Learning
- Graham, A. A. (2021). Types of Social Relationships and Their Effects on Psychological Well-being. https://ir.lib.uwo.ca/brescia_psych_uht/35 adresinden 2 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Gülay Ogelman, H. ve Erol, A. (2020). The Predictive Effect of Father-Child Relationship on Peer Relationships of Young Children. *International Journal of Educational Research Review*, 5(4),343-352. <https://doi.org/10.24331/ijere.754272>
- Güner, F. (2019). *İşyerindeki duygusal iyi oluşun belirleyicileri ve prososyal hizmet davranışı ile işten ayrılma niyeti üzerine etkisi: Banka çalışanları üzerine bir araştırma* [Doktora tezi]. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Harris, M. A. ve Orth, U. (2020). The link between self-esteem and social relationships: A meta-analysis of longitudinal studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 119(6), 1459-1477. <http://dx.doi.org/10.1037/pspp0000265>
- Heath, M. A. (2017). Addressing children's social emotional needs with children's literature. *School Psychology International*, 38(5), 453-457. <https://doi.org/10.1177%2F0143034317704478>
- Heinrich, C. J. (2014). Parents' Employment and Children's Wellbeing. *The Future of Children*, 24(1), 121-146. <http://www.jstor.org/stable/23723386>
- Hill, P. L., Schultz, L. H., Jackson, J. J. ve Andrews, J. A. (2019). *Parent-Child Conflict during Elementary School as a Longitudinal Predictor of Sense of Purpose in Emerging Adulthood*. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(1), 145-153. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10964-018-0912-8>
- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler, ana baba kardeş ve arkadaşlar*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Huppert, F. A. (2009). Psychological well-being: Evidence regarding its causes and consequences. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 1(2), 137-164. <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2009.01008.x>

- Huta, V. ve Ryan, R. M. (2010). Pursuing pleasure or virtue: The differential and overlapping well-being benefits of hedonic and eudaimonic motives. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 11(6), 735–762. <https://doi.org/10.1007/s10902-009-9171-4>
- Karabulut, H. (2019). Çocuğun 'iyi oluş'u ve baba katılımı. *Sosyal, beşerî ve idari bilimlerde akademik çalışmalar-2019/2* (1. Baskı, s. 174-188) içinde. İpe Yayinevi.
- Kashdan, T. B. (2004). The assessment of subjective well-being (issues raised by the Oxford Happiness Questionnaire). *Personality and individual differences*, 36(5), 1225-1232. [http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869\(03\)00213-7](http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869(03)00213-7)
- Keeler, S. (2006). Children's peer relationships have enormous influence. *Posjećeno*, 21(2020), 2006-01.
- Keyes, C. L. (2002). The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of health and social behavior*, 207-222. <https://doi.org/10.2307/3090197>
- Keyes, C. L. M., & Ryff, C. D. (1998). Generativity in adult lives: Social structural contours and quality of life consequences. D. P. McAdams ve E. de St. Aubin (Ed.), *Generativity and adult development: How and why we care for the next generation* (s. 227–263) içinde. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10288-007>
- Khodabakhsh, M. R., Kiani, F. ve Ahmedbookani, S. (2014). Psychological Well-being and Parenting Styles as Predictors of Mental Health among Students: Implication for Health Promotion. *International Journal of Pediatrics (Supplement 5)*, 2(3-3). <https://dx.doi.org/10.22038/ijp.2014.3003>
- Kikuyo, A. (2003). *Psychology of Parent-Child Relationship*. Ochanomizu: JMAJ.
- Klein, D.M. ve White, J.M. (1996) *Family Theories: An Introduction*. Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Laevers, F. (2005). Well-being and Involvement in care settings. A process-oriented Self-evaluation Instrument (SIC's).
- Lally, M. ve Valentine-French, S. (2019). *Lifespan Development: A Psychological Perspective Second Edition*. California, USA.
- Lamb, M. E. (2011). The role of parent-child relationships in child development. M. H. Bornstein ve M. E. Lamb (Ed.), *Developmental science: An advanced textbook* (s. 469–517) içinde. Psychology Press.
- Lang, D. (2020). *Parenting and Family Diversity Issues*. Iowa State University Digital Press.

- Li, P. (2022). What is the internal working model of attachment? <https://www.parentingforbrain.com/internal-working-model/> adresinden 3 Mayıs 2022 tarihinde alınmıştır.
- Li, J., Wang, J., Li, J. Y., Qian, S., Jia, R. X., Wang, Y. Q., ... ve Xu, Y. (2020). How do socioeconomic status relate to social relationships among adolescents: a school-based study in East China? *BMC pediatrics*, 20, 1-10. <https://doi.org/10.1186/s12887-020-02175-w>
- Liddle, I. ve Carter, G. F. (2015). Emotional and psychological well-being in children: the development and validation of the Stirling Children's Well-being Scale. *Educational Psychology in Practice*, 31(2), 174-185. <https://doi.org/10.1080/02667363.2015.1008409>
- Linley, P. A. ve Joseph, S. (2004). Positive change following trauma and adversity: A review. *Journal of traumatic stress: official publication of the international society for traumatic stress studies*, 17(1), 11-21. <https://doi.org/10.1080/1532502049089074>
- Lloyd, K. ve Devine, P. (2006). Parenting practices in Northern Ireland: Evidence from the Northern Ireland household panel survey. *Child Care in Practice*, 12(4), 365-376. <https://doi.org/10.1080/13575270600863275>
- Longe, J. (2016). Bonding. J. Longe (Ed.), *The Gale encyclopedia of psychology* (3. Baskı, s. 135-137) içinde. Gale Group.
- Love, K. M. ve Murdock, T. B. (2004). Attachment to Parents and Psychological Well-Being: An Examination of Young Adult College Students in Intact Families and Stepfamilies. *Journal of Family Psychology*, 18(4), 600–608. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.18.4.600>
- Maccoby, E. E. (2002). Parenting effects: Issues and controversies. *Parenting and the child's world* (s. 35-46) içinde. Psychology Press.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction. P. H. Mussen ve E. M. Hetherington (Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 4. Socialization, Personality, and Social Development* (s. 1-101) içinde. New York: Wiley.
- Madeson, M. (2022). Seligman's PERMA+ model explained. A theory of well-being. <https://positivepsychology.com/perma-model/> adresinden 23 Mart 2022 tarihinde alınmıştır.
- Mannion, G. (2013). *The relationship between family size, quality of parent-adult child relations, attachment, general health, and life satisfaction*. Dublin.

Marbina, L., Mashford-Scott, A., Church, C. ve Tayler, C. (2015). *Assessment of Wellbeing in Early Childhood Education and care: Literature review*. Melbourne: Victorian Curriculum

and Assessment Authority

Martin, M. J., DeVries, L. M., O'Leary, J. D. ve Gottschalk, C. L. (2018). *The Influence of Interparental Conflict on Children*. University of Nebraska-Lincoln, Extension. <https://extensionpublications.unl.edu/assets/html/g2305/build/g2305.htm>

Mashford-Scott, A., Church, A. ve Tayler, C. (2012). Seeking children's perspectives on their wellbeing in early childhood settings. *International Journal of Early Childhood*, 44(3), 231-247. <https://doi.org/10.1007/S13158-012-0069-7>

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. Harpers.

Mayr, T. ve Ulich, M. (2009). Social-emotional well-being and resilience of children in early childhood settings—PERIK: an empirically based observation scale for practitioners. *Early Years*, 29(1), 45-57. <https://doi.org/10.1080/09575140802636290>

McAdams, T. A., Rijdsdijk, F. V., Narusyte, J., Ganiban, J. M., Reiss, D., Spotts, E., ... ve Eley, T. C. (2017). Associations between the parent-child relationship and adolescent self-worth: a genetically informed study of twin parents and their adolescent children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(1), 46-54. <https://dx.doi.org/10.1111%2Fjcopp.12600>

McLeod, S. (2017). Bowlby's Attachment Theory. <https://www.simplypsychology.org/bowlby.html> adresinden 7 Mart 2022 tarihinde alınmıştır.

Milbrand, L. (2019). How 4 different parenting styles can affect your kids? <https://www.thebump.com/a/parenting-styles> adresinden 14 Kasım 2021 tarihinde alınmıştır.

Min, W., Liu, Z. ve Liang, L. (2016). Parent-child relationship impact on children's mental development. *Journal of Beijing Normal University*, 5, 55-63.

Mohamed, S. ve Toran, H. (2018). Family socioeconomic status and social-emotional development among young children in Malaysia. *Journal of Applied Sciences*, 18(3), 122-128. <http://dx.doi.org/10.3923/jas.2018.122.128>

- Moore, T. (2007). Fostering young children's social-emotional well-being: Building positive relationships with children and families. Plenary paper presented at Knox Early Childhood Conference Melbourne, 7th September.
- Morales-Rodríguez, F. M., Espigares-López, I., Brown, T. ve Pérez-Mármol, J. M. (2020). The relationship between psychological well-being and psychosocial factors in university students. *International journal of environmental research and public health*, 17(13), 4778. <https://doi.org/10.3390/ijerph17134778>
- National Scientific Council on The Developing Child. (2004). *Young children develop in an environment relationship*. Harvard University, Center on the Developing Child. <https://developingchild.harvard.edu/wp-content/uploads/2004/04/Young-Children-Develop-in-an-Environment-of-Relationships.pdf>
- Newland, L.A., Lawler, M.J., Giger, J.T., Roh, S. ve Carr, E. R. (2015). Predictors of children's subjective well-being in rural communities of the United States. *Child Indicators Research*, 8(1), 177–98. <http://dx.doi.org/10.1007%2Fs12187-014-9287-x>
- Noack, P. ve Buhl, H. M. (2004). Child-parent relationships. F. R. Lang ve K. L. Fingerman (Ed.), *Growing together: Personal relationships across the lifespan* (s. 45–75) içinde. Cambridge University Press.
- Onaylı, S. (2010). *The relation between mother-daughter relationship and daughter's well-being* [Master's thesis]. Middle East Technical University.
- O'Connor, A., Blewitt, C., Nolan, A. ve Skouteris, H. (2018). Using Intervention Mapping for child development and wellbeing programs in early childhood education and care settings. *Evaluation and program planning*, 68, 57-63. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2018.02.011>
- O'Connor, T. G., & Scott, S. B. (2007). Parenting and outcomes for children. The Joseph Rowntree Foundation.
- Orbuch, T. L., Parry, C., Chesler, M., Fritz, J. ve Repetto, P. (2005). Parent-child relationships and quality of life: Resilience among childhood cancer survivors. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 54(2), 171-183. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.0197-6664.2005.00014.x>
- Overbeek, G., Stattin, H., Vermulst, A., Ha, T., & Engels, R. C. M. E. (2007). Parent-child relationships, partner relationships, and emotional adjustment: A birth-to-maturity prospective study. *Developmental Psychology*, 43(2), 429–437. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.2.429>

- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 140-161. <http://dx.doi.org/10.5455/cap.20130510>
- Özbey, S. (2019). Okul öncesi çocuklar için sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlık ölçeğinin (PERİK) geçerlik güvenirlik çalışması. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 756- 786. <https://doi.org/10.26466/opus.518062>
- Pannilage, U. (2017). Impact of family on children's wellbeing. *Journal of Sociology and Social Work*, 5(1), 149-158. <http://doi.org/10.15640/jssw.v5n1a15>
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (M. Bütün ve S. B. Demir, çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Peterson, C. (2008). What is positive psychology, and what is it not? *Psychology Today*. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-good-life/200805/what-is-positive-psychology-and-what-is-it-not> adresinden 27 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Peterson, R., & Green, S. (2009). Families first-keys to successful family functioning. Communication. <https://vtechworks.lib.vt.edu/handle/10919/48301> adresinden 29 Nisan 2022 tarihinde alınmıştır.
- Pianta R. C. (1992). *Child-Parent Relationship Scale*. University of Virginia. Author.
- Pollard, E. L. ve Lee, P. D. (2003). Child well-being: A systematic review of the literature. *Social Indicators Research*, 61(1), 59-78. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1023/A:1021284215801>
- Popov, L. M., ve Ilesanmi, R. A. (2015). Parent-child relationship: Peculiarities and outcome. *Rev. Eur. Stud.*, 7, 253. <http://dx.doi.org/10.5539/res.v7n5p253>
- Prince-Embury, S. (2009). The Resiliency Scales for Children and Adolescents as related to parent education level and race/ethnicity in children. *Canadian Journal of School Psychology*, 24(2), 167–182. <https://doi.org/10.1177/0829573509335475>
- Pristina Rosalyn, P. ve Divya Dovina, T. (2019). Relationship between income, family size and family relationships. *International Journal of Scientific Research*, 8(5), 39-41.
- Rahman, S., Ansari, S. A., & Parveen, F. (2016). Happiness as correlates of mental well-being. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(3), 157-163.
- Rainisch, B. W. (2010, November). Parent-child and sibling relationship effects on adolescent mental health: Looking at family structure through Add Health. In *APHA meeting and exposition*. CO: Denver.
- Raver, C. C., & Zigler, E. F. (2004). Another step back? Assessing readiness in Head Start. *YC Young Children*, 59(1), 58-63.

- Robertson, I. (2020). What is psychological wellbeing? <https://www.robertsoncooper.com/blog/what-is-psychological-wellbeing/> adresinden 20 Aralık 2021 tarihinde alınmıştır.
- Runcan, P. L., Constantineanu, C., Ielics, B. ve Popa, D. (2012). The role of communication in the parent-child interaction. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 904-908. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.221>
- Russell, A., Mize, J. ve Bissaker, K. (2002). Parent-child relationships. P. K. Smith ve C. H. Hart (Ed.), *Blackwell handbook of childhood social development* (pp. 205–222) içinde. Blackwell Publishing.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141–166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2008). Self-determination theory and the role of basic psychological needs in personality and the organization of behavior. O. P. John, R. W. Robins ve L. A. Pervin (Ed.), *Handbook of personality: Theory and research* (s. 654–678) içinde. The Guilford Press.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
- Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current directions in psychological science*, 4(4), 99-104. <https://doi.org/10.1111%2F1467-8721.ep10772395>
- Ryff C. D. (2014). Psychological well-being revisited: advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and psychosomatics*, 83(1), 10–28. <https://doi.org/10.1159/000353263>
- Ryff, C. D. ve Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719–727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>
- Ryff, C. D. ve Singer, B. H. (2008). Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies*, 9(1), 13–39. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9019-0>.
- Ryff, C. (2016). Eudaimonic well-being and education: Probing the connections. Harvard, D. W. (Ed.), *Well-being and higher education: A strategy for change and the realization of education's greater purposes* (s. 37-48) içinde. Bringing Theory to Practice, Washington, DC.

- Sarı, T. ve Çakır, G. (2016). Mutluluk korkusu ile öznel ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(25), 222-229.
- Saygı, D. (2011). *Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve anne-çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Saygı, D. ve Balat, G. U. (2013). Anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 10(1), 844-862.
- Save the Children. (2012). Understanding children's wellbeing. <https://pscentre.org/wp-content/uploads/2017/12/Understanding-childrens-wellbeing.pdf>
- Schaefer, S. (2022). What do we know so far about the research that links purpose in life to well-being? <https://centerhealthyminds.org/join-the-movement/purpose-in-life-and-a-long-term-view-on-well-being?view=print> adresinden 9 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Schor, E. L. (1995). The influence of families on child health: Family behaviors and child outcomes. *Pediatric Clinics of North America*, 42(1), 89-102. [https://doi.org/10.1016/S0031-3955\(16\)38910-6](https://doi.org/10.1016/S0031-3955(16)38910-6)
- Seifert, T. A. (2005). The Ryff scales of psychological well-being. Assessment Notes. <https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/blog.uta.edu/dist/1/4994/files/2021/07/The-Ryff-Scales-of-Psychological-Well-Being-Seifert.pdf> adresinden 15 Mart 2022 tarihinde alınmıştır.
- Seligman, M. E. (2012). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Simon and Schuster.
- Seligman, M.E.P. ve M. Csikszentmihalyi (2014). Positive Psychology: An Introduction. *Flow and the Foundations of Positive Psychology* (s.279–298) içinde. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Sheldon, K. M. ve King, L. (2001). Why positive psychology is necessary. *American Psychologist*, 56(3), 216–217. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.216>
- Sierra, P. G. (2012). Attachment and preschool teacher: An opportunity to develop a secure base. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 4, 1-16.
- Simpson, J. A., Rholes, W. S., Eller, J. ve Paetzold, R. L. (2021). Major principles of attachment theory. *Social psychology: Handbook of basic principles*, 222-239. https://socialinteractionlab.psych.umn.edu/sites/socialinteractionlab.psych.umn.edu/files/2020-12/simpson_et_al._attachment_handbook_chapter_2021.pdf

- Shelton, L. (2019). *The Bronfenbrenner primer: A guide to develecology*. Routledge.
- Smetana, J. G. (1996). Adolescent-parent conflict: Implications for adaptive and maladaptive development. D. Cicchetti ve S. L. Toth (Ed.), *Rochester symposium on developmental psychopathology: Vol. 7. Adolescence: Opportunities and challenges* (7. Baskı, s. 1-46) içinde. Rochester, NY: University of Rochester.
- Solak Arabacı, M. (2018). *5-6 Yaş Grubu Çocukların Ebeveynleri ve Akranlarıyla İlişkileri ile Ebeveynlerinin Evlilik Yaşam Doyumlarının İncelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Squires, J. ve Bricker, D. (2007). *An activity-based approach to developing young children's social emotional competence*. Paul H Brookes Publishing.
- Sroufe, L. A. ve Fleeson, J. (1986). Attachment and the construction of relationships. W. Hartup ve Z. Rubin (Ed.), *Relationships and development* (s.57-71) içinde. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stafford, M., Kuh, D. L., Gale, C. R., Mishra, G., & Richards, M. (2016). Parent–child relationships and offspring's positive mental wellbeing from adolescence to early older age. *The journal of positive psychology*, 11(3), 326-337.
- Storli, R. ve Hansen Sandseter, E. B. (2019). Children's play, well-being and involvement: how children play indoors and outdoors in Norwegian early childhood education and care institutions. *International Journal of Play*, 8(1), 65-78. <https://doi.org/10.1080/21594937.2019.1580338>
- Suitor, J. J., Gilligan, M. ve Pillemer, K. (2015). Stability, change, and complexity in later life families. L. K. George ve K. F. Ferraro (Ed.), *Handbook of aging and the social sciences* (8. Baskı) içinde. New York, NY: Academic Press.
- Tam, C. L., Lee, T. H., Kumarasuriar, V. ve Har, W. M. (2012). Parental authority, parent-child relationship, and gender differences: A study of college students in the Malaysian context. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 6(2), 182-189.
- Taştüner, M. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde 3-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal sağlık ve psikolojik iyi oluş durumlarının incelenmesinde okul öncesi öğretmenleri ve ebeveynlerin görüşleri [Yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- The Urban Child Institute. (2012). A child's early home environment has long-term effects on development. http://www.urbanchildinstitute.org/sites/all/files/databooks/TUCI_Data_Book_VII_2_012.05_family.pdf

- The Urban Child Institute. (2013). Data book 2013: The state of children in Memphis and Shelby County. <http://www.urbanchildinstitute.org/resources/publications/data-book-2013/family-home>
- Thompson, R. A. (2014). Why are relationships important to children's well-being. *Handbook of child well-being: Theories, methods and policies in global perspective*, 1917-1954. https://doi.org/10.1007/978-90-481-9063-8_170
- Tominey, S. ve Rivers, S. E. (2012). Social--emotional skills in preschool education in the state of Connecticut: Current practice and implications for child development. *Report submitted to the William Casper Graustein Memorial Fund on July 6, 2012.*
- Topçu Bilir, Z. ve Sop, A. (2016). Okul öncesi dönemindeki çocukların aile ilişkileri ile çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(40), 20-43.
- Tov, W. ve Diener, E. (2013). Subjective well-being. *Research Collection School of Social Sciences*. <https://doi.org/10.1002/9781118339893.wbeccp518>
- Troll, L. E. ve Fingerman, K. L. (1996). Connections between parents and their adult children. C. Magai ve S. McFadden (Ed.), *Handbook of emotion, adult development, and aging* (s.185-205) içinde. San Diego: Academic Press. <http://dx.doi.org/10.1016/B978-012464995-8/50012-1>
- Trommsdorff, G. (2006). Parent-child relations over the lifespan. A cross-cultural perspective. *Parenting beliefs, behaviors, and parent-child relations. A cross-cultural perspective*, 143-183. <http://dx.doi.org/10.4324/9780203942901>
- Ulusal Tez Merkezi. (2022). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Umberson, D. ve Karas Montez, J. (2010). Social relationships and health: A flashpoint for health policy. *Journal of health and social behavior*, 51(1_suppl), S54-S66. <https://doi.org/10.1177%2F0022146510383501>
- Ümmet, D. (2020). Conflict Activity Styles of Psychological Counsellor Candidates: A Study of Based on Forgiveness and Psychological Well-Being. *World Journal of Education*, 10(4), 35-44. <http://dx.doi.org/10.5430/wje.v10n4p35>
- Vandewater, E. A. ve Lansford, J. E. (1998). Influences of Family Structure and Parental Conflict on Children's Well-Being. *Family Relations*, 47(4), 323-330. <https://doi.org/10.2307/585263>

- van de Weijer, M.P., Baselmans, B.M., van der Deijl, W. ve Bartels, M. (2018). A growing sense of well-being: a literature review on the complex framework well-being. <https://doi.org/10.31234/osf.io/3rmx9>
- Van Wel, F., Linssen, H. ve Abma, R. (2000). The parental bond and the well-being of adolescents and young adults. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 307-318. <https://doi.org/10.1023/A:1005195624757>
- Videon, T. M. (2005). Parent-child relations and children's psychological well-being: Do Dads matter? *Journal of Family Issues*, 26(1), 55–78. <https://doi.org/10.1177/0192513X04270262>
- Watson, D. ve Pennebaker, J. W. (1989). Health complaints, stress, and distress: Exploring the central role of negative affectivity. *Psychological Review*, 96(2), 234–254. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.96.2.234>
- White, T. (1994). Life positions. *Transactional Analysis Journal*, 24(4), 269-276. <https://doi.org/10.1177/036215379402400406>
- Wilson, S. ve Durbin, C. E. (2013). Mother-child and father-child dyadic interaction: Parental and child bids and responsiveness to each other during early childhood. *Merrill-Palmer Quarterly*, 59(3), 249-279. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1353/mpq.2013.0018>
- Ye, J. (2020). Pediatric Mental and Behavioral Health in the Period of Quarantine and Social Distancing With COVID-19. *JMIR pediatrics and parenting*, 3(2), e19867. <https://doi.org/10.2196/19867>
- Young, J. E., Klosko, J. S. ve Weishaar, M. E. (2006). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York, NY: The Guilford Press.
- Yurduşen, S., Erol, N. ve Gençöz, T. (2013). The effects of parental attitudes and mothers' psychological well-being on the emotional and behavioral problems of their preschool children. *Maternal and child health journal*, 17(1), 68-75.

EK-A: PERİK Ölçeği İzin Formu

Sayın Burçin Özoğul,

“Okul Öncesi Dönem Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK)” isimli ölçme aracını,

“Pandemi döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocuğun psikolojik iyi oluşu” konulu çalışmanızda kullanmanız, tarafımdan ilgili yerlerde kaynak gösterilme şartıyla uygun bulunmuştur. Adı geçen ölçekler sadece belirtilen çalışma amaçlı kullanılabilir ve başkalarına ve çalışma içinde/sonunda maddelerine yer verilemez.

Doç. Dr. Saide ÖZBEY
Gazi Üniversitesi

Kaynak:

Özbey, S. (2019). Okul öncesi çocuklar için sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlık ölçeğinin (PERİK) geçerlik güvenirlik çalışması. OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 10(17), 756- 786. DOI: 10.26466/opus.518062

“Okul Öncesi Dönem Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK)” isimli ölçme aracını,

“Pandemi döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocuğun psikolojik iyi oluşu” konulu çalışmamda yukarıdaki kaynak gösterilerek kullanacak, bu çalışmam dışında başka bir araştırmada izin alınmadan kullanılmayacak ve tarafımdan elektronik ortamda veya baskıyla başkalarına verilmeyecek veya paylaşılmayacaktır. Ayrıca ölçekte yer alan maddeler çalışmamda açık olarak sunulmayacaktır.

İmza:

Tarih: 24.08.2020

Adı Soyadı: Burçin Özoğul

Çalıştığı Kurum: -

EK-B: Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği İzin Formu

burçin özoğul

6 Eyl 2020 00:14 ☆ ↩ ⋮

Alıcı: Ege.Akgun

Merhaba hocam,
Tezimde kullanmama izin verdiğiniz Çocuk Anababa İlişki Ölçeği'ne ait göndermiş olduğunuz izin formunu doldurdum, size iletiyorum.

İlginiz için çok teşekkür ederim,
Burçin Özoğul

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ANA BİLİM DALI

İzin Formu (2020)

2020-2021 EĞİTİM YILI İZİN FORMU (1. Yarıyıl) - 2020-2021 EĞİTİM YILI İZİN FORMU

W ÇOCUK ANABAB...

Ekle

burçin özoğul

6 Eyl 2020 17:55 ☆

Hocam merhaba, Tez önerimi teslim ederken etik kurul ölçeği kullandığıma dair izin verdiğinizizi gösteren bir form isteyecekler. Etik kurul için bana gönderdiğini

Ege Akgun

7 Eyl 2020 11:39 ☆ ↩ ⋮

Alıcı: ben

Burçin merhaba,
belge ekte yer alıyor.
İyi çalışmalar.

Doç. Dr. Ege Akgün
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi

EK-C: Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği

Adı Soyadı:

ÇOCUK-ANABABA İLİŞKİ ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki her bir ifadenin çocuğunuz ile ilişkinizi hangi derecede yansıttığını değerlendiriniz.

Aşağıdaki dereceleri düşünerek, her bir ifade için uygun rakamı yuvarlak içine alınız.

(1) Kesinlikle uygun değil (2) Pek uygun değil (3) Kararsızım (4) Oldukça uygun

(5) Kesinlikle uygun

		Kesinlikle uygun Değil	Pek Uygun Değil	Kararsızım	Oldukça Uygun	Kesinlikle Uygun
1	Çocuğumla sıcak ve şefkatli bir ilişki paylaşıyorum	1	2	3	4	5
2	Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışma halinde gibiyiz	1	2	3	4	5
3	Çocuğum iyi hissetmediğinde benim kendisini rahatlatmamı bekler	1	2	3	4	5
5	Çocuğum benimle olan ilişkisine değer verir	1	2	3	4	5
7	Çocuğum ihtiyaç duyduğunda yardım kabul etmek istemez	1	2	3	4	5
8	Çocuğumu övdüğümde, gururla gözlerinin içi güler	1	2	3	4	5
10	Çocuğum kendisi hakkındaki bilgileri içinden geldiği gibi paylaşır	1	2	3	4	5
12	Çocuğum bana kolaylıkla öfkelenebilir	1	2	3	4	5
13	Çocuğum beni memnun etmeye çalışır	1	2	3	4	5
14	Çocuğum kendisine adaletsizce davranıyorum gibi hisseder	1	2	3	4	5
15	Çocuğum gerçekten ihtiyaç duymadığı zamanlarda bile benim yardımımı ister	1	2	3	4	5
16	Çocuğumun ne hissettiğini anlamak benim için kolaydır	1	2	3	4	5
17	Çocuğum beni bir ceza ve eleştiri kaynağı olarak görür	1	2	3	4	5
18	Ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde çocuğum incinir ya da kıskançlık gösterir	1	2	3	4	5
19	Çocuğum cezalandırıldıktan sonra bile kızgınlığını veya karşı koymasını sürdürür	1	2	3	4	5
20	Çocuğum yanlış bir davranışta bulunduğu anda, bakışından ya da ses tonumdan benim tepkimi anlamaya çalışır	1	2	3	4	5
21	Çocuğumla ilgilenmek enerjimi tüketiyor	1	2	3	4	5
23	Çocuğum kötü bir ruh hali içinde olduğunda, bizi uzun ve zor bir günün beklediğini biliyorum	1	2	3	4	5

24	Çocuğumun bana karşı duygularının ne olacağı önceden kestirilemez ya da her an değişebilir		1	2	3	4	5
25	Tüm çabalarım rağmen çocuğum ile anlaşma biçimimizden hiç memnun değilim		1	2	3	4	5
27	Çocuğum benden bir şey istediğinde sızlanır ya da ağlar		1	2	3	4	5
28	Çocuğum bana karşı sinsice davranır ya da beni kullanır		1	2	3	4	5
29	Çocuğum duygularını ve yaşantılarını benimle açıkça paylaşır		1	2	3	4	5
30	Çocuğumla etkileşimim, benim bir ebeveyn olarak kendimi etkili ve özgüvenli hissetmemi sağlar		1	2	3	4	5

birinci faktör 14 madde (2, 7, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 23, 24, 25, 27, 28);

ikinci faktör 10 madde (1, 3, 5, 8, 10, 13, 16, 20, 29, 30)

İşaretli maddeler ters kodlanır.

Yüksek puan olumsuz ilişkiyi gösterir.

EK-Ç: Ebeveynler için Gönüllü Katılım ve Demografik Bilgi Formu

Sayın ebeveynler,

Bu çalışma, "OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİSİ VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ" başlıklı bir yüksek lisans tez çalışması olup çocukların ebeveynleriyle olan ilişkilerini, çocukların psikolojik iyi olma durumlarını, ebeveyn çocuk ilişkisi ile küçük çocukların psikolojik iyi oluşları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Çocuklara ilişkin veriler siz ebeveynlerden ve çocuklarınızın öğretmenlerinden toplanacaktır. Çalışma kapsamında, sizler ve çocuklarınız hakkındaki demografik bilgileri almak için Kişisel Bilgi Formu ve çocuk-ebeveyn ilişkilerinizi değerlendirmek için Çocuk Anababa İlişki Ölçeği kullanılacaktır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği'nde çocuğunuzun ismini belirtmeniz istenmektedir. Bunun nedeni çocuğunuz hakkında sizden ve öğretmenden toplanan verilerin eşleşmesini ve güvenilirliğini sağlamaktır. Çocuğunuzun isim bilgisi tamamen gizli tutulacaktır. Çalışma, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Doç. Dr. Aysel (Esen) Çoban ve Yüksek Lisans Öğrencisi Burçin Özoğul tarafından yürütülmektedir. Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan alınan izinler doğrultusunda yürütülmektedir.

Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel çalışma doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacaktır. Sizden toplanan veriler korunacak ve araştırma biriminde arşivlenecek veya imha edilecektir. Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Buna rağmen süreç içerisinde rahatsızlık duyduğunuz herhangi bir sebebin olması durumunda isteğiniz üzerine çalışmadan ayrılabilirsiniz. Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışmayla ilgili sorularınız için bana ulaşabilirsiniz.

(**Adres:** Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Beytepe / ANKARA)

Bu çalışmaya kendi isteğimle gönüllü olarak katılıyorum, verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla bilimsel bir çalışmada kullanılmasını kabul ediyorum. Gönüllü katılım formunu okudum:

() Evet, çalışmaya katılmak istiyorum.

Ebeveyn ve Çocuk Kişisel Bilgi Formu

Ebeveyne İlişkin Bilgiler

1) Cinsiyetiniz () Kadın () Erkek

2) Yaşınız

() 18-20 () 20- 25 () 25-30 () 30-35 () 35- 40 () 41 ve üzeri

3) Eğitim Durumunuz:

() İlköğretim () Ortaöğretim/Lise () Ön Lisans () Lisans () Lisansüstü

4) Çalışma durumunuz:

() Çalışıyorum () Çalışmıyorum

5) Çalışıyorum cevabını verdiyseniz, mesleğiniz:

6) Ailenizin ortalama gelir durumu:

() 500-1500 () 1500-4000 () 4000-10000 () 10000 ve üzeri

7) Yaşadığınız yer:

8) Çocuğunuza bakım sağlayan kişi:

() Anne () Baba () Anne ve Baba () Bakıcı () Diğerleri

(Belirtiniz.....)

Çocuğunuza İlişkin Bilgiler

1) Çocuğunuzun Cinsiyeti () Kız () Erkek

2) Çocuğunuz Kaç Aylık?:

3) Çocuğunuzun Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi (Bu süreyi ay/yıl olarak belirtiniz):

4) Çocuğunuzun kardeş sayısı:

() Kardeşi yok () 1 () 2 () 3 () 3 ve üzeri

EK-D: Öğretmenler için Gönüllü Katılım ve Demografik Bilgi Formu**Sayın öğretmenler,**

Bu çalışma, "OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİSİ VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ" başlıklı bir yüksek lisans tez çalışması olup çocukların ebeveynleriyle olan ilişkilerini, çocukların psikolojik iyi olma durumlarını, ebeveyn çocuk ilişkisi ile küçük çocukların psikolojik iyi oluşları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, çocukların psikolojik iyi oluşlarını değerlendirmek için, siz öğretmenlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (PERIC) kullanılacak ve bu ölçek aracılığıyla sizin görüşlerinizi belirtmeniz istenmektedir. Çalışma, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Doç. Dr. Aysel (Esen) Çoban ve Yüksek Lisans Öğrencisi Burçin Özoğul tarafından yürütülmektedir. Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan alınan izinler doğrultusunda yürütülmektedir.

Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel çalışma doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacaktır. Sizden toplanan veriler korunacak ve araştırma biriminde arşivlenecek veya imha edilecektir. Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Buna rağmen süreç içerisinde rahatsızlık duyduğunuz herhangi bir sebebin olması durumunda isteğiniz üzerine çalışmadan ayrılabilirsiniz. Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışmayla ilgili sorularınız için bana ulaşabilirsiniz.

(Adres: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Beytepe / ANKARA)

Bu çalışmaya kendi isteğimle gönüllü olarak katılıyorum, verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla bilimsel bir çalışmada kullanılmasını kabul ediyorum. Gönüllü katılım formunu okudum:

() Evet, çalışmaya katılmak istiyorum.

Öğretmen Kişisel Bilgi Formu

1) **Cinsiyetiniz:** ()Kadın ()Erkek

2) **Yaşınız:**

()20-25 ()25-30 ()30-35 ()35-40 ()41 ve üzeri

3) **Eğitim Durumunuz:**

()Ortaöğretim/Kız Meslek Lisesi

()Ön Lisans

()Lisans

()Lisansüstü

4) **Bulunduğunuz Yerleşim Yeri (İl / İlçe):**

.....

.....

5) **Çalıştığınız Okul:**

.....

.....

6) **Okul Öncesi Öğretmenliğindeki Mesleki Deneyiminiz (yıl):**

()0-5 yıl ()6-10 yıl ()11-15 yıl ()16-20 yıl ()21-25 yıl ()25 yıl ve üzeri

7) **Görev Yaptığınız Okul Türü:**

()Resmi Anasınıfı

()Resmi Anaokulu

() Özel Kreş veya Özel Okul Öncesi Eğitim Kurumu

8) **Şu An Çalıştığınız Sınıfınızın Yaş/Ay Aralığı:**

()36-48 aylık ()48-60 aylık ()60-72 aylık ()Karma yaş grubu

EK-E: Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00001376844
Konu : Burçin ÖZOĞUL (Etik Komisyon İzni)

28.12.2020

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 02.12.2020 tarihli ve E-51944218-300-00001349597 sayılı yazı.

Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden **Burçin ÖZOĞUL'un Doç. Dr. Aysel Esen ÇOBAN** danışmanlığında yürüttüğü “**Okul Öncesi Dönemde Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **22 Aralık 2020** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

EK-F: MEB Araştırma Uygulama İzni

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Tarih:
08/03/2021
Sayı:
E-605.01-0000
0001490140

Sayı : E-49614598-605.01-21949919
Konu : Araştırma Uygulama İzni

08.03.2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: a) 21.01.2021 tarihli ve E-51944218-300-00001409592 sayılı yazınız.
b) Millî Eğitim Bakanlığı'nın 21/01/2020 tarihli ve 2020/2 Nolu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi.

İlgi (a) yazı ile Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi Burçin ÖZOĞUL'un "Okul Öncesi Dönemde Ebeveyn - Çocuk İlişkisi ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin yazı ve ekleri Başkanlığımız tarafından incelenmiştir.

Bu kapsamda; ilgi (b) genelgenin 2. Maddesinde "Tüm izin başvuruları ilk olarak <http://ayse.meb.gov.tr> üzerinden ön başvuru olarak yapılacaktır. Sistem, izin talebinde bulunan kişi veya kurumları araştırma uygulama izinlerini hangi birimden alacaklarına dair yönlendirme yapacaktır. İzin başvurusunda bulunanların daha sonra gerekli belgeler ile doğrudan araştırma izni verecek birime başvurmaları gerekmektedir.", 5. Maddesinde "Başvurularda araştırma önerisi, veri toplama araçları, belge ve materyallerin tamamı izin başvurusu yapılan birime sunulacaktır. Araştırma önerisinde araştırmanın amacı ve önemi, problem ve alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar, tanımlar, araştırmanın yöntemi, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin analizi, geçerlik, güvenilirlik bilgileri ve çalışma takvimi yer almalıdır.", 10. Maddesinde "Araştırma yapılacak okulların sayısı, türü, illere göre dağılımı ve örneklem sayıları net olarak ifade edilmelidir." ve 13. Maddesinde "Araştırmacılar başvurularında ekte bulunan izin başvuru taahhünamesini imzalamış olmalıdır. maddelerini karşılamadığı görülmüştür.

Bu çerçevede; 2020/2 nolu genelge hükümleri doğrultusunda başvuru yapılması durumunda izin talebi değerlendirmeye alınacaktır.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Mehmet Fatih LEBLEBİCİ

Bakan a.

Başkan

EK: Başvuru ve Ekleri

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : MEB Atatürk Bulvarı No:98 Bakanlıklar/ANKARA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: İstatistikçi Özlem BEYAZPİRİNÇ

Telefon No : 0 (312) 413 27 53

E-Posta: sgb_arastirmaizinleri@meb.gov.tr

İnternet Adresi: www.meb.gov.tr

Unvan : İstatistikçi

Faks: 3124186401

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 00d5-c fbb-3637-a635-c80c kodu ile teyit edilebilir.

EK-G: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - * başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
 - * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
 - * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
 - * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı
- beyan ederim.

09/05/2022

Burçin ÖZOĞUL

EK-Ğ: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu

28/07/2022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Okul Öncesi Dönemde Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Çocukların Psikolojik İyi Oluşu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
28/07/2022	157	256,575	24/06/2022	%9	1876113523

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad

Burçin ÖZOĞUL

Soyadı:

Öğrenci

N19139643

No.:

İmza

Ana Bilim

Temel Eğitim

Dalı:

Programı:

Okul Öncesi Eğitim

Statüsü:

Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyadı, İmza)

EK-H: Thesis/Dissertation Originality Report

28/07/2022

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Primary Education

Thesis Title: EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PARENT-CHILD RELATIONSHIP AND THE CHILDREN PSYCHOLOGICAL WELL-BEING IN THE PRESCHOOL PERIOD

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions, and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
28/07/2022	157	256,575	24/06/2022	%9	1876113523

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name
Lastname: Burçin ÖZOĞUL

Student
No.: N19139643

Department: Primary Education

Program: Preschool Teacher

Status: ☐ Masters ☐ Ph.D. ☐ Integrated
Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Title, Name Lastname, Signature)

EK-I: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına ilişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- O Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- O Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- O Tezimle ilgilizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

09/05/2022

Burçin ÖZOĞUL

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanın önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

